T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

DİNLER TARİHİ AÇISINDAN KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDEKİ MARUNÎLER

Mustafa ŞENGİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Galip ATASAĞUN

Konya-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Şengil	Numarası 084245031017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı	
	Danışmanı	Doç. Dr. Galip Atasağun	
Tezin Adı		Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Marunîler	

ÖZET

Marunîler Kıbrıs'ta VII. Yüzyıldan beri varlıklarını sürdürmektedirler. Marunîlerin dinî inanışları, hiyerarşik yapıları, tarihçeleri, bugünkü durumları ve Roma ile ilişkileri bu tez ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dinler Tarihi açısından Marunîler Doğu kiliseleri içinde yer almasına rağmen Roma ile bağını koparmaması ve Katolik kilisesine bağlılığını ifade etmesi sebebiyle önemlidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti toprakları içerisinde mevcut dört köyleri bulunan Marunîler varlıklarını devam ettirebilmek adına bu köylerine geri dönme çabası içerisindedirler.

Tezin çalışma alanı Dinler Tarihi olmasına rağmen tezde Marunîlerin bugünkü durumları, siyasi girişimleri, Güney Rum Kesimindeki faaliyetleri, sosyal ve siyasi aktiviteleri, nüfusları ve asimilasyon karşısında göstermiş oldukları dirence konunun daha iyi anlaşılması açısından yer verilmiştir. Bugünlerde siyasi açıdan sıcak günler geçiren Kıbrıs'ta Marunîler Rum ve Türk yönetimleri arasında sıkışıp kalmaktan ve çözümsüzlükten bıkmış görünmektedirler. Dolayısıyla Kıbrıs'ta olası bir çözüme katkı sağlayacaklarını da dile getirmektedirler.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Şengil	Numarası 084245031017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı	
	Danışmanı	Doç. Dr. Galip Atasağun	
Tezin İngilizce Adı		Maronites of Turkısh Republic of Northern Cyprus from the Vievpoint of History of Religions	

SUMMARY

Existence of Maronites on Cyprus continues since the 7th century AD. In this study, after giving a brief review on modern and recent history of the Maronite community, we intend to research into their religious beliefs and hierarchical structures. Although The Maronite Church is considered between Old Oriental Churches, the fact of its continual commitment to the Vatican is very important for the scholars of history of religions. To secure their existence in the Turkish Republic of Northern Cyprus today, Maronites have been heading back to their four villages on the northern side of the island.

In order to be understood better, today's condition (situation) of the Maronites, their activities in South Greek Cypriot, their social and political enterprise, population and their resistance against assimilation have been mentioned in the essay in spite of the fact that its field is the history of religion. Nowadays, while Cyprus is in a tense situation, Marunites seem to weary there because of the deadlock and stuck between Greek and Turkish governances. Therefore, they express that they can contribute to a potential solution in Cyprus.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER III
ÖNSÖZ VI
KISALTMALAR VIII
GİRİŞ 1

I. BÖLÜM
MARUNÎLİĞİN TARİHÇESİ

A. Marunî Tabiri ve Marunîlerin Kökeni 3
1. Marunî Tabiri 3
2. Marunîlerin Kökeni 5
B. Aziz Maron'un Kimliği ve Hayatı 9
1. Aziz Maron'un Kimliği 9
2. Aziz Maron'un Hayatı 12
C. Marunî Kilisesi'nin Ayrı Bir Kilise olarak Ortaya Çıkışı 13
1. John Maron'un Hayatı ve Piskoposluğu 17
2. John Maron'un Antakya Patrikliğine Seçilmesi 21
3. Kadıköy Konsili ve Marunîler 30
D. Marunî Kilisesi'nin Yapısı 38
1. Patrik ve Patrik Seçimi 41
2. Piskoposlar ve Piskoposluk Bölgeleri 43
3. Diğer Kilise Memuriyetleri 48
3. a. Baş Diyakoz, Diyakoz ve Diyakoz Yardımcısı 48
3. b. Periodeute, Başpapaz ve Chor-Piskoposlar 49
3. c. Papaz 50
3. d. Psalmistler (Kantor ve Lektorlar) 50
E. Marunî Kilisesi'nin Katolikleşme Süreci 51

II. BÖLÜM
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE MARUNÎLER

A. Marunîlerin Kıbrıs'a Gelişleri 59
B. Tarihte Marunîlerin Adadaki Dağılımları ve Bugünkü Durumları 60
1. Tarihte Marunîlerin Adadaki Dağılımları 60
2. Bugün Marunî Köyleri 62
2. a. Koruçam Köyü 63
2. a. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu 63
2. a. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar 64
2. a. 2. 1. Aziz George Katedrali 64
2. a. 2. 2. Aziz George Şapeli 64
2. a. 2. 3. Fransisken Kardeşler Manastırı 64
2. a. 2. 4. Aziz Meryem Şapeli (Kutsal Bâkire Şapeli) 65
2. a. 2. 5. Aziz George Şapeli 2 (Deniz Kenarında) 65
2. a. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler 65
2. a. 3. 1. Peder Loannis Cirilli (ö. 1925) 65
2. a. 3. 2. John Ferodaris (ö. 2000) 65
2. a. 3. 3. John Mavrides (ö. 2001) 65
2. a. 3. 4. Joseph Yamakis (ö. 2004) 66

2. a. 3. 5. Peder Antony Terzis (ö. 2007) 66
2. a. 4. Resimler 66
2. b. Özhan Köyü 82
2. b. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu 82
2. b. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar 83
2. b. 2. 1. Başmelek Michael Kilisesi 83
2. b. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler 83
2. b. 3. 1. Elias Partellas (ö. 2002) 83
2. b. 3. 2. Antonis Hadji Alexandrou Liatsou (ö. 1983) 83
2. b. 4. Resimler 83
2. c. Karpaşa Köyü 87
2. c. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu 87
2. c. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar 87
2. c. 2. 1. Kutsal Haç Kilisesi 87
2. c. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler 88
2. c. 3. 1. Avraam Antoniou 88
2. c. 3. 2. Joseph Triantaphyllides (ö. 1945) 88
2. c. 4. Resimler 88
2. d. Gürpınar Köyü 93
2. d. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu 93
2. d. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar 93
2. d. 2. 1. Ayia Marina Kilisesi 93
2. d. 2. 2. Peygamber Elias Manastırı 94
2. d. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler 94
2. d. 3. 1. Başrahip Andreas Frangos 94
2. d. 3. 2. Filissa Hajihanna (ö. 1989) 94
2. d. 4. Resimler 95

C. Dinî Âyin ve Törenler 97
1. Evharistiya (Qurbono) Âyini 98
2. Vaftiz Âyini 103
3. Konfirmasyon Âyini 104
4. Tövbe 106
5. Hasta Yağlama 107
6. Rahip Takdisi 109

D. Evlilik, Doğum, Cenaze Törenleri ve Bunlarla ilgili Âdetler 111
1. Evlilik 111
2. Doğum ve Çocukluk Devresi ile İlgili Uygulamalar 115
3. Ölüm ve Cenaze Törenleri 117

E. Günümüz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Marunîlerine Genel Bir Bakış 119
1. İçişleri Bakanlığı Nüfus Dairesi'ne Göre K. K. T. C. Üzerindeki Dağılımları 119
2. Eğitim Kurumları 119
2. a. Aziz Maron İlkokulu 119
2. b. Terra Santa Okulu 119
2. c. Aziz Meryem Okulu 120
3. Siyasî Sosyal Kurumlar, Kültürel Topluluklar ve Aktiviteleri 120
3. a. Marunî Sosyal Yardımlaşma Kurumu 121
3. b. Aziz Antony Huzurevi 121
3. c. Marunî Kooperatif Tasarruf Bankası AMKKA (Ayia Marina, Kormakitis, Karpashia, Asomatos) 121

3. d. Sportif Faaliyetler 122
3. d. 1. Kormakitis Kulübü 122
3. d. 2. Kedros Ayias Marinas 122
3. d. 3. EMA Anthoupolis 122
3. d. 4. ENA Asomatou 122
3. e. Kültürel Topluluklar 123
3. e. 1. Kıbrıs Marunîleri Üniversite Mezunları Derneği 123
3. e. 2. Katolik Marunî Gençliği 123
3. e. 3. Karpaşa Kutsal Haç Gençlik Kulübü 123
3. e. 4. Marunî Gençlik Merkezi 123
3. e. 5. Kıbrıs Marunî Gençliği 123
3. e. 6. 99scouts System (Maronites) 123
3. e. 7. Xki Fi Sanna Kulübü 124
3. e. 8. Kormakitis Trust 124
3. e. 9. Kermia Ztite 124
3. e. 10. Marunî Kilise Korosu 124
3. e. 11. Kıbrıs Marunîleri Müzik Korosu 124
3. e. 12.Asomatos Kadın Hareketi Derneği 124
4. Gelir Kaynakları 125
5. Günümüzde Marunî Toplumu 125
SONUÇ 132
BİBLİYOGRAFYA 134
KAYNAK KİŞİLER 135
İNTERNET ADRESLERİ 135

ÖNSÖZ

Kıbrıs Adası tarih boyunca farklı ırk ve dinlere ev sahipliği yapmış bir adadır. Akdeniz'e hâkim bir konumda olması sebebiyle jeopolitik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Bugün Kıbrıs Adası'nda iki devlet varlığını sürdürmektedir. Bunlardan biri adanın güneyinde bulunan ve başkenti Lefkoşa olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'dir. Nüfusu yaklaşık olarak 1 milyon civarındadır. Diğeri ise adanın Kuzeyinde bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir. 1983'te kurulmuştur ve Türkiye Cumhuriyeti'nin garantörlüğü altındadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ise Yunanistan'ın garantörlüğü altındadır. Adada genel olarak Türk, Rum ve İngilizler yaşamaktadır. Bu üç ırk dışında adada küçük topluluklar da bulunmaktadır. Bunlardan biri de bizim tezimize konu olan Marunîlerdir. Birçok insanın merak ettiği ancak araştırma girişiminde de bulunmadığı Marunîler Kıbrıs Adasının kozmopolit yapısının bir parçasını oluşturmaktadırlar. En geç XII. Yüzyılda adaya yerleşmiş olan Marunîler bugüne kadar kaybolmadan gelebilmişlerdir.

Kıbrıs'taki Marunîler ile ilgili bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamış olması bizi "Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Marunîler" adı altında bir çalışma yapmaya teşvik etmiştir. Güney Kıbrıs Rum kesimine ulaşım zorluğu, dil problemi ve siyasî problemler nedeniyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Marunîler ile ilgili bir çalışma yapılması uygun görülmüştür. Zaten Kıbrıs Marunîleri ana vatan olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki köylerini göstermektedirler.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Marunîliğin tarihçesi, Kilise yapısı ve Katolik Kilisesi'ne katılım süreci sunulmaktadır. İkinci bölümde ise Marunîlerin ada üzerindeki dağılımları, köyleri, dinî âyin ve törenleri aktarılmış; ayrıca günümüz Marunî toplumu hakkında ulaşılabildiğimiz ölçüde bilgi aktarımı yapılmıştır. İkinci bölüm resim, adres ve telefon içerikleriyle zenginleştirilmiştir.

Konu hakkında çalışma olmaması bizi gidip köyleri ve Marunîleri bizzat yerinde incelemeye sevk etmiştir. Köylerde bulabildiğimiz insanlarla görüşerek dinleri ve Kıbrıs hakkında ne düşündüklerini sorarak, yetkili makamların kapısını çalarak konu hakkında bir önbilgi edindik. Ancak Marunîlerin kendilerinin dahi bilmedikleri hiyerarşik yapıları ve tarihi süreç içerisinde nasıl bir seyir izledikleriyle ilgili olarak, Ramazan IŞIK'ın *Maruni Kilisesi* adlı basılmamış Doktora tezinden hem usul olarak hem de ulaşabildiği kaynaklara ulaşmaya çalışarak istifade ettik. Bunun dışında Günay TÜMER ve

Abdurrahman KÜÇÜK'ün birlikte hazırladıkları *Dinler Tarihi* isimli çalışmaları ile Mehmet AYDIN'ın *Dinler Tarihine Giriş* ve *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü* adlı çalışmalarından faydalandık. Ayrıca Mehmet AYDIN'ın batı dillerinden dilimize çevirdiği çalışmalar da tezimize zenginlik katmamıza vesile olmuştur. Kıbrıs ile ilgili kaynak sıkıntısı çekmekle beraber Haşmet Muzaffer GÜRKAN'ın eserlerinden ve Zekai ALTAN'ın *Kuzey Kıbrıs'ı Tanıyalım, Gezelim, Görelim* adlı eserinden istifade ettik.

Çalışmamızda sadece bize uyan ve bizim açımızdan doğru olan bilgileri değil, konu hakkında yapılan tüm fikir ve görüşleri burada aktarmaya özen gösterdik. Dinler Tarihi perspektifiyle, objektif ve sağduyulu bir çalışma ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmalarım esnasında benden yardımlarını esirgemeyen ve hiçbir zaman geri çevirmeyen değerli hocam Doç. Dr. Galip ATASAĞUN Bey'e ve İngilizceden çeviriler konusunda hep yanımda olan değerli arkadaşım Haris MACİC'e teşekkürü borç bilirim.

Mustafa ŞENGİL

Konya-2010

KISALTMALAR

AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.md. : Adı geçen madde

bkz. : Bakınız

K. K. T. C. : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

mad. : Maddesi

M. Ö. : Milattan Önce

M. S. : Milattan Sonra

PASYDY : Sivil Memurlar Sendikası

P.O.E. : Panki Prion İşçi Sendikası

s. : Sayfa

Ter. : Tercüme

TTK. : Türk Tarih Kurumu

v. d. : ve diğerleri

vd. : ve devamı

GİRİŞ

Marunî kavramı, Marunîlerin etnik ve millî kimliklerine değil, dinî kökenlerine işaret etmektedir. Etnik köken itibariyle Marunîlerin Arap kökenli oldukları belirtilmekle birlikte, tarihçilerin birçoğu, onların, Arami-Süryani kökenli bir halk olduklarını ifade eder. Marunîlik, isim bakımından IV. Yüzyılın sonu ile V. Yüzyılın başlarında yaşayan asketik Marun'a veya Marun Manastırlarına bağlı bir gruba ya da VII. Yüzyılda Antakya Patriği olduğu ifade edilen, John Marun'a (685-686) nispet edilmektedir. Gerçekte Marunîlik VII. Yüzyılın sonlarında Melkit Kilisesi'nden Doğu Hıristiyanlarından bir gruptur. Amaçları, Haçlılar sayesinde Batının himayesine girmek ve Roma Kilisesi'yle birleşmekti. Marunîler Anavatan olarak Lübnan'ı göstermektedirler. Marunî halkı dışında kalan Lübnanlıların buraya sonradan yerleştiklerini ifade etmektedirler. Gerçekte ise Marunîler, Suriye'nin Müslümanların hâkimiyetine geçmesinden sonra, Yakubilerin baskısıyla VII. Yüzyıldan itibaren Cebel-i Lübnan'a göç etmeye başlamışlardır. Marunîlerin kendilerini Lübnan ile bütünleştirmiş oldukları anlaşılmaktadır. Kendilerine bir vatan bulma ve bu vatanın gerçek sahipleri olduklarını ispat etme gayreti içerisine girdikleri görülmektedir. Bu düşünceyi, Yahudilikteki Arz-ı Mev'ud anlayışına benzetmek mümkündür.

Doğu Kiliseleri içerisinde Katolikleşen ilk kiliselerden birisi Marunî Kilisesi'dir. Ancak Roma Kilisesi'nin mutlak otoritesini kabul ettikleri 1736 Lübnan Konsili'ne kadar; inanç, *liturji*[*], ritüel ve pratikleriyle Süryani Yakubi kökenli bir topluluk durumundaydılar. Fakat bu dönemden itibaren tamamen Latin inanç, gelenek ve pratiklerini benimsediler. Günümüzde Marunî patrikleri "Antakya ve Bütün Doğunun Patriği" unvanına sahiptirler. Bununla beraber, hiyerarşide papadan sonra gelirler ve rütbeleri, Roma Kilisesi'nin piskoposlarının rütbe ve unvanlarına denktir.

Kıbrıs'ta Marunîlerin VII. Yüzyıldan beri var oldukları bilinmektedir. Kıbrıs'ta Marunîler küçük bir dinî grup olarak varlığını sürdürmektedir. Kıbrıs Marunîleri Lusignan döneminde Kıbrıs'a getirilmiş olan paralı askerlerdir. Zaten Roma Kilisesi'ne yakınlaşma derdi içerisinde olan Marunîler Haçlı seferleri sırasında kendilerine yapılan Kıbrıs'a göç teklifini hiç tereddütsüz kabul etmiş görünmektedirler. Kıbrıs'ta Marunîler

[*] ***Liturji:*** Liturgie kelimesi XVII-XVIII. Yüzyıldan beri Batı'da, kilise tarafından icra edilen resmi kültü belirtmek için kullanılmıştır. Fakat gittikçe liturji kelimesi başka dinler için de kullanılmaya başlamıştır. Kelime olarak liturji özel bir servisle halkın lehine yapılan merasimler anlamına gelmektedir. Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü,* Damla Ofset, Konya, 2005, s. 450, "Liturji" mad.

Lüsignan döneminde en ayrıcalıklı grup haline gelmişlerdir. Osmanlının adayı fethinden sonra Marunîler ya savaşlarda kırılmış ya da kendi istekleriyle göç etmek ve İslâm'ı tercih etmek suretiyle azalmışlardır. Bugün Rumlarla evlenme ve gençlerin köylerini önemsememesi gibi sebeplerle Marunîler yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Kıbrıs Marunîleri Katolik Kilisesi'ne bağlı olduklarını ve bu dinî koruyacaklarını her fırsatta dile getirmektedirler. Dolayısıyla Lübnan'daki Marunî Kilisesi'nin kutsal ruhani meclisi tarafından seçilen ve papa tarafından onaylanan bir Marunî başpiskoposları vardır.

Daha sonra da bahsedeceğimiz üzere bugün Marunîler Koruçam, Karpaşa, Gürpınar ve Özhan köylerini kendi köyleri olarak benimsemektedirler.

Kıbrıs'ın kozmopolit yapısına ayrı bir zenginlik katan bu topluluk hakkında bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamış olması ve Türkiye'de Marunî Kilisesi hakkında yapılan çalışmanın Kıbrıs ayağını eksik kalması bizim bu konuyu seçmemize sebep olmuştur.

Konumuz "Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Marunîler" olmasına rağmen Marunîlerin Güney Kıbrıs'la da bağlantı halinde olmaları sebebiyle Güney Kıbrıs'taki okulları, aktiviteleri, dernekleri ve siyasî hareketlerine de konunun daha açık ifade edilmesine katkı sağlaması açısından değinilmesi uygun görülmüştür.

I. BÖLÜM
MARUNÎLİĞİN TARİHÇESİ

A. Marunî Tabiri ve Marunîlerin Kökeni

1. Marunî Tabiri

Bazı Marunîler; Marunî tabirinin, 'Maran' kelimesinden türemiş bir kelime olduğunu, "Rabbimiz, İsa Mesih" anlamına geldiğini ve Maran adının, bir manastıra ad olmasından sonra da Marunîlere isim olduğunu ileri sürmektedirler. Başka bir görüşe göre de Marunî adı; Süryanice "Morio" veya "Moronoye"den gelmekte olup, aynı şekilde "Rabbimiz, İsa Mesih" anlamını ifade etmektedir. Böylece kelimenin, IV. Yüzyılın sonlarında ve V. Yüzyılın başlarında yaşayan bir zahit adına inşa edilmiş olan manastırdan türemiş olduğu ve daha sonra bu adın; Kadıköy Konsili kararlarını tasdik eden bu manastır rahiplerine tabi olan herhangi bir kimseye veya gruba yaygın bir şekilde tahsis edildiği belirtilmektedir. Bununla beraber, Marunîlerin VII. Yüzyıla kadar Meredeler veya Merede olarak bilindikleri ancak, VII. Yüzyıldan sonra Marunîler olarak adlandırıldıkları da ifade edilmektedir.[1]

Marunî patriği İstefan ed–Duveyhi'ye göre; Marunîlerin V. Yüzyılda yaşayan Süryani rahip Marun'dan sonra bu adla isimlendirildikleri görüşü doğru değildir. Ayrıca Marunîlerin adlarını, Bizans İmparatoru Maurice (582–602) döneminde yaşamış olan ve İsa'da bir iradenin var olduğuna inanan Marun adındaki bir rahipten almış olmaları da mümkün değildir. Bundan başka Duveyhi, Antakya'da bir köye Marun adının verilmesinden sonra, Marunîlerin bu isimle anılmaya başladıklarını belirten çeşitli görüşleri de reddetmektedir.[2] Ona göre, Suriye'deki manastırlar İsa'dan hemen sonra adlandırılmış ve Marunîler isimlerini bu manastırlardan almışlardır. Başka bir ifadeyle, Marunîler; Kadıköy Konsili (M. S. 451) tarafından kabul edilen İsa Mesih'in kutsal niteliğiyle beşerî niteliğinin kaynaşmasından sonra da iki tabiatının bölünmezliğini, değişmezliğini ve birliğini muhafaza etmeye devam ettiği, yani onun hem gerçek Tanrı hem de gerçek insan olduğu şeklindeki iman dogmasının Marun manastırları rahipleri tarafından kabul edilmiş olması, yani Ortodoks (Katolik anlamında) imanları sebebiyle bu şekilde adlandırılmışlardır. Bununla birlikte Duveyhi, Marunîlere bu adın; VII. Yüzyılda ilk "Marunî Antakya Patriği" olan John

---

[1] Ramazan Işık, *Marunî Kilisesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003, s. 22.

[2] İstefan ed -Duveyhi, *Tarih et-Ta'ifa el-Marunîyye*, Editör: Rashid el-Huri eş-Şartuni, Beyrut, 1890, s. 8-12.

Marun'dan sonra verildiğini de ileri sürmektedir.[3] Marunîlerin; bu ismi, John Marun'dan almış olmaları veya ondan sonra bu isimle adlandırılmış oldukları şeklindeki görüşleri, indi düşünceler olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü, genel olarak tarihçiler, Marunîlerin adlarını Marun Manastırı veya manastırlarından almış olduklarına işaret etmektedirler. Bu manastırların ise V. Yüzyılda Suriye'de Asi Nehri ve civarında inşa edildikleri belirtilir. Buna karşılık, ilk Marunî patriği olduğu belirtilen John Marun'un ise VII. Yüzyılda yaşadığı ve 707'de öldüğü kabul edilmektedir. Marunîlerin ilk patrikleri Marun Manastırı'nda bir rahipti ancak, onun adı John'du ve VII. Yüzyılda Marunî patriği oldu. Manastırların adından dolayı da John; Marun olarak adlandırıldı. Dolayısıyla, Marunîlerin adlarını VII. Yüzyılda yaşadığı rivayet edilen John Marun'dan almış olmaları tarihsel açıdan yanlış bir değerlendirme olacaktır.[4]

Bazı Marunîlere göre de Marunîler, isyan eden* anlamına gelen Merede veya Meredeler adıyla bilinmekteydiler. Fakat, bu Meredeler, John Marun'un patrik olmasından sonra 694 yılında ona tabi olmaları sebebiyle Marunîler olarak adlandırıldılar. Diğer bir kısım Marunî tarihçiye göre de onların John Marun'dan sonra değil, V. Yüzyılın başlarında ölen zahid Marun'dan sonra veya onun anısına inşa edilmiş olan ünlü Aziz Marun Manastırı'ndan dolayı bu isimle anılmaya ve John Marun'un patrik olmasından sonra da zamanla Lübnan'lılar Merede veya Meredeler adını terk ederek Marun adını benimsemeye başladılar. Bu ifadelerden Marunî kavramının, VII. Yüzyıldan önce iyi bilinen bir gruba, bir cemaate veya topluma işaret etmediği anlaşılmaktadır.[5] Başka bir ifadeyle, Marunîler adlarını, ister V. Yüzyılın başlarında ölen Aziz Marun'dan, isterse onun anısına inşa edilen Marun manastırlarından almış olsunlar; onların VII. Yüzyıldan önce Marunîler adıyla tanınmadıkları fakat Meredeler olarak bilindikleri anlamına gelir. Bu Meredelere gelince, onlar Aryaniler veya Nesturiler gibi temelde dinî bir mezhep olmayıp, daha çok Müslümanlarla savaşmaları için Bizans yönetimleri tarafından sınır boylarında istihdam edilen militan gruplardı.

Bazı tarihçiler ise kavramı, sadece teolojik bir temele dayandırma gayreti içerisindedir. Onlara göre, V. Yüzyıl Suriye'sinde Katoliklere zulmeden sapkınlar

---

[3] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 10.
[4] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 22.
* İri yapılı insanlar anlamına geldiği de ifade edilmektedir.
[5] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 23.

(heretik) büyük bir oranı teşkil etmekteydi. Buna karşılık, zahid Marun'un taraftarları Katolik imana inanmakta ve savunmaktaydılar. Bu sebeple de Katolik imanı kabul edenler, hasımları tarafından aşağılayıcı bir şekilde Marunîler diye adlandırıldılar. Bu bağlamda, onların Katolik iman ile kastettiği şey, Roma Kilisesi çizgisindeki iman formülüdür.

Görüldüğü üzere, Marunî Kilisesi ve toplumunun menşeini dogmatik tartışmalar üzerine oturtmaya gayret sarf edilmektedir. Böylece, Marunî Kilisesi ve toplumunun ilk dönemlerden beri Katolik imana sahip oldukları ve Roma Kilisesi ile bir ve aynı komünyona bağlı oldukları ispat edilmeye çalışılmaktadır. Bütün bunlardan çıkarabileceğimiz sonuca gelince; genel olarak Marunîler, kendi kilise ve toplumlarının adını, kökenini biri, IV. Yüzyılın sonlarıyla V. Yüzyılın başında yaşamış olan Aziz Marun'a, diğeri ise VII. Yüzyılın sonunda onların ilk patriği olduğu belirtilen John (Yuhanna) Marun'a atfetmektedirler. Diğer bazı Marunîler de Marunî adını, V. Yüzyılın başlarında ölen zahid Marun'un adına inşa edilmiş olan manastıra isnat etmektedirler. Başka bir ifadeyle, Marunîlerin adlarını Kuzey Suriye bölgesinde inşa edilmiş olan Marun manastırlarından aldıklarını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, Marunî tabiri etnik bir kökene değil, dinî bir kimliğe işaret etmektedir.

2. Marunîlerin Kökeni

Marunî tarihini ve kimliğini daha iyi tespit edebilmek için, onların sadece kiliselerinin menşeini incelemek yeterli olmayıp, ayrıca Marunî toplumunun kökenini de araştırmak gerekir. Marunî araştırıcılar, Fenike kökenli olduklarını iddia ederek, kendi halklarının tarihlerini milattan önceki dönemlere kadar götürmektedirler[6]. Ancak, kutsal metinlerde de zikredilen Suriye, Filistin ve Lübnan bölgeleri, tarihin ilk dönemlerinden beri birçok ırkın ve dinîn içiçe girip mezc olduğu topraklar olmuştur. Tarihi süreç içerisinde pek çok medeniyete beşiklik etmiş olan bu topraklar, bugün çoğunun ölü kavimler olarak nitelendirildiği ve çok azının varlıklarını devam ettirebildiği kavimlere yurt olmuştur. Şüphesiz, coğrafî bakımdan önemli geçiş yolları üzerinde bulunan Suriye ve Lübnan civarı, tarih boyunca değişik medeniyetlerin kurulduğu, kültürlerin yaşandığı ve bu kültürlerin birbirini etkilediği veya mezc olduğu bölgeler olmuştur. Sümerler, Fenikeliler, Asuriler, Hititler, Aramiler,

[6] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 24.

Keldaniler, Akadlar v.s. gibi kavimler hep bu bölgelerde yaşamışlar ve büyük medeniyetler kurmuşlardır.[7]

Marunîler ise önceleri Kuzey Suriye'de yaşamaktayken, X. Yüzyılda bölgeden göç ederek Lübnan'da yaşamaya başlamışlardır.[8] Ancak, sorun; Marunîlerin kim oldukları ve hangi ırka mensup oldukları konusudur. Marunîler kendilerinin tarihte büyük medeniyetler kurmuş olan Fenike ve Fenike ailesine mensup kavimlerin soyundan geldiklerini ifade etmekte ve bununla da gurur duymaktadırlar. Ancak, günümüzde Marunî diye tabir ettiğimiz bu topluluğu hem dinî ve kültürel açıdan hem de etnik köken itibariyle kesin çizgilerle tanımlamak gerçekten zor görünmektedir. Çünkü tarih boyunca bu coğrafyada muhtelif dil, din ve ırka mensup topluluklar yaşamıştır. Sami, Ari ve Ural-Altay kökeninden gelen bu insanlar, tarihi süreç içerisinde birbirine karışmış, din ve kültürleri çeşitli inanç ve düşüncelerin bir sentezi olmuştur. Bu farklı toplumlar arasında Hititlerin Ari, Sümerlerin Turani, Asur, Kalde, Fenike ve benzerlerinin Sami ırka mensup oldukları bilim adamlarınca iddia edilmiştir. Bölgenin kuzeyindeki Asur ve Kaldelilerin, batısında Fenike, Filistin ve İbranilerin, güneyinde de Habeşlerin ve Arapların Sami ırka mensup oldukları kabul edilmektedir.[9]

Fenikelilerin, Marunîlerin ataları olduğunu belirten Butros Dau, Fenike ve Kenan kelimeleri üzerinde durarak, Kenan kelimesinin Sami dilinde kırmızı, Fenike kelimesinin de Grekçede kırmızı manasına geldiğini ve bölgedeki Greklerin, yerli halkı Fenikeliler olarak adlandırdığına dikkat çekmektedir. Ona göre, Amoritler, Hititler (Eti), Hiksoslar, Hivitler, Aramiler v.s. hepsi Fenike ailesinin kollarını oluşturmaktaydılar. Amoritlerin, asıl vatanlarının en eski belgelerde ve Kitab-ı Mukaddes'te Kenan Ülkesi olarak tanımlanan Lübnan ve Filistin olarak zikredildiğini ifade eden Butros Dau; bunların Arap kökenli oldukları şeklindeki görüşlerin tamamen bir faraziye olduğunu belirtmektedir. Amorit adı üzerinde de duran Butros Dau; Amorit ve Mardu adlarının eş anlamlı olarak Sümer şiirlerinde geçtiğini ve Mardu isminin iri yapılı insanlar mânâsına gelen Merede ile aynı anlama geldiğini belirterek Suriye ve Lübnan'daki Amoritlerle tarih sahnesinde ilk defa VII. Yüzyılda görülen Meredelerin bir ve aynı halk olduklarını iddia etmektedir.[10] Görüldüğü üzere

---

[7] Bkz. Şemsettin Günaltay, *Yakın Şark III Suriye ve Filistin*, TTK. Basımevi, Ankara, 1947, s. 45 vd.
[8] Ramazan Işık, s. 25.
[9] Mehmet Taplamacıoğlu, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Ankara, 1976, s. 76.
[10] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s.24 vd.

Marunîler, Amorit kavmi ile tarih sahnesinde ilk defa VII. Yüzyılda görülen Merede topluluğunun aynı kavim olduklarını ve onların neslinden geldiklerini öne sürmektedirler. Öyleyse, Meredeler kimlerdir? Başka bir ifadeyle, Marunî milletini meydana getirdikleri ifade edilen Meredelerin kimler olduğunun bilinmesi gerekir. Meredeler, Muaviye b. Ebi Süfyan döneminde Antakya Dağı'ndan Kudüs Dağı'na kadar, Lübnan Dağı'nı da içine alan geniş bir bölgede sınır boylarında Müslümanlara saldırmak için Bizans tarafından istihdam edilen bir gruptu.[11] Başka bir görüşe göre de Meredelerle el-Anbat (Nabateans) adı verilen topluluk; aynı halk olup, daha sonra başka bir grup olan Ceracima adı verilen topluluğun yanı sıra, diğer kölelerle birlikte, Bizans ordusuna hizmet eden başıbozuk gruplardan ibaretti. Çünkü Anbatlar da Aramice konuşan bir gruptu.[12] Bununla birlikte, sadece Aramice konuşuyor olmalarına dayanarak, onların Marunîler olduğu söylenemez. Marunîler, Heraklius döneminde *Monotelitizm*[*] doktrinini kabul etmeden önce, Süryani *Monofizit*[**] doktrinine inanmaktaydılar. Ancak, Monotelitizmi benimsedikten sonra, kendilerini Süryani Monofizitlerden ayırarak, kendileri için ayrı kiliseler ve manastırlar inşa ettiler. Bu yüzden de, Merede ordusuna katılan Anbatların (Nebatean), Marunîler olduğu görüşü, zayıf bir görüştür. Ayrıca, Marunîlerin bu dönemde Lübnan'a göç ettiklerine ilişkin herhangi bir bilgi de mevcut değildir. Bu sebeple, iddia edildiği gibi, Marunîlerle Meredelerin bir ve aynı halk olduğu, onların "Marunî Milleti"ni teşkil ettiği veya Merede ve Ceracime'nin bir ve aynı halk oldukları ve onların, Lübnan'daki günümüz Marunîlerinin ataları olduğu şeklindeki görüşleri tarihsel delillerle desteklemek mümkün görünmemektedir. Başka bir ifadeyle, Marun Manastırı rahipleri, Suriye

---

[11] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 26.

[12] Ebu'l-Hasan el-Belazuri, *Futuhu'l-Büldan*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991, s. 163-167.

[*] ***Monotelitizm:*** Hıristiyan ilahiyatında İsa'da sadece tek bir ilahi irade olduğunu savunan doktrin. Bu doktrin, VII. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. 624'lerde Heraklius diyofizit ve monofizitleri uzlaştırmak için bir ara formül bulmaya çalıştı ve nihayet, İsa'da iki tabiatla birlikte sadece bir enerji olduğu belirtildi. 634'te İstanbul piskoposu Sergius'un, İsa'daki bu bir enerji konusunda Papa Honorius'a sorduğunda, onun "tek irade" cevabını verdiği belirtilir. Bu bir irade doktrini önceleri kabul görmüş olsa da 681'deki İstanbul konsilinde aforoz edilerek, İsa'da insani ve ilahi iki ayrı iradenin bulunduğu kabul edilerek, Monotelitizm doktrini ve taraftarları aforoz edildi. Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü,* s. 314, "Honorius I (ö. 12 Ekim 638)" mad.

[**] ***Monofizit:*** 431 Efes Konsili'nden sonra, Nesturiliğe karşı gelişen reaksiyon sonucunda ortaya çıkan, fakat tamamıyla zıt bir istikamette gelişen Monofizit Hıristiyan hareketi, kilise tarihi açısından önemli bir yer işgal etmektedir. Bu akım, İsa'da olduğu kabul edilen insanî ve İlahî iki tabiat yerine Monofizit bir karakterle kendinî göstermiştir. Bu akımın öncüsü ise, Laodicie piskoposu olan Apollinaire'dir. İskenderiyeli Cyrill ve İstanbul Manastır Reisi Eutyches ise monofizit hareketin iki önemli şahsıdır. Apollinaire, "ulûhiyet ve ceset bir tek tabiatı oluşturan iki kısımdır; tıpkı normal bir insanın içinde ruh ve cesetten müteşekkil bir tek tabiata sahip olunduğu gibi" diyerek bu görüşün ana fikrini ortaya koymuştur. Böylece monofizit anlayış ortaya çıkmıştır. Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü,* s. 515, "Monofizit" mad.

Sekundasında bulunan *Hama,*[*] Humus ve Shayzar bölgelerinde yaşayan ve Süryanice konuşan Arami kökenli bir topluluktu. Bunlar, VII. Yüzyılda hala Suriye içlerinde yaşamakta olup, henüz Lübnan'a göç etmemişlerdi.[13]

Bununla beraber, Fenike halkının etnik yapısında Aramilerin önemli bir unsuru teşkil ettiğini belirten Butros Dau, onların Kitab-ı Mukaddes'te geçen Aram'ın torunları olduğunu da zikretmektedir. Aram adının ise yüksek dağlarda oturanlar manasına geldiğini, Suriye ve Aram kelimelerinin eş anlamlı olduğunu, Suriye adının, Kenan diyarında oturan halkların diyalektlerindeki yüksek kayalık dağ manasına gelen "Syrion" kelimesinden türediğini, Suriye adının ancak, Grek–Roma döneminden beri yaygın olarak kullanılmaya başlandığını öne sürmektedir.[14] Ona göre, Fenikeliler, Kenanlılar ve Aramiler binlerce yıldır Lübnan topraklarında yaşadıkları gibi, ayrıca bir ve aynı milletin temel unsurlarını teşkil etmekte ve VII. Yüzyıldan beri de Lübnan'lılar olarak adlandırılmaktadırlar. Lübnan, Suriye ve Mezopotamya (Irak)'daki yer adlarının çoğunun Aramice olduğunu ve Hıristiyanlık döneminden beri Süryanice olarak adlandırılan Aramicenin, günümüzde Marunîlerin, Süryani Ortodoks ve Katoliklerin, Keldanilerin ve Asurîlerin âyin dili olduğunu belirten Butros Dau, bu dilin, IX. Yüzyıla kadar Kuzey Lübnan'daki Marunîlerin anadili olarak kalmaya devam ettiğini belirtmektedir.[15] Dolayısıyla Butros Dau'ya göre, V. Yüzyıldan VII. Yüzyıla kadar olan dönemde Cebel-i Lübnan'da yaşayan Fenike halkının, Aziz Marun'un talebeleri tarafından Hıristiyanlaştırıldıktan sonra Marunî tabiri, bu halkın dinî kimliğini temsil etmeye başlamıştır. Bu nedenle Marunî tabiri, Marunîlerin etnik ve millî kimliklerinin kökenini değil, dinî kimliklerine işaret etmektedir.[16]

Marunîlerin Ortadoğudaki en ilginç azınlıklardan birini teşkil ettiğini belirten Aziz S. Atiya (1898-1988); onların Fenike'lilerin torunları olduğu görüşündedir. Kemal S. Salibi ise Marunîlerin, Suriye'ye başka bir ülkeden göç etmiş olabilecekleri üzerinde durmaktadır.[17] Gerçekten de bazı Arap kabilelerinin Roma ve Bizans dönemlerinde Suriye'ye göç ettikleri ve bunların Hıristiyanlığı kabul ettikleri

---

[*] ***Hama:*** Suriye'nin orta kesiminde valilik (muhafaza) ve valilik merkezi kent. Asi Irmağı kıyısında yer alan kentin geçmişi, tarihöncesine değin iner. Aramiler M. Ö. XI. Yüzyılda burada Hamat Krallığını kurdular. M. Ö. IX. Yüzyılda Asur yönetimine giren kent, daha sonra Perslerin, Makedonyalıların ve Selevkosların eline geçti. M. S. VII. Yüzyılda ise Müslümanların eline geçti. Yüzölçümü 8.847 km^2 dir. *Ana Britannica (I-XXII)*, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1986-1990, X/330, "Hama" mad.

[13] Ramazan Işık, *a.g.e.*, s. 27 vd.

[14] Butros Dau, *History of the Maronites*, Lebanon, 1984 s. 48-63.

[15] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 65.

[16] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 9.

[17] Ramazan Işık, *a.g.e.*, s. 28.

bilinmektedir.[18] M. S. II. Yüzyıldan itibaren Arap yarımadasındaki politik iniş ve çıkışlara dayalı olarak bazı Arap kabileleri, Suriye ve çevresine göç etmişlerdir. Hatta I. Justinian (527-565) döneminde Gassan Kabilesi Hıristiyanlarının reisleri, Bizans Devleti'nin hizmetine girmişlerdi. Bu sebeple olsa gerek, Süryani bölgelerde onlar "yanaşma Arap kralları" olarak tanınmaktaydılar. Şüphesiz, Marunîler de Arap kökenli bir toplumdu. Onlar, İslâm'dan hemen önce Arabistan'dan Suriye'ye göç eden son Hıristiyan Arap kabileleriydi. Onların yerleşim bölgeleri genel olarak Asi Nehri Vadisi ve çevresiydi. Ancak, daha sonraları bu bölgeden Cebel-i Lübnan'a göç etmişlerdir. Marunîler, Arap yarımadasından Suriye'ye ilk defa göç ettikleri zaman, monotelit mezhebe bağlıydılar. Dolayısıyla, VI. Yüzyılın sonlarında Suriye'ye yeni gelenler olarak kendileri için ayrı bir Hıristiyan Mezhebi tesis ettiler. Böylece, kendilerini Yakubi veya Melkitlerden ayırdılar. Marunîlerin âyin dilinin Süryanice olması gerçeği, onların Arap olmadığı anlamına gelmez. Çünkü Aramicenin edebi bir formu olan Süryanice, gerçekte Suriye ve Irak'ın yanı sıra Arabistan'daki bütün Arap ve Arami-Arap Hıristiyanlarının da âyin dili olduğu unutulmamalıdır.[19]

Bununla beraber, her ne kadar Marunîlerin Arap kökenli bir toplum oldukları zikredilse de Marunî yazarlarının yanı sıra birçok tarihçiye göre, Keldaniler, Nesturiler, Katolik ve Katolik olmayan Süryanilerle birlikte Marunîlerin de Arami-Süryani kökenli bir toplum oldukları ve eski Antakya Kilisesine bağlı bir cemaatin üyeleri arasında kabul edildiklerinde şüphe yoktur. Onların dillerinin Arapça olmasına gelince, bölgenin Müslümanların eline geçmesinden sonra, Marunîlerin diğer Hıristiyan gruplara nazaran daha küçük bir grubu teşkil etmeleri, kendilerini diğer Hıristiyan gruplardan uzaklaştırmaları ve uzun bir süre hem Kadişa Vadisi'nde hem de Cebel-i Lübnan'da tecrit edilmiş bir halde yaşamaları sebebiyle, içinde yaşadıkları Müslüman Arap toplumunun dilini öğrenmek zorunda kalmış olabilirler.

B. Aziz Maron'un Kimliği ve Hayatı

1. Aziz Maron'un Kimliği

Aziz Maron'un kim olduğu ya da Marunîlerle ilişkisinin ne olduğu nerede ve ne zaman yaşadığı gibi sorulara, çoğu Marunî yazar; onun V. Yüzyılda yaşayan bir zahid ve "Marunî Milleti"nin babası olduğu şeklinde cevap vermektedirler. Onlar bu konuda iki kaynağı delil olarak göstermektedirler. Bunlardan birincisi; John Chrysostom'ın(M. S. 347-407) Ermenistan'da sürgünde iken, Marun adında birine yazdığı rivayet edilen

[18] Levent Öztürk, *İslâm Toplumunda Hıristiyanlar*, İstanbul, 1998, s. 45.
[19] Ramazan Işık, *a.g.e.*, s. 28.

mektup olup, diğeri de Cyrus piskoposu Theodoret'in *Religiosa Historia* adlı eseridir.[20] Şüphesiz, bu dönemde Suriye'de Marun adında birçok keşiş yaşamaktaydı. Bu durum, Marunîlerin bu konuda değişik görüşler ileri sürmelerine sebep olmuştur. Bazı Marunîler, mektubun 404 veya 405'te ya da 404 ile 407 arasında yazılmış olabileceğini öne sürerken,[21] bazıları da mektubun 414 yılı tarihli olduğunu belirtmektedirler. Chrysostom'ın 407 tarihinde öldüğü dikkate alındığında, sözü edilen mektubun 414 tarihinde yazılmış olması mümkün değildir. Marunîlere göre, Chrysostom ile zahid Marun iki dost olmalarının yanı sıra, ikisi de Kadıköy Konsili iman dogmasına inanmakta ve bu inancı savunmaktaydılar. Dolayısıyla onlar, Marun'un monotelit biri değil, Katolik bir inanca sahip olduğunu ima etmektedirler. Kadıköy Konsili'nin M. S. 451' de yapıldığı ve John Chrysostom'un 407'de, Marun'un da 410'da ölmüş oldukları göz önünde bulundurulacak olursa, bu iki din adamının Kadıköy iman dogmasına inanıyor olmaları veya Kadıköy kararlarının şiddetli bir savunucuları oldukları şeklindeki görüşlere itibar edilemez.[22]

John Chrysostom'ın Marun'a gönderdiği rivayet edilen mektupta herhangi bir kimlikten söz edilmemektedir. Ayrıca, mektubun dilinin çok basit ve genel ifadeler içerdiği belirtilerek, ünlü bir bilgin ve hatibin böyle basit bir mektup yazmış olmasının mümkün olamayacağı vurgulanmaktadır. Mektubun, sözü edilen Marun'a bir papaz olarak işaret ettiği halde, bu dönemde Marun'un herhangi bir kilise memuriyetinde bulunduğuna dair hiçbir delilin olmadığına dikkat çekilmektedir. Sözü edilen Marun'un, John Chrysostom'ın bir arkadaşı olduğu şeklindeki değerlendirmeler dikkate alınsa bile bu, Chrysostom'ın, Marun adında keşiş ve dindar bir arkadaşa sahip olduğunu ispatlar. Bunun ötesinde büyük bir keşiş olarak Marun'un faaliyetleri, onun hangi doktrine inandığı veya teolojik görüşlerinin ne olduğunu ortaya koymaz.[23]

Zahid Marun'un, Marunî Kilisesi ve toplumunun babası olduğu konusunda Marunîlerin ele aldığı ikinci kaynak, Cyrus piskoposu Theodoret[*]'in *Religiosa Historia'sıdır.*[24]

---

[20] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 162-163.
[21] Butros Dau, *a.g.e.*, s. 162.
[22] Butros Dau, *a.g.e.*, s. 162-163.
[23] Ramazan Işık, *a.g.e.*, s. 29.
[*] ***Theodoret***'in Antakya Teoloji Okulu ve daha çok da Theodore Mopsuestia'nın öğretilerinden etkilendiği belirtilmekte ve Efes Konsili'nde İskenderiye patriği Aziz Cyril'e karşı mücadele ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca, Nestorius ve Cyril arasındaki hararetli tartışmalarda önemli bir rol oynadığı belirtilerek, Nestorius'un yakın arkadaşı olması sebebiyle, onun 451'de yapılan Kadıköy Konsili'nde Nestorius'u kınamakta zorlandığı ifade edilmektedir. Ramazan Işık, *a. g. e.,* s. 29.
[24] Butros Dau, *a.g.e.*, s. 163.

Theodoret'ten nakledildiğine göre, Marun keşiş hayatı yaşamaya karar verdiğinde, Cyrus bölgesindeki bir dağın tepesinde terk edilmiş bir putperest tapınağına giderek orada yaşamaya başlar. Burada bir kulübe inşa ederek kendisini Tanrı'ya adamaya karar verir. Zamanla, zahitliği, adanmışlığı ve çeşitli hastalıklara şifa vermesiyle Marun, Suriye ve çevresinde insanları cezbeden ünlü biri olur. Böylece, onun Tanrısal bir güce sahip olduğu ve onun bu gücünün şeytani kuvvetleri ve kötülükleri uzaklaştırdığı söylentileri yayılmaya başlar. Bunun sonucu olarak da Marun öldüğünde, çevre halkları arasında onun cesedine sahip olmanın mücadelesi yapılır. Nitekim onun cesedini almayı başaran bir grup, onu gömdükleri yerin yanına bir tapınak inşa ederler.[25] Bununla beraber, kendisi hakkında bu kadar ayrıntılı bir bilgi verilen zahid Marun'un, kesin ölüm tarihi konusunda herhangi bir şey söylemek mümkün değildir.[26]

Duveyhi, Cyrus bölgesinde Marun'u, keşişlik hayatının ve manastır sisteminin kurucusu olarak kabul etmesine karşılık,[27] Butros Dau ise onun sayesinde bölgenin bir çilecilik okulu merkezi haline geldiği görüşündedir.[28] Butros Dau; Suriye'de ilk defa onun, açık havada ve kötü hava şartlarında yaşama geleneğini başlattığını ve daha sonra da Kuzey Suriye'deki Cyrus bölgesinde onu örnek alan birçok kişinin bu hayat tarzını benimsediğini ifade eder. Onu kendisine örnek alarak inzivaya çekilen ve özellikle de sütunlar üzerinde yaşama geleneğini devam ettirenler arasında en ünlü olanının da Aziz Simon Stylite olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla, Aziz Simon'un, Marun'un kurduğu çilecilik okulunun bir öğrencisi olduğu görüşünü ileri sürmektedir.[29] Böylece, Simon ile Marun arasında bir bağ kurulmaya çalışılarak onun da bir Marunî öncüsü olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır.[30] Simon Stylite'nin bir Marunî ya da bir Marunî öncüsü olduğu şeklindeki görüşleri destekleyecek tarihsel hiçbir delil yoktur. Bununla beraber bu dönemde, Suriye bölgesinde ruhaniler arasında inzivaya çekilerek açık havada veya hücrelerde veyahut da sütunlar üzerinde yaşama geleneği zaten yaygın olarak mevcuttu. Bu sebeple, sadece zahit Marun'un açık havada manastır hayat tarzı geleneğini başlatmış olduğunu ve bu geleneğin güçlü bir temsilcisi olduğu belirtilen Simon Styite ile Marun arasında olduğu kadar, Simon ile Marunîler arasında da bir ilişkinin var olduğu öne sürülemez.

---

[25] Butros Dau, *a.g.e.*, s. 159-161; Duveyhi, *a.g.e.*, s. 17-18.
[26] Ramazan Işık, *a.g.e.*, s. 29.
[27] Duveyhi, *a.g.e.*, s. 17-22.
[28] Butros Dau, *a.g.e.*, s. 160-161.
[29] Bkz. Butros Dau, *a.g.e.*, s. 160-168.
[30] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 186-187.

Marunîler, Marun'un IV. Yüzyılın sonlarıyla V. Yüzyılın başlarında yaşadığını belirtmelerine rağmen, onun ne zaman, nerede ve ne şekilde öldüğüne ilişkin kesin bir bilgi vermemektedirler. Bununla beraber, Marunî yazarlar, bazı tarihi rivayetlerden hareketle onun, Marunî Kilisesi ve "Marunî Milleti"nin babası olduğunu öne sürmektedirler. Ancak, onun kim olduğunu, nerede ve ne zaman yaşadığını kesin olarak ortaya koymak mümkün değildir. Bununla beraber, onun yaşadığı rivayet edilen IV. ve V. Yüzyıl Suriye'sinde Marun adında birçok azizin yaşamış olduğu görüşü tarihi kaynaklarca da doğrulanmaktadır.

2. Aziz Maron'un Hayatı

Mevcut kaynaklarda zahit Marun'un daha çok menkıbevî hayatı üzerinde durulmuş ancak, onun yaşadığı coğrafyanın tam mevkii konusunda yeterince bir bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla, coğrafî bakımdan onun tam olarak nerede doğduğu, nerede yaşadığı ve ölümünden sonra nereye gömüldüğüne ilişkin olarak kesin bir bilgi yoktur.[31] Ancak, onun, şu veya bu bölgede yaşamış olması gerekir şeklinde bir takım görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden biri, onun Kuzey Antakya'ya çok uzak bir yer olduğu belirtilen ve o dönemde Suriye Priması adı verilen Cyrus civarında yaşamış olması gerektiğidir. Ancak onun, bu bölgenin tam olarak neresinde yaşamış olduğu konusundaysa, somut bir bilgi mevcut değildir. Pierre Dib; "onun Cyrus'tan çok uzak bir yer olan ve o dönemde Suriye Sekundası (Suriye II) olarak bilinen Apamea yakınındaki bir dağın zirvesinde yaşamış olduğunu belirtir".[32] Diğer bir görüş ise onun, Lübnan'da Hirmil'e yakın Asi Nehri'nin kaynağının yakınındaki bir mağarada yaşadığı şeklindedir.[33] Gerçekte bu görüş sahipleri, yörede bugüne kadar Marun Mağarası olarak bilinen mağaranın adını buna delil olarak göstermektedirler. Bu durum, Marun'un yaşadığı rivayet edilen dağın tam yerini tespit edemeyen birçok Marunî yazarın yorum yapmasına sebep olmuştur. Bazı tarihçiler, onun inzivaya çekildiği yerin, Humus ve Hama arasında bir yer olan er-Rastan'daki Asi Nehri'nin kıyısında bir yer olması gerektiğini belirtmektedir. Hâlbuki Suriye'nin coğrafyasına bakıldığında, er-Rastan (Arethusa)'ın Hama'nın güneyi Asi Nehri üzerinde yer aldığı ve Suriye'nin Kuzeyindeki Cyrus'tan çok uzak bir yer olduğu görülmektedir. Marun'un yaşadığı dağın, Cyrus bölgesindeki Cebel-i Olimpos dağı olarak tespit edildiği rivayet edilir. Tarihi dayanaklara göre, Cyrus bölgesindeki Cebel-i Olimpos eskiden Cebel-i Nabu

[31] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 159-170.
[32] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 31.
[33] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 162-167.

veya Süryanice Cebel-i Yambo olarak bilinmekteydi. Dolayısıyla, Marun, Cebel-i Nabu veya Cebel-i Yambo dağında yaşamış olabilir.[34] Marun zahid bir hayat yaşamaya karar verdiğinde bölgedeki bir dağ üzerinde bulunan terk edilmiş bir putperest tapınağını sık sık ziyarete giderek kendisini Tanrı'ya adadı. Bu tapınağın yanına zaman zaman kaldığı bir kulübe inşa etti. Kendisini Tanrı'ya adayan bir keşiş olarak Marun, kısa bir süre içerisinde zahidliği, Tanrı'ya adanmışlığı ve güçlü bir şifa dağıtıcı özelliğiyle Suriye'nin her tarafından insanları cezbeden biri oldu.[35]

Görüldüğü üzere, Marun'un yaşadığı coğrafyanın tam adı ve yeri konusunda değişik görüşler ileri sürülmektedir. Bunun sebebi, bu konudaki tarihsel belge ve bilgilerin yetersiz oluşudur. Bu sebeple de onun Suriye bölgesinde nerede doğduğu, nerede yaşadığı, zaman zaman nerede inzivaya çekildiği ve ne zaman öldüğü konusunda bilginler, kesin tarihsel vesikalardan çok, kendi indi görüşlerini temellendirme çabası içerisindedirler. Çünkü kaynaklarda Marun'un, yaşadığı yerin tam olarak neresi olduğu veya kesin olarak hangi tarihte öldüğü belirtilmemekte, sadece ölümünden sonra çevrede yaşayan topluluklar arasında onun cesedine sahip olma mücadelesi rivayet edilmektedir. Ayrıca, onun yaşadığı rivayet edilen IV. Yüzyılın sonlarıyla V. Yüzyılın başlarında Suriye bölgesinde Marun adında birçok keşişin yaşamış olduğuna dair kesin tarihsel bilgiler mevcuttur.

C. Marunî Kilisesi'nin Ayrı Bir Kilise olarak Ortaya Çıkışı

451'den sonra, Antakya Kilisesi'nin biri Kadıköy'e bağlı, diğeri de Monofizit olmak üzere iki gruba ayrıldığı bilinmektedir. Bunlardan; Kadıköy taraftarlarına veya Bizans Ortodoksluğunu benimseyenlere Melkitler[*] (Kral taraftarları anlamında) denilmekteydi. Bizans Kilisesi ve devleti tarafından desteklenen Melkitler, Suriye ve çevresindeki diğer kilise ve dinî gruplar üzerinde önemli bir baskı unsuru oldu. VI. Yüzyıla gelindiğinde ise Melkitler, Antakya Süryani patriklik merkezinden ayrı bağımsız bir patriklik haline geldi. Nitekim Suriye ve çevresinin Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra, Bizans'ın bölgeyi terk etmesiyle, Monofizit ve diğer heretik gruplara karşı mücadelede Bizans'ın yerini Melkit Kilisesi aldı ve

---

[34] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 31-33.
[35] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 33.
[*] ***Melkitler:*** 451 Kadıköy Konsilinden sonra bir kısım Süryani toplumu imparator Marcian'ın baskıları karşısında Kadıköy Konsili kararlarını kabul ederek, ana kilise durumundaki Antakya patriklik merkezinden ayrıldılar. Antakya Süryani Kilisesinin bünyesinden ayrılan ve Kadıköy Konsili kararlarını kabul ederek imparator Marcian'ın baskılarına boyun eğen Süryanilere, ana kilise bireyleri tarafından Melkit (Süryanice-Malco, Malkoye-kral taraftarları) adı verildi. Bunlar, günümüzde Rum Ortodoks ismi ile bilinmektedirler. Patriklik merkezleri ise Şam'dadır. Bkz. Evgin Kaplan, *Elçilerin Göbeği Antakya Kilisesi*, Mor Gabriel Manastırı, 1982, s. 20.

Antakya Süryanilerini Melkit patrikliğinin idaresi altına almak için önemli bir çaba sarf etti. Ancak, bölgede ne Monofizit Yakubi Kilisesi'ni ne de Hıristiyan heterodoksluğunun diğer şekillerini yok etmek veya bölgeden söküp atmak mümkün olmadı.[36] Böylece, VIII. Yüzyılın başlarına gelindiğinde, Asi Nehri Vadisi'nde ve ona bitişik tepelerde zaten ayrı bir mezhep olarak örgütlenmeye başlamış olan Marunîlerin, yeni bir Hıristiyan mezhebi olarak ortaya çıktıklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, Suriye bölgesinin Müslüman hâkimiyetine geçmeden önce, Marunîler bir Hıristiyan mezhebi olarak değil, sadece dinî bir grup olarak bilinmekteydiler. Onlar, Kuzey Suriye'de Deyr Marun'a bağlı rahiplerdi. Bu manastır, V. Yüzyılın başlarında ölen Marun adındaki mahallî bir azizin adına, talebeleri tarafından inşa edilmiş ve bir süre sonra da Orta Asi bölgesi kırsalındaki çiftçilerin dinî merkezi haline gelmişti. Heraklius, monotelitik bir çağrışımla, Bizans Ortodoksluğuyla Monofizit Süryanileri uzlaştırmaya çalıştığında, Marun Manastırı rahipleri bu uzlaşmayı kabul ettiler. Bizans Ortodoksları, İsa Mesih'in birbirinden ayrı olarak düşünülmeyen iki tabiatının, onun kişiliğinde birleşmiş olduğuna inanmaktayken, Monofizitler de, İsa'nın ilahi nitelik ile beşerî niteliğin kaynaşarak, tek bir ilâhî tabiata sahip olduğuna inanmaktaydılar.[37] Ortodoks anlayışa göre; böyle bir görüş, İsa'nın insanî tabiatını ihmal ederek, sadece Tanrısal tabiatını dikkate alması sebebiyle, heretiklikten başka bir şey değildi. Heraklius tarafından önerilen uzlaşma, Ortodoksların inandığı biçimde, İsa'nın iki tabiatının varlığını kabul etmesine karşılık, bu iki tabiatın birbiriyle tek bir enerjide ve tek bir iradede eriyip kaynaşmış olduğu üzerinde duruyordu. Devletin bütünlüğünü sağlamak amacıyla, resmî otorite tarafından önerilen bu iman formülü ne Yakubiler ne de Ortodokslar tarafından kabul edilmedi. Böylece, Heraklius'un önerdiği yeni iman formülü ne teolojik ne de politik başarıyı sağlayamadı. 638'lere gelindiğinde ise Suriye ve Mısır'ın zaten Müslümanların eline geçmesi sebebiyle, uzlaşma gayretlerinin herhangi bir pratik değeri de kalmamıştı. Nitekim bu yeni iman formülü, Hıristiyan dünyasında yeni bir takım ihtilaf ve mücadelelerin de kaynağı oldu. Önce 649 Lateran Konsili'nde ve daha sonra da 680'deki ekümenik VI. konsilde[*] mahkûm ve aforoz edildi.[38]

---

[36] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 64.

[37] Evgin Kaplan, *a.g.e.,* s. 9 vd.

[*] Üçüncü İstanbul Konsili Batı Ortodoksları, Roma Katolikleri ile diğer birçok batı Hıristiyanlarının *VI. Ekümenik konsili* olarak kabul edilir. 7 Kasım 680 tarihinde ilk oturum, 16 Eylül 681 yılında son oturumu yapılmıştır. Georgy Ostrogorsky, *a.g.e.,* s. 127; www.wikipedia.org/wiki/Üçüncü_İstanbul_Konsili [12.08.2010-14:10]

[38] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s.67.

Bununla beraber, 680'de İsa'da iki tabiatın yanında bir irade ve bir enerjinin var olduğunu kabul eden Monotelitizm doktrininin aforoz edilmesine rağmen, Melkit Kilisesi bünyesindeki Marun Manastırı rahipleri, VI. konsil kararlarını reddetmeye devam ettiler. Melkitler ise VI. konsil kararlarına uygun olarak İsa'da iki tabiatla birlikte onda iki irade ve iki enerjinin varlığına inanmaktaydılar. Bunun üzerine Marunîler, Melkit Kilisesinden ayrılarak bağımsız bir şekilde kendilerini örgütlemeye başladılar. İlk tepkilerinin bir işareti olarak da kendi manastırlarından bir başrahibi, uzun süredir münhal olan Antakya Melkit Kilisesi patrikliğine patrik tayin ettiler.[39] Böylece, Melkitlerle Marunîler arasında da mücadele ve kavgalar başladı. Nitekim, çeşitli baskı ve zulümler karşısında Marunîler, bir süre sonra Asi Nehri Vadisi'ni terk ederek Cebel-i Lübnan'a göç etmeye başlamışlardır. Ramazan Işık şöyle diyor: "Marunî Kilisesi'nin ortaya çıkışını, bir bakıma geleneksel olarak kiliseyi kontrol eden şehirlilere karşı, kırsal kesimdeki Süryani Hıristiyanlarının bir isyanı olarak değerlendirmek mümkündür. Bizans yönetimi altındayken, bu köylü ve çiftçi rahiplerin, böyle bir isyan hareketi başlatmaları mümkün değildi. Çünkü, devlet tarafından desteklenen Melkit Kilisesi, onlara baskı yapmak için otoritesini ve gücünü etkili bir şekilde kullanabilmekteydi. Bölgenin Müslüman yönetimi altına girmesiyle, Melkit Kilisesi artık devletin bir ordusu gibi hareket edemediği için, durum değişmiş ve böylece, kırsal bölgelerdeki bazı kiliseler dinî hayatın merkezi haline gelmişti."[40]

Suriye'nin Müslümanlar tarafından fethedilmesinin arifesinde Bizans, Doğu eyaletleri siyasetinin bir gereği olarak Antakya patrikliğine daha çok Kadıköy taraftarı patrikler atamaktaydı ve bu patrikler Antakya'da değil, İstanbul'da ikamet etmekteydiler. Bu durum, 702 yılına kadar devam etti. Bununla birlikte, bu dönemden sonra, 742 yılına kadar Antakya patrikliğine bir patrik tayin etmek mümkün olmadı ve patriklik tahtı münhal kalmaya devam etti. Halife Hişam döneminde, kilisede birlik ve bütünlüğü sağlamak için, Antakya patrikliğine III. Stephan seçildi. Ancak, kilisede kaos ve anarşi devam etti. 745-746'lara gelindiğinde ise Marunîler, kendi manastırlarından bir başrahibi, patrik seçerek, Melkit Kilisesi'nden ayrıldılar. Marunî patrikliğinin ilk defa bu dönemde tarih sahnesine çıkmış olduğu söylenebilir.[41] Bununla beraber, Marunî Kilisesinin reislerinin Antakya şehrinde ikamet etmedikleri görülmektedir. Dinî ve politik olaylar sebebiyle, onların Antakya'nın dışında bir yerde

[39] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 65.
[40] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 66.
[41] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 67.

ikamet etmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Onlar, Marun Manastırı'nda yaşıyorlardı. Lübnan'a göç ettikten sonra da, dağlarda inşa edilen özellikle Mifuk, Yanuh, Kefarhay ve Kannubin manastırlarında oturdular. Patrikliğin, Suriye'den 939'larda patrik II. John Marun tarafından Lübnan'a taşındığı ifade edilmektedir.

Marunî kaynaklara göre ise, Antakya Kilisesi, 451 Kadıköy Konsili'yle birlikte iki hizbe bölünmüştü. Bunlardan birini Monofizit Yakubiler, diğerini de Kadıköy'e bağlı gruplar temsil etmekteydi. Kadıköy taraftarı adıyla bilinenlere, daha sonraları düşmanları tarafından imparator taraftarı anlamında veya onların İstanbul Kilisesi'ne olan bağlılıklarından dolayı Melkitler denildi. Bu dönemde, ilk defa Nesturi patriği I. Timothy (ö. 823)'nin yazılarında bu kavramı kullandığı ve onun bu kavramla Kadıköy taraftarı grupları kastettiği belirtilir. Marunîlere göre, bu Kadıköy taraftarları, Maximus Doktrini'ne inanmaktaydı ve onlar Marunîlerdi. Fakat Melkitler zamanla Antakya âyin ve geleneklerini terk ederek, İstanbul Ortodoksluğunu benimsemeye başladılar. Böylece, giderek Melkit adı, sadece Bizans Kilisesi'ne tabi olanlara verildi. Daha sonra da Marunîler, kendi patriklerini seçtikten sonra, Antakya Kilisesi'nin âyin ve geleneklerine bağlı kalarak Bizans Kilisesi'nden ayrı bir kilise oldu.[42]

Bununla beraber, bu dönemden önce de Marunîler, kendi patriklerinin ve dinî önderlerinin idaresi altında yaşadıklarını öne sürerler. Ayrıca, Marunî patriklerinin her zaman "Antakya ve Bütün Doğunun Patriği" unvanına sahip olduğunu ve bu unvanın Roma tarafından onaylandığını iddia ederler. Dolayısıyla, V. Yüzyıldaki zahid Marun, Marunî toplumunun havarisi olarak görülürken, VII. Yüzyıldaki John Marun da, Marunî milletinin ve mezhebinin gerçek kurucusu olarak değerlendirilmektedir.[43] Başka bir ifadeyle, John Marun, Marunîlerin sadece ilk patriği değil, ayrıca Suriye ve Tanrı şehri olarak ifade edilen Antakya'nın da patriğidir.[44] Bu sebeple de onun kim olduğu, Marunîlerle ilişkisinin ne olduğu ve gerçekten Antakya patriği olarak seçilip-seçilmediğinin bilinmesi gerekir. Marun Manastırı rahiplerinin, 745 yılına kadar kendi manastır üyeleri arasından birini patrik olarak seçtikleri ifade edilir. Ancak, bu patrikleri kimin atadığı ve bu atamanın geçerliliği konusunda yeterli bir bilgi verilmemektedir. Aynı şekilde bu manastırdan atanan ilk patriğin kimliği ve bu patriğin faaliyetleriyle ilgili olarak da elimizde kesin bilgiler olmaması sebebiyle, ilk Marunî patriğinin kim olduğu konusu bize tamamıyla karanlıktır.

---

[42] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 68.
[43] Bkz. Butros Dau, *a.g.e.,* s. 214-215.
[44] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 53-66.

Genel olarak bu döneme bakıldığında, Kadıköy'e bağlı ve Monofizit grupları temsil eden iki Antakya patriğinin var olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, kendilerinin Kadıköy'e bağlı bir kilise olduğunu belirten Marunîlerin, VII. Yüzyılda Melkitlerden veya Süryani Monofizitlerden ayrı bir grup olarak bir mezhep teşkil etmiş olduklarını kabul etsek bile; onları, Kadıköy'e bağlı bir kilise olarak görmek mümkün değildir.

1. John Maron'un Hayatı ve Piskoposluğu

John Marun'un kim olduğu veya onun Antakya patrikleri arasında kabul edilip edilmediğine ilişkin konularda tarihçiler farklı görüşlere sahiptirler. Ayrıca, onun hakkında Marunîlerin de farklı görüşleri olduğu görülmektedir. Marunîler; John Marun ve onun Antakya patrikliğine ilişkin meseleleri ilk defa XV. Yüzyılda tartışmaya başlamışlardır. Çünkü bu dönemde Marunîlerin kökeni, kim oldukları ve adlarını nereden veya kimden aldıkları gibi meselelerde Marunîlerle Yakubiler arasında şiddetli tartışmalar ve ithamlar yapılmaktaydı. Bunun sonucu olarak, bu dönemde ilk defa piskopos Cebrail İbn el-Kılai'nin Yakubi doktrinine bir reddiye yazdığı ve kendi kökenleri, doktrinleri hakkında geniş bilgiler verdiği belirtilmektedir. Bu bağlamda onun, John Marun ve onun doktrini ile ilgili bilgiler vermesinin yanı sıra, Marunîlerin Kadıköy Konsili'ne bağlı bir cemaat olduğu üzerinde de durduğu ifade edilir. Bununla beraber, Marunî kaynakların dışındaki kaynakların hemen hepsinde, John Marun'dan Monotelitizm doktriniyle alakalı olarak bahsedildiği görülmektedir. Ayrıca, onun bir patrik değil, sadece bir rahip olduğu rivayeti de vardır. Fakat bazı tarihçiler de John Marun'un tamamen hayal ürünü biri olduğu üzerinde durmaktadırlar.[45]

Bir rivayete göre, Agathon'un oğlu olan John Marun, iyi bir eğitim aldıktan sonra, Grekçe ve teoloji öğrenmek için İstanbul'a gider. İstanbul'dan döndükten sonra (656-681), Antakya patriği Macarius'un monotelit doktrinini benimser ve Antakya'ya piskopos olarak tayin edilir. Ancak, görevine devam edemez. Çünkü VI. konsil tarafından Monotelitizm doktrini ve savunucuları aforoz edilmiştir. Bununla birlikte, kendisi monotelit olarak kalmaya devam eder. Daha sonra, Trablus şehrine gider ve burada, papa Honorius'un elçisiyle karşılaşır. Papalık elçisi, onun imanını sınayıp, Katolik biri olduğunu öğrendiğinde, kendisini Roma'ya götürür. Roma'da bir kilise meclisi tarafından tekrar imanı sınanan John'un, Kadıköy taraftarı biri olduğu kesinlik

[45] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 68.

kazanınca, papa kendisine bir piskoposluk tacı, bir asa ve bir yüzük bahşetmek suretiyle onu Antakya patriği olarak takdis eder. Daha sonra, Antakya'ya döner dönmez, Macarius'un heretikliği ile mücadele etmeye başlar ve Monofizit Yakubilerin birçoğunu, gerçek imana (Katolik anlamında) döndürür. Daha sonra John, Antakya'dan Lübnan'a göç ederek, burada, Yakubilerden ve Melkitlerden ayrı bir grup olarak Marunîleri organize etmeye ve kendi cemaati adına metropolitler ve piskoposluklar teşkil ettirmeye başlar. Böylece, Ortodoks (Katolik anlamında) imanın savunucusu olarak ünü Bizans'a kadar yayılır.[46]

Bazı yazarlar, John (Yuhanna) Marun'u, Kadisha Vadisi'nde yeni Marunî milletinin kurucusu ve kahramanı olarak tanımlarken, bazıları da VII. Yüzyılda, Marunî Kilisesi'nin gerçek kurucusu ve Marunî milletinin gerçek havarisi şeklinde tanımlamaktadırlar. Böylece, onların Marunî görüşleri teyit ettikleri görülmektedir. İleride de görüleceği üzere Marunî tarihçiler, John'un piskoposluğu veya Antakya patrikliği konusunda hemfikirdirler. Fakat onun kim olduğu veya nereli olduğu konusunda değişik görüşler ileri sürmektedirler.

Bazı tarihçiler de John Marun'un Antakya yakınlarındaki Serum Kasabası'nda doğmuş olabileceğini belirtmekle birlikte, onun Marunî Kilisesi tarafından yarı mitolojik bir şahsiyet haline getirildiği düşüncesindedir. Marunîler, John Marun'un Serum'lu (Antakya yakınlarında bir yer) olduğunu ve daha sonra Marun olarak adlandırıldığını belirtmektedir. John, Elipides'in büyük oğlu olan ve Fransa'dan gelerek Antakya ve bütün Suriye'yi işgal eden Prens Carlo Magno (Charlemagne)'nun yeğeni Agathon'un oğludur. Annesi Anothamia soylu bir ailenin kızıdır. Dolayısıyla, John, dedesi ve babasının yaşadığı şehir, Antakya'da doğmuş, Süryani dili üzerine mastır yaptıktan sonra da manastır hayatı yaşamak için, Marun Manastırına girmiştir. Bir süre sonra da Grek dili ve Grek ilimlerini tahsil etmek için, manastırdan ayrılarak İstanbul'a gitmiştir.[47] Başka bir rivayete göre de John'un Antakya yakınlarındaki Suvaydiyye Kasabası'na bağlı Serum'lu olduğu ve Marun Manastırına girdikten sonra, kendisine Marun adının verildiği zikredilmektedir.[48] Serum'lu olduğu rivayet edilen bu John'un, İsa'da iki tabiat ve iki irade doktrinine inanması sebebiyle, tek tabiat

[46] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 78-83.
[47] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 53-66.
[48] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 53, 56-66.

doktrininin savunucusu olan Yakub Baraday'ın bir düşmanı olduğu ve nihayet, kendisine "Marunî Milleti"nin babası unvanı verildiği rivayet edilir.[49]

Bununla beraber, Marunî eserlerin dışındaki kaynaklarda, Agathon adındaki bir Frenk babanın oğlu olduğu rivayet edilen John Marun ve onun Antakya patrikliğine tayin edildiğine ilişkin hiçbir bilgi verilmemektedir. Ayrıca, onun bir papalık elçisi tarafından Roma'ya götürüldüğü ve Katolik olduğunun anlaşılmasından sonra, papa Honorius tarafından bir yüzük, bir asa ve piskoposluk tacı bahşedilerek Antakya patriği olarak tayin edilmiş olduğu şeklindeki Marunî rivayetlerin tarihsel bilgilerle çeliştiği vurgulanarak, Marunîlerin bilerek veya bilmeyerek 1215-1216 yıllarında Roma'ya giden Marunî patriği İrmia el-Amşiti ile John Marun'u karıştırdıkları ifade edilmektedir.[50]

Başka bir rivayete göre de VII. Yüzyılın ortalarında, Monotelitizm doktrinine inananlarla, muhalifleri arasında şiddetli tartışmalar olmaktaydı. İstanbul patriği Sergius ile halefi Macarius İsa'da tek irade doktrinini savunmaktaydılar. Buna karşılık, John Marun, Kadıköy iman dogmasını ve İsa'da iki irade doktrinini müdafaa etmekteydi. Bu dönemde, papa da Antakya Kilisesi'nde iki tabiat ve iki irade öğretisini hâkim kılmak ve halka öğretmek istemekteydi. Bu amaçla, kardinallerinden birini bölgeye gönderdi. Ancak, Antakya patrikliğini monotelit Macarius işgal etmekteydi ve kendisi Antakya'da değil İstanbul'da ikamet etmekteydi. Aynı şekilde, Frenk prensi Eugene de Antakya'da iki irade doktrininin yayılması ve halka öğretilmesi amacına yönelik olarak, Roma Kilisesi'ne bağlı bir piskoposun bölgeye atanmasını istemekteydi. Dolayısıyla, onların aradıkları piskopos John Marun'du.[51] Başka bir ifadeyle John Marun, Monofizit gruplara ve Melkitlere karşı Kadıköy iman dogmasını ve İsa'da iki irade öğretisinin güçlü bir savunucusu olduğundan, Lübnan halkı arasında heretik inançların yayılmasını sadece John Marun önleyebilirdi. Bu sebeple, John Marun 676 yılında Lübnan'ın Cübeyil bölgesindeki Batrun piskoposluğuna tayin edildi ve Lübnan halkı arasında iki irade öğretisini yaymak için, mücadeleye başladı. Kısa bir süre içerisinde de çevresinde birçok taraftar kitlesi meydana geldi.[52]

---

[49] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 70.
[50] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 70.
[51] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 53-66; Butros Dau, *a.g.e.,* s. 204-212.
[52] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 75-76.

Bununla beraber, John Marun'un hayat hikâyesini rivayet ederken, Marunîlerin bazı tarihsel kavramları yanlış kullandıkları görülmektedir. Bu kavramlardan biri, prens kavramıdır ki Haçlı dönemine kadar Akdeniz dünyasında bu unvan bilinmemekteydi. Aynı şekilde, John'un yaşadığı rivayet edilen VII. Yüzyılda, Suriye ve Lübnan'da Frenk kavramı bilinmediği gibi, papalık elçileri de yoktu. Ayrıca, henüz resmî kardinallikler tesis edilmemiş olduğu gibi, IX. Yüzyıldan önce Roma Kilisesi'nin piskoposluk tacı giyme gibi bir geleneğinin olmadığı da bilinmektedir. Bütün bunların ötesinde, XIII. Yüzyıldan önce, bırakın Marunî Kilisesi'ni, diğer Doğu Kiliseleri geleneğinde bile, piskoposların piskoposluk tacı giyme ve yüzük takma gibi âdetleri yoktu.[53] Marunî tarihçilerin bu kavramları kullanmalarının sebebi, muhtemelen onların, John Marun ile ilgili rivayetlerinin doğruluğunu, onun Monofizitlere karşı Kadıköy iman dogmasını ve iki irade öğretisini savunduğunu ispat ederek, kendi kilise ve toplumlarını Monotelitizm ayıbından temize çıkarmak olsa gerektir. Ayrıca, tarihte Serum'lu John adında biri yaşamıştır fakat bu John, Marunîlerin bahsetmiş olduğu John değildir. Çünkü Serum'lu John'un, 566'dan 597'ye kadar Antakya patriği değil, İstanbul patriği olduğu ve onun Monofizitlere karşı yapmış olduğu baskıcı tutumuyla tanındığı ifade edilmektedir. Bu sebeple, Marunîlerin iddia ettiği gibi, Monofizitlere karşı zulüm yapmakla tanınmış olan Serum'lu John ile John Marun'un aynı kişi olması mümkün değildir. Dolayısıyla, John Marun'un "Marunî Milletinin Babası" olarak vasıflandırılmasının, tarihsel bilgilerle örtüşmediği görülmektedir.[54] Eğer, John'un, VII. Yüzyılın sonlarında yaşadığını düşünürsek, bu dönemde Marunîlerin sadece küçük dinî bir grup oldukları fakat asla bir millet olmadıkları görülecektir. Marunî yazar Butros Dau'ın, John'un Antakya'ya bağlı Serum Kasabası'nın yerlisi olduğu şeklindeki değerlendirmesi,[55] onun Antakya'da doğduğunu ve Frenk kökenli biri olduğunu rivayet eden Duveyhi'nin görüşü ile de çelişmektedir. Aynı şekilde, John'nun nesebi göz önünde bulundurulduğunda, Duveyhi, hem 686 yılında daha Charlemagne (742-814) doğmadan 56 yıl önce, Marun'u "Antakya Patriği" olarak zikretmekte hem de onu, İmparator Charlemagne'in yeğeni yaparak kendisiyle çelişkiye düşmektedir. Bundan

[53] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 71.
[54] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 69-71.
[55] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 207.

başka, dönemin bütün kaynaklarının John Marun'u, İsa'da iki tabiatın varlığını kabul etmeyen veya Katolik olmayan biri olarak zikrettiği belirtilmektedir.[56]

Marunîler, John'un önce bir piskopos daha sonra da bir patrik olarak atandığını ve sonra da Marun Manastırından ayrıldığını zikrederek, yeni piskoposluk bölgesi olan Lübnan'a gittiğini belirtmektedirler. Marunîlere göre; gerçek imanı yayma konusunda çok sıkıntı çeken John, İsa'da bir iradeyi kabul edenlerin çoğunu, iki irade doktrinine döndürmeyi başarmıştır. Zamanla öğretisini benimseyenlerin sayısı giderek artmış ve kendi piskoposluk bölgesine piskoposlar ve papazlar tayin etmeye başlamıştır. Bunlar arasında kendi yeğeni İbrahim'i de ordu komutanı olarak atamıştır.[57]

Marunî yazarların öne sürdüğü görüşleri iyi yorumlamak gerekir. John'un taraftarlarının sayısının çoğalması ve ardından onun yaptığı dinî ve askerî düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, Marunîlerin; John Marun tarafından bir milletin meydana getirildiği fikrini empoze etmeye çalıştıkları görülmektedir. Onlara göre, bu yeni milletin adı "Marunî Milleti"dir. Eğer, John Marun'un 707 yılında öldüğü düşünülürse, Marunîlerin VII. Yüzyılın sonlarında veya VIII. Yüzyılın başlarında bir millet olduğu iddiasını kabul etmek gerekecektir. Ancak, tarihsel açıdan Marunîlerin bu iddialarının kesinliği konusunda birçok tereddütler mevcuttur. Marunî yazarların, Orta Doğuda ilk defa VII. Yüzyılda görülen ve etnik kökenleri konusunda farklı görüşler ileri sürülen Merede topluluklarıyla Marunîleri karıştırdıkları anlaşılmaktadır.[58] Ayrıca, Meredelerle Marunîlerin aynı topluluklar oldukları konusunda kesin bir bilgi de yoktur.

2. John Maron'un Antakya Patrikliğine Seçilmesi

Marunîlere göre, John Marun 676 yılında Batrun piskoposluğuna tayin edilmesinden bir süre sonra, Kadıköy'e bağlı Antakya patriği Theophanes (ö.687)'in yerine Antakya patriği seçilir. Bir rivayete göre, Theophanes öldüğünde, papa Canon (686-687), Antakya ruhban sınıfına danışmadan yerine, Syracuse Kilisesi'nde bir diyakoz olan Constantine'i patrik tayin eder. Ancak, Constantine'in görevini suistimal ederek, Antakya'da bazı olayların çıkmasına sebep olması üzerine, papa onu azlederek yeni bir patrik seçilmesi talimatını verir. Böylece, Constantine'in yerine, dolayısıyla da Theophanes'in yerine, John Marun Antakya patriği olarak seçilir.[59]

---

[56] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 66.
[57] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 207-224; Duveyhi, *a.g.e.,* s. 54-66.
[58] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 207-216; Duveyhi, *a.g.e.,* s. 74.
[59] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 72.

Bu dönemdeki Antakya patriklerinin hemen hepsi, Heraklius doktrinine inanan monotelit patriklerdi. Yaklaşık 640'lardan beri de, hem Melkit hem de Kadıköy doktrinine bağlı patriklerin Antakya'da değil, İstanbul'da oturdukları görülmektedir. Ayrıca, 634'lerde Suriye bölgesinin Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra, Bizans devleti gibi, Antakya patriklerinin de halk nezdinde itibarları kalmamıştı. Bu sebeple olsa gerek, Theophanes örneğinde olduğu gibi, seçilmiş veya tayin edilmiş olsun bütün patriklerin Antakya'da değil, İstanbul'da ikamet etmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bununla beraber, Marunî kaynaklarda, İsa'da bir irade öğretisine inanan Macarius'un, VI. konsil tarafından azledilmesinden sonra, onun yerine Theophanes'in atandığı ve 686' da onun ölümü üzerine de, John Marun'un Antakya patrikliğine tayin edildiği belirtilmesine karşılık, diğer kaynaklarda Theophanes'in yerine, John'un, Melkit Antakya patriği olduğuna dair bilgilere rastlamamaktayız.[60]

Başka bir rivayete göre de John, heretik Antakya patriği Macarius'un taraftarlarıyla tartışmak için Antakya'ya gider ve burada, Macarius'un Monotelit doktrinini kabul ettikten sonra, bir piskopos unvanı ile ödüllendirilir. Böylece, John Apollinarian bir monofizit olur. Ancak bir süre sonra John, şans eseri papa Honorius'un elçisiyle tanışır. Elçi, onun imanını sınayıp, Ortodoks (Katolik anlamında) biri olduğunu öğrendiğinde, onu Roma'ya götürür. Roma'da bir kilise meclisi tarafından tekrar sınanıp, Katolik olduğu kesinlik kazanınca da papa tarafından Antakya patriği olarak takdis edilir. Bunun bir işareti olarak da ona; bir piskoposluk tacı, bir yüzük ve bir asa bahşedilir.[61] Burada, John ile ilgili olarak öne sürülen rivayetlerin birbiriyle çeliştiği görülmektedir. Çünkü bir yerde John, Batrun piskoposu, başka bir yerde Antakya piskoposu olarak karşımıza çıkarken, başka bir yerde de onun, Antakya ruhban sınıfı tarafından patrik seçildiği ifade edilmektedir.[62] Bununla beraber, John'un Antakya ruhban sınıfı tarafından patrik seçilip, takdis edildiğini tam olarak bilemiyoruz. Çünkü Latin ve Bizanslı tarihçilerin, onun adını Antakya patrikleri listesinde zikretmedikleri belirtilmektedir.

Bazı Marunîler de John'u Antakya patrikliğine seçenlerin gerçekte Marunî olan ve Merede piskoposları adı verilen Lübnan'lı piskoposlar tarafından seçildiğini öne sürmektedirler. Böylece onlar; Melkitler, Yakubiler ve Nesturiler gibi, Marunîlerin de kendi patriklerini seçme geleneğinin olduğunu belirtmektedirler. Onlara göre; böyle

[60] Bkz. Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 72 v. d.
[61] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 70-75.
[62] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 75-76.

geniş bir coğrafyaya yayılmış olan bir topluluğun, herhangi bir lider ve otorite olmadan kendi kanun, gelenek ve âyinlerini tesis etmiş olması mümkün olamaz. Ayrıca onlar, John'un patrik seçilip, takdis edilmesi olayının, Merede adı verilen Lübnan'lı piskoposlar tarafından Lübnan'da gerçekleştirildiğini öne sürerek, John Marun ve Marunîlerin Roma Kilisesi'ne bağlı olmalarından dolayı da John'un papa Sergius tarafından Antakya patrikliğine atandığını iddia etmektedirler.[63]

Görüldüğü üzere; Marunîler, John'un Antakya patrikliği konusunda hemfikirdirler. Ancak, onu patrikliğe, kimin atadığına ilişkin olarak farklı görüşlere sahiptirler. Bazıları, John'un, gerçekte Marunî olan Merede piskoposları tarafından patrik seçilip, takdis edildiğini belirtmekte ve onun da bir Merede piskoposu olduğunu ifade etmektedirler.[64] Şüphesiz, onun nerede, kimler tarafından patrik seçilmiş olmasından çok, Antakya patrikliğine atanmış olması bile, başlı başına kutsal bir olaydır. Dolayısıyla, böyle kutsal bir olayın, kilise tarihçileri tarafından zikredilmesi veya onu Antakya patrikleri arasında kabul etmeleri gerekirdi. Marunî kaynakların dışında hiçbir yerde, ona ne bir piskopos ne de bir patrik olarak işaret edilmediği belirtilmektedir.

Bununla beraber bazı Marunîler de, John'un Antakya patrikliğini teolojik bir temele dayandırma gayreti içerisindedirler. Onlara göre; bu dönemde Meredeler (Marunîler), Antakya'dan Kudüs'e kadar olan bölgelerde hâkim grubu oluşturmakta ve İsa'da iki tabiat ve iki irade doktrinine inanmaktaydılar. Buna karşılık, Macedonius, Gregorius ve Macarius gibi, Bizans tarafından Antakya patrikliğine getirilen kişiler ise sürekli monotelit doktrini savunan patriklerdi. Dolayısıyla, Merede piskoposları, bu patriklerden memnun değildiler. Bunun neticesinde, Theophanes'in ölümünden sonra, Merede piskoposları, papanın Antakya ve Kudüs temsilcisi olan piskopos Philadelphia'lı John'un onayıyla onu, Antakya patrikliğine seçtiler[65]. Böylece Marunîler, John'un patrik seçilmesi olayını dinî sebeplere dayandırarak, onun İsa'da bir iradeye değil, iki iradeye inandığını veya Merede yani, Marunî piskoposlarla aynı imanı paylaştığına vurgu yapmaya gayret sarf etmektedirler. Dolayısıyla onun, Merede piskoposları tarafından patrik seçilmesinin başlıca sebebinin, Monotelitizm doktrini olduğu ifade edilmektedir.

---

[63] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 75.
[64] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 207-224.
[65] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 62-66.

Başka bir rivayete göre de bu dönemde, Melkitlerle Marunîler arasında sürekli mücadele ve anlaşmazlıklar vardı. Bunun sonucu olarak Marunîler, kendilerini Melkitlerden ayırmak ve kendi patriklerini kendileri tayin etmek için Melkitlerden ayrıldılar. Böylece, Bizans'a bağlı olanlara, Melkitler (kral taraftarları anlamında) adı verildi. Bizans'a karşı isyan edenlere de Merede (isyan eden anlamında) denildi. Daha sonra da bu Meredelere, Marunîler adı verildi. Başka bir ifadeyle, Melkitlerle Marunîlerin aynı grup oldukları ve hem Melkitlerin hem de Marunîlerin gerçekte Kadıköy Konsiline bağlı cemaatler oldukları kabul edilmekle birlikte, monotelit doktrini benimseyen birkaç Melkit patriğinden sonra, 685'te ölen Theophanes'in yerine, Marunîlerin kendi manastırlarından Kadıköy imanına bağlı birini patrik seçtikleri belirtilmektedir.[66] Ancak Merede adı verilen bu Marunî piskoposların, Kadıköy iman dogmasına ve iki irade doktrinine inanan birini patrik seçmek için, niçin bu kadar uzun bir süre beklemişlerdir? Acaba, onlar bu döneme kadar, Monotelitizmi bir heretiklik olarak görmüyorlar mıydı? Gibi soruların cevaplandırılması gerekir. Üstelik bu döneme kadar onların, Kadıköy Konsili'ne bağlı birini patrik seçme girişiminde bulunduklarına veya böyle bir girişim sonucunda başarısız olduklarına ilişkin ne Marunî ne de diğer mevcut kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Görüldüğü üzere Marunîler, Yakubiler ve Melkitler gibi, Marun Manastırı rahiplerinin de kendi manastırlarından birini patrik atama veya seçme yetkilerinin veya geleneklerinin olduğundan hareketle, onların 745-746'larda kendi manastırlarından birini ilk defa patrik seçmiş olduklarını belirtmekte ve böylece, Marunî Antakya patrikliğinin teşkil edilmiş olduğunu ifade etmektedirler. Bununla birlikte XIII. Yüzyıla kadar, ilk Marunî patrikleri konusunda kesin bilgiler mevcut değildir. Başka bir ifadeyle, İrmia el-Amşiti'nin Meryem Ana Manastırı'nda patrik seçilip, takdis edildiği döneme kadar, Marunî patrikleriyle ilgili kesin bilgiler bulmak mümkün değildir. Marunî tarihçiler ise, Papa XIV. Benedict'in 13 Temmuz 1744'te, Marunî toplumuna ilişkin bazı sözlerine işaret etmekte ve onun Marunîler hakkında şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Monotelitizmin yayıldığı ve Antakya patrikliği tebaasının bozulduğu, VII. Yüzyılın sonlarında, Marunîler kendi mezheplerini bozulmaktan korumuş ve Roma'nın da onayladığı kendi patriklerini seçmişlerdir". Marunîlerin seçtiği bu patriğin, John Marun olduğu konusunda tarihçilerin ittifak ettikleri belirtilir.[67] Ancak, Marunîleri övmek için, söylenmiş olan bu cümlelerin, Papa XIV. Benedict tarafından ne zaman

[66] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 77.
[67] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 77.

söylenmiş olduğuna bakmak gerekir. Bu dönemde, papa XIV. Benedict, diğer Doğu Kiliseleri de dâhil Marunî Kilisesi ve toplumunu yeniden kazanmayı ve onları gerçek imana döndürmeyi amaçlamaktaydı.[68] Başka bir ifadeyle, XVI. Yüzyılda Marunî öğrencilerin ilk defa Roma'ya gelmiş oldukları bir dönemde, papanın birkaç güzel sözle, onların Roma Kilisesi'ne karşı olan tavırlarını değiştirmek ya da güvenlerini kazanmak için, bu cümleleri sarf etmiş olması mümkündür.

Bununla beraber, Kadıköy'e bağlı Melkit patriği Theophanes'in yerine, John Marun'un, ilk Marunî patriği olduğu ve onun Antakya patrikliğine papalık elçisi Philadelphia'lı piskopos John tarafından atanmış olduğu şeklindeki Marunî rivayetlerin doğruluğunun veya yanlışlığının tartışılması da gerekir. Bu yüzden de bazı kilise kanunlarının izahının yapılması lazımdır. Değişik kilise konsilleri, özellikle de ilk üç ekümenik konsilin kabul ettiği kilise kanunlarına göre, üstünlüğü tanınmayan hiçbir piskoposun, kendi piskoposluk bölgesinin dışında birini tayin etme hakkı yoktu. Çünkü onlar, sahip oldukları ruhanî yetkilere dayanarak bazı kargaşa ve düzensizliklere sebep olabilirlerdi. Bu sebeple, Philadelphia'lı piskopos John'un, Kadıköy'e bağlı Antakya patrikliği için her seviyedeki papazları atama yetkisinin olduğunu ileri sürmek, kilise kanun ve gelenekleriyle çelişmektedir. Ayrıca, Roma Kilisesi'nin, Antakya Kilisesi üzerinde hiçbir yetkisinin olmadığı da bilinmektedir. Bundan başka, Kiliselerdeki uygulamalarla ilgili olarak, I. İznik Konsili'nin (M. S. 325) VI. kanununun, kilise yönetimindeki başpiskoposların ruhanî yetkilerine saygıyı aynen koruduğu belirtilmektedir. Yani, I. İznik Konsili'ne göre, John Marun'un patrik olarak atanabilmesi veya bu atamanın geçerlilik kazanabilmesi için, onun bir piskoposlar meclisi veya bir papa tarafından tayin edilmiş olması gerekir. Bu sebeple, bazı tarihçiler, John'un böyle bir meclis veya papa tarafından Antakya patrikliğine atandığı, Katolik Thophanes'in halefi olduğu ve onun meşru Antakya patriği olduğu şeklindeki görüşlerin doğruluğuna şüphe ile yaklaşmaktadırlar.[69]

Bilindiği gibi, Antakya patrikliği, ilk dönemlerden VI. Yüzyıla kadar, tek bir patrik tarafından yönetildi. Bu dönem boyunca Antakya Kilisesi'ne, Kadıköy'e bağlılıklarıyla bilinen sırasıyla Paul, Euphrasius ve Amida'lı Ephraim'in atandığı bilinmketedir.[70] Buna karşılık, Monofizitler de, Severus'u meşru Antakya patriği olarak kabul etmekteydiler. Bu sebeple, Antakya patrikliğinin Kadıköy'e bağlı

[68] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 78.
[69] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 66.
[70] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 78.

gruplarla Monofizitler arasında uzun bir dönem tartışma ve mücadele arenası haline gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Marun Manastırı rahiplerinin kendi manastırlarından birini, 745 yılında ilk kez Antakya patrikliğine, patrik tayin ettikleri ifade edilen döneme kadar, onların bu mücadele sahnesinde asla görülmedikleri söylenebilir. Ayrıca, ilk Marunî patriklerinin kendilerini *Antakya Patrikleri* olarak adlandırdıklarına dair hiçbir bilgiye rastlanılmamaktadır. Papa IV. Alexander'ın 1256 yılında patrik seçilen Simon'a, "Antakya Patriği" unvanını verdiği belirtilmekle birlikte daha sonraki papaların, Marunî patriklerinin bu sıfatı kullanmalarına asla izin vermedikleri ve onlara sadece Marunî patrikleri olarak işaret ettikleri görülmektedir. Ancak, XVIII. Yüzyıla gelindiğinde Papa XIV. Benedict'in Marunî patriklerine *Antakya Patriği* unvanını kullanmalarına izin verdiği veya onlara bu unvanla hitap etmeye başladığı anlaşılmaktadır.[71]

Marunîlere göre, John Marun, İsa'da iki tabiat ve iki irade doktrinine inanmaktaydı. Çünkü John'un imanı hem papalık elçisi hem de Roma'da bir kilise meclisi tarafından sınandı ve daha sonra da Antakya patrikliğine atandı. Roma'dan Antakya'ya döner dönmez John, heretiklerle mücadele etmeye başladı. Kısa bir süre sonra da, ünü Bizans'a kadar yayıldı. Bunun üzerine, kendisine muhalif İstanbul'daki heretik piskoposlar, II. Justinian'i ona karşı kışkırtma hareketi başlattılar. Böylece, II. Justinian, onu cezalandırmak için, ordusunu bölgeye gönderdi.[72] Fakat John, Asi Nehri üzerinde bulunan Marun Manastırı'na kaçarak, Lübnan halkına gerçek imanı (Katolik anlamında) öğretmeye devam etti. Bunun üzerine imparator ordusunu, Lübnan'a sevk etti. Fakat ordu komutanlarından Leo, John'un Lübnan halkı tarafından sevildiğini ve ona itibar edildiğini anlayınca, hapsedilmeyi göze alarak, kendisine verilen görevi yerine getirmedi. Daha sonra II. Justinian, Maurice ve Maurician adlarındaki iki yeni komutanını, onu yakalamakla görevlendirdi ve ordunun Lübnan halkı üzerine değil, Araplara karşı savaşmak için Suriye'ye gönderildiği söylentilerini yaydı. Ancak, kendisi için bir tuzak hazırlandığını fark eden John, yeğeni İbrahim'den kendi adına savaşacak cesur askerler toplamasını istedi ve kısa bir sürede İbrahim, 12 bin asker toplamayı başardı. John Marun ise, Antakya'dan Lübnan'daki Samar Jübeyl'e gitti.[73] 694 yılında, Suriye'ye gelen Bizans ordusu, Marun manastırlarını yağmalayıp, 500'e yakın rahibi de öldürdü. Bununla da yetinmeyen Bizans ordusu, Kinnesrin ve diğer

[71] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 80.
[72] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 78-79.
[73] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 79-80; Butros Dau, *a.g.e.,* s. 207-224.

köyleri yakıp-yıkarak, John Marun'un taraftarlarını kılıçtan geçirdi.[74] Fakat bir süre sonra hapisten kurtulan Leo, Justinian'i tahtan indirerek, Amiun denilen yerde Justinian'in ordusuna karşı, John Marun'u destekledi. Duveyhi'ye göre, Muvayrin ve onun yeğeni Burayhim, Amiun Kasabası'na geldikleri zaman, Melkitlerin doktrin anlayışlarını reddetmekle kalmadılar, ayrıca Melkitlerin baskı ve zulümlerinden korumak için halkı, Samar Cübeyil'e naklettiler. Böylece, Suriye, Kisrevan Dağı ve Lübnan halkları John'a katılmış oldu.[75]

Görüldüğü üzere Marunîler, kendilerinin Melkitlerden farklı bir inanca sahip olduklarını ima ederek John Marun'a karşı yapılan bu saldırıların Melkitlerin sonu olduğu şeklinde yorumlamaktadırlar. Başka bir ifadeyle, İsa'da bir irade doktrinine inananlara ve kendilerini Bizans'a bağlayanlara Melkitler denildiği ve onların Monotelitizme inanan II. Justinian'in taraftarları olduğu vurgulanmaktadır. Buna karşılık, İsa'da iki tabiat ve iki irade öğretisini kabul edenlerin de John Marun ve taraftarları olduğu belirtilerek, onların Marunîler olarak adlandırıldıkları ifade edilmektedir.[76]

Bununla birlikte, 694 yılında Amiun denilen yerde Bizans ile Lübnan halkı arasında herhangi bir savaşın olmadığını, eğer olmuşsa bile, bu savaşın II. Justinian (669-711) döneminde değil, I. Justinian (483-565) döneminde meydana gelmiş olması gerektiğini söyleyenler de vardır[77]. Duveyhi ise, Marun Manastırı'nın Bizans tarafından yakılıp-yıkılmasından sonra, John Marun'un Batrun bölgesindeki Kefarhay Kasabası'nın doğusunda, başka bir manastır inşa ettiğini ve onun, 5 Ocak gününü, azizleri anma günü ilan ettiğini rivayet etmektedir.[78]

---

[74] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 79-80; Butros Dau, *a.g.e.,* s. 215-216.

[75] Duveyhi, *a.g.e.,* s.81; John Marun ile ilgili olarak rivayet edilen başka bir görüş de şöyledir: I. Justinian, Monofizit Yakubileri cezalandırmak için, onların yaşadıkları bölgelere saldırdı, kiliselerine ve mallarına el koydu. Justinian, Amida şehrine geldiği esnada, kendisine Marun adında bir keşiş gelerek, Antakya valisi ve halkının bağlılıklarını arz etmek için kendisini imparatora gönderdiklerini söyledi. Bunun üzerine, I. Justinian, Marun'a; üzerinde "her şeyi, bu babanın size söylediği biçimde yapınız" yazılı bir belge ve bir bayrak verdi. Daha sonra Marun, bu bayrak ve belgeyle Antakya valisine gelerek, imparatora gittiğini ve ona, valinin Kadıköy taraftarı biri olduğunu söylediğini, imparatorun kendisine güven ve emniyetin bir işareti olarak bu bayrağı verdiğini bildirdi. Ancak Marun, Yakub'un tek tabiat öğretisine inanmadığından gittiği yerlerde bir hileyle; "İsa'da iki tabiatın birleşmesinden sonra, onun iradesinin bir olduğunu belirtmek için, iki parmakla haç işareti yapacağını" söyler. Bunun üzerine vali, onun başına bir taç giydirerek, onu çevre kasaba ve köylere gönderir. Daha sonra Marun, I. Justinian'e, Antakya ve çevresindeki halkların Kadıköy kararlarını kabul ettiklerini bildiren bir mektup gönderir. Ancak, Marun'un kendisine yalan söylediğini anlayan Justinian, onu ve taraftarlarını bölgeden sürdüğü gibi, kendisini de Lübnan'daki Samar Cübeyil Bölgesindeki bir köyün yakınlarında taşlatarak öldürtür. Bu sebeple, Kefarhay adı verilen bu köy; günümüzde bile bu isimle bilinmektedir.

[76] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 82-83.

[77] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 80.

[78] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 90.

Başka bir rivayete göre de, 694 yılında Müslümanlar Kuzey Afrika'ya doğru yürüyüşe geçmişti. Bunun üzerine, Leo komutasındaki Bizans ordusu bölgeye gönderildi. Ancak, Leo yenilerek İstanbul'a döndü. Yenilgiden kendilerinin sorumlu tutulacakları endişesiyle, askerler imparatoru tahttan indirerek, yerine Tiberius'u getirdiler. Tiberius, Cebel-i Lübnan valisinden ordusunu Müslümanlara karşı koymasını istedi ve yapılan savaşta Marunîler Müslümanları yendiler. Bu sebeple Tiberius, Cebel-i Lübnan valisi Sim'an'e, patrik John Marun'un kutsallığını överek, ona bir kral payesi bahşettiğini belirten bir mektup gönderdi. Bu sözde mektuba göre, imparator, patrikten dürüstlükleriyle tanınmış olan üç Marunî'nin kendisine gönderilmesini rica etmekteydi. Bunun üzerine, patrik Marun üç güvenilir kişi seçerek, onları İstanbul'a gönderdi. Bunlar, imparatorluk ailesinden kadınlarla evlendiler. Daha sonra, onların neslinden gelen birçok kimse kral veya Marunî toplumunun önderleri oldu. Bu önderler sayesinde, Suriye ve sahilleri düşman istilalarından korundu. Daha sonra onlar, Kudüs ve çevresine yerleşerek, kutsal toprakları ziyaret etmek isteyen Hıristiyanlara daima yardımcı oldular.[79] VII. Yüzyılda Suriye'nin Müslümanlar tarafından fethedilmesinden günümüze kadar tarihçilerin birçoğu, Bizans ile Müslümanlar arasındaki savaşları her zaman tartışma ve inceleme konusu yapmış olmalarına rağmen, onların hiçbiri, John Marun adında birinin Antakya patriği olduğuna dair kesin bir bilgi nakletmedikleri gibi, onu yakalayıp İstanbul'a getirmesi için, Bizans İmparatorunun Maurice ve Maurician adında iki ordu komutanını bölgeye gönderdiğine dair bir bilgi de vermemektedirler. Ayrıca, tarihte Amiun denilen yerde, Bizanslılarla Marunîler arasında hiçbir savaşın olmadığı bilinmektedir. Duveyhi'nin; imparatorluk şemsiyesinin gururunu taşıyacak üç güvenilir adamın seçildiği ve bunların imparatorluk ailesinden üç kadınla evlendikleri, nihayet onların neslinden Marunîleri yönetecek birçok kral ve idarecinin ortaya çıktığı şeklindeki rivayetine gelince; onun Marunîlerle Meredeleri karıştırmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bu rivayetlerden, John'un, Roma Kilisesi tarafından Antakya patrikliğine tayin edildiği, Marunîlerin Monotelitizm mezhebine bağlı olmadıkları veya Roma Kilisesi gibi, Marunî Kilisesi'nin de Katolik bir kilise olduğu veyahut da II. Justinian'in, Katolik doktrine inanmalarından dolayı John Marun ve taraftarlarını cezalandırdığı şeklindeki görüşlerin yeterli derecede güvenilir olmadıkları açıktır.[80]

---

[79] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 91.
[80] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 80.

Bununla beraber, bu dönemde hem Melkitlerin hem de Yakubilerin, Marunîleri kendilerinden kabul etmedikleri belirtilir. Ayrıca Marunîlerin, İsa'da iki tabiat ve tek iradeye inanmalarının bir sonucu olarak, XVI. Yüzyıla kadar günlük dualarında haç çıkarırken, Melkitler gibi iki parmakla haç işareti yaptıkları halde, Süryanice okudukları günlük dualarındaysa, aynı haç işaretini Yakubiler gibi tek parmakla yaptıkları rivayet edilir. Bu rivayet edilen Marun'un, V. Yüzyılda yaşayan zahid Marun olmadığı belli olmakla birlikte, VII. Yüzyılda yaşayan John Marun ile I. Justinian'in de çağdaş olmaları mümkün değildir. Ancak, John ve taraftarlarının İsa'da bir iradeye inandıkları açıktır. Çünkü Marunîler, Monotelitizme VI. Yüzyılda değil, John Marun'un liderliğinde VII. Yüzyılda dönmüşlerdir. Ayrıca, Yakubilerin tek parmakla haç işareti yaptıkları, buna karşılık, Marunîlerin de kendilerini Yakubilerden ayırmak için Melkitler gibi, iki parmakla haç işareti yapmaya başladıkları doğrudur. Bundan başka, İsa'da iki tabiat ve iki irade doktrinine inanan Melkitlerin aksine, Marun ve taraftarlarının İsa'da iki tabiat ve bir iradenin var olduğuna inandıkları bir gerçektir. Bu olayda dikkati çeken başka bir husus da Marun'un taşlandığı ve gömüldüğü yer olan Kefarhay Kasabası'dır. Çünkü Marunîler, Bizans tarafından sürüldükten sonra, John'un Kefarhay'da Marun adında yeni bir manastır inşa ettiğini ve V. Yüzyılda yaşayan zahid Marun'un kemiklerini buraya taşıdığını belirterek John'un Kefarhay'da öldüğünü ve buradaki Marun Manastırı'na gömüldüğünü belirtmektedirler.[81]

Bununla beraber, 1624 yılına kadar Marunî Kilisesi'nde, John Marun'u anma gününün olmadığı bilinmektedir. Bu dönemde, papanın emriyle Süryanice günlük dua (The İshhim) kitabının, Süryaniceden Latinceye çevrilmesiyle ilgili çalışmalar esnasında, John Marun'un bir aziz olduğuna karar verilerek, her yılın 9 Şubat günü, onu anma günü olarak ilan edildi.[82] Marunîlerin çoğu, onun ölüm tarihi hakkında bir şey zikretmemekle birlikte Butros Dau, onun 9 Şubat 707 tarihinde öldüğünü belirtmektedir.[83] Ancak Duveyhi, ölümünden sonra, Marunî ruhbanların Antakya patrikliğine onun yeğeni Cyrus'u seçmek için 9 gün toplandıklarını ve Roma'nın bu seçimi onayladığını belirterek papanın yeni patriğe *Pallium*[*] gönderdiğini rivayet eder.

---

[81] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 90-92.
[82] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 90.
[83] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 223-224.
[*] ***Pallium:*** Pallium kelimesi sözlükte *Başpiskoposluk Cübbesi* olarak geçmektedir. Araştırmalarımızdan anladığımız kadarıyla Katolik Kilisesi'ne bağlı olan doğu kiliselerinin yapmış oldukları seçimi Papa'nın onaylamasının bir işaretidir.

Ona göre, bu dönemden itibaren Roma Kilisesinin geleneğine uygun olarak Marunî patriklerinin piskoposluk tacı giyme ve yüzük takmaları bir gelenek haline gelmiştir.[84]

Görüldüğü üzere, John Marun'un kim olduğu, gerçekten Antakya patriği seçilip, seçilmediği ya da Antakya patrikliğine onu, kim veya kimlerin tayin etmiş olduğu gibi konularda, tarihçilerin tam olarak ittifak etmedikleri görülmektedir. Ayrıca, John Marun'nun tarihsel hayatı yerine, onun menkıbevî hayatı üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple John Marun, tarihsel bir kişilik olarak değil, mitsel bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi kilise ve toplumlarının kökenini meşru bir temele dayandırmak, kendi cemaatlerinin ilk dönemlerden beri Kadıköy Konsili ve iman dogmasına inandıklarını ispat etmek için, Marunîlerin kendi kilise ve toplumlarına mitsel bir geçmiş yaratmak çabası içerisinde oldukları söylenebilir. Sonuç olarak Haçlılar döneminden önceki Marunî tarihi ile ilgili olarak elimizde yeterli bir bilgi yoktur. Dolayısıyla, Haçlı döneminden önceki Marunî tarihi tamamen bir varsayımdan ibarettir denilebilir.[85]

3. Kadıköy Konsili ve Marunîler

Hıristiyanlıkta ilahiyat ile ilgili tartışmalar, İsa'dan hemen sonra başlamış olmakla birlikte, bu ihtilaflar ciddi bir bölünme ya da kilisede bir huzursuzluğa sebep olmamıştır. Bununla beraber, İmparator Konstantin döneminde yayınlanan Milan Fermanı (M. S. 313) ile birlikte devlet ile kilisenin barışması neticesinde, dogmatik kavga ve mücadeleler hız kazanmakla kalmamış, çoğu zaman şiddete dönüşmüştür.[86] Hıristiyan Kilisesinin temelini atan ekümenik konsillerden ilki, 325'te İznik'te toplanmış ve kilise ile devletin ittifakı neticesinde İsa'nın Tanrılığını reddeden İskenderiye'li Aziz Arius doktrini mahkûm edilerek, Oğul'un, Baba ile mahiyet bakımından aynı olduğu dogması kabul edilmiştir. 381'deki I. İstanbul Konsili'yle de Hıristiyan Kilisesinin dogmatik iman formülü ortaya konmuştur.[87] Hıristiyanlığın devlet dinî haline gelmesiyle de, resmî dogma aleyhindeki akımlarla mücadelesinde kilise, devlet tarafından desteklenmeye başlamıştır. Böylece, devlet, kiliseler arasındaki sonu gelmeyen mücadele ve kavgalarda genellikle taraf olmuş veya içerisinde yer almıştır. Dolayısıyla I. İznik Konsili'yle birlikte, Hıristiyan ilahiyatının şekillenmesinde siyasî rekabet ve mücadeleler önemli rol oynamaya başlamıştır.

---

[84] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 95.
[85] Bkz., Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 72-82.
[86] Mustafa Erdem, "Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma", *AÜİFD.*, Ankara, 1997, XXXVI, s. 152 vd.
[87] Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Ter.: Fikret Işıltan, TTK., Ankara, 1995, s. 44.

Kadıköy Konsili sonrasında, Doğu kiliselerinde ortaya çıkan rahatsızlıkların temel sebebi de devletin din politikasının bir sonucu olsa gerektir. Bununla beraber, Kadıköy Konsili ve ondan sonraki gelişmeler değerlendirilmeden önce, kilise içindeki mevcut kristolojik mücadele ve kavgaların bir değerlendirmesini yaparak bu hususta devletin oynadığı rolü ortaya koymanın, konuya ışık tutması bakımından yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Devletin Doğu ve Batı şeklinde ikiye bölünmesinden sonra, Doğu kiliseleri tarihinde yeni bir dönem başladı ve birçok Hıristiyan mezhebi takibe alındı. Binlerce insan katledildi. Bu dönemde ayrıca Doğu ve Batı arasında kültürel yabancılaşma süreci de başladı. Netice itibariyle, Doğu kiliselerinin kendi aralarında olduğu kadar Roma, İstanbul ve Doğu Kiliseleri arasında şiddetli bir şekilde üstünlük mücadeleleri başladı.[88] Böylece konsiller, kiliselerin birbirini alt etme arenası haline geldi.

Kristolojik tartışmalarda genel olarak iki önemli teoloji okulu olan İskenderiye ve Antakya ilahiyat okullarına mensup kilise babalarının görüşleri çarpışmaktaydı. Antakya'lılara göre, İsa'da birbiri yanında ama birbirinden ayrı iki tabiat bulunuyordu. Bu sebeple de Meryem, Theotokos (Tanrı doğuran) değil, sadece Kristos'u doğuran olarak adlandırılabilirdi. İskenderiye'liler ise Tanrısal ve insanî tabiatların birleştiği Tanrı-insan kabul eden mistik bir doktrini benimsemekteydi ki buna göre, insanî tabiat, ilâhî tabiat tarafından yutulmuş oluyordu. Bu yüzden de Meryem Theotokos (Tanrı anası) olarak adlandırılmalıydı.[89]

Nestorius 428'de İstanbul piskoposu olduğunda Antakya okulunun görüşlerini yaymaya başladı. Buna karşılık, ünlü İskenderiye patriği Cyril (ö. 444), Nestorius'un görüşlerine şiddetle karşı çıkmaktaydı. 431'de Efes'te yapılan konsilde devlet tarafından desteklenmesine rağmen Nestorius, heretik ilan edilerek aforoz edildi.[90] Sonuç olarak İstanbul'a rağmen, V. Yüzyılın ilk yarısında yapılan kilise konsillerinde önemli bir rol oynayan İskenderiye Kilisesi büyük bir zafer kazandı. Başka bir ifadeyle, I. Efes Konsili'yle birlikte İskenderiye'nin İstanbul ve Antakya kiliseleri üzerindeki zaferi resmen tescil edilmiş olmaktaydı. İskenderiye'li ruhbanlar; Oğul'un bedenleşmesinden sonra sadece ilâhî tabiata sahip olduğunu söylüyorlardı. Daha sonra Monofizitlik olarak adlandırılacak olan İsa Mesih'in tek tabiatı doktrinini savunan bu

[88] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 38 vd.
[89] Francis Dvornik, *Konsiller Tarihi*, Ter.: Mehmet Aydın, TTK. Basımevi, Ankara, 1990, s. 12-13.
[90] Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş,* Konya, 2004, 3. Baskı, s. 167.

hareketin Mısır'da oldukça yaygınlık kazandığı bilinmektedir. İskenderiye ekolünün görüşlerini benimsemiş olan İstanbul'daki manastır başrahiplerinden Eutyches'in sarayda büyük itibar görmeye başlaması, Roma ve İstanbul kiliselerinin rahatsız olmalarına sebep oldu. Böylece onlar, İskenderiye'ye karşı birleştiler. Cyril'in halefi Dioscurus ve Eutyches, Cyril'in sadık taraftarları olmakla birlikte dogmatik bakımdan Eutyches, Kristos'un iki tabiatının insan olduktan sonra tek ve Tanrısal bir tabiat haline gelmiş olduğuna inandığından Cyril'in doktrininden farklı bir görüşe sahipti. Böylece, nasıl ki Nestorius'un doktrininde Tanrısal prensip önemini kaybediyor idiyse Eutyches'in doktrininde de beşerî prensip önemini yitirmiş oluyordu. İstanbul'da toplanan patriklik sinodunda Eutyches sapkın (heretik) ilan edildi ve Papa I. Leo yayınladığı ünlü Toms'unda, Kristos'un tek olan vücudunda insan oluşundan sonra da tam teşekküllü iki tabiatın birbirinden ayrı tutulması gerektiği ilkesini belirtmek suretiyle İstanbul patriği Flavien ile aynı düşüncede olduğunu ilan etmekteydi ki böylece Roma ve İstanbul kiliseleri İskenderiye'ye karşı birleşmiş oluyorlardı.[91] Bununla beraber, 449'da yapılan II. Efes Konsili'nde[*] İskenderiye Kilisesi muhalefeti sindirerek Monofizitlik inancını kabul ettirdi. Fakat II. Theodosius'un ölümü ve Marcian (450)'ın tahta çıkmasıyla durum değişti ve Marcian (450-457) 451 yılında Kadıköy'de yeni bir konsil topladı. Ancak, bu konsil de beklenen çözümü ve birliği sağlamak yerine, kiliseler arasındaki kavga ve mücadelelerin daha da kızışmasına ve yaraların derinleşmesine katkı sağladı.

Kadıköy Konsili'nde alınan kararlar, kilise içerisinde devam eden kristolojik tartışmaların zirveye çıktığı bir konsil olmuştur. Konsil, kiliseler arasında kin ve düşmanlık tohumlarının yeşermesine ve Hıristiyanlık dünyasında günümüze kadar devam eden derin ihtilafların, ayrılıkların ve iyileşmez mânevî yaraların açılmasına sebep olmuştur. Haydutlar konsili olarak da bilinen 449'daki II. Efes Konsili'nin ardından; konsil kararlarına muhalefet eden Papa Leon'un akıllı bir şekilde sürdürdüğü siyasî ve dinî politikalar, II. Efes Konsili'nde alınan kararlar ve bu kararların yarattığı siyasî ve dinî gerginliklerin yanı sıra, II. Theodosius'un yerine iktidara gelen Marcian ile eşi Pulharya'nın diofizit olmaları veya imparatorluğun yeni dinî politikasını bu

[91] Mehmet Aydın, *Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili*, Konya, 1991, s. 17.

[*] II. Efes Konsili 449 yılında toplanmış kilise meclisidir. Ekümenik konsil olarak imparator II. Theodosius'un çağrısı ile toplanmasına rağmen tartışmalı tutanakları nedeniyle Ekümenik kabul edilmiş ve daha sonra Kadıköy Konsili tarafından reddedilmiştir.

yönde şekillendirmiş olmaları, Kadıköy Konsili'nin toplanmasının belli başlı sebepleri arasında gösterilmektedir.[92]

Gerçekte Doğu Hıristiyanlığı ile Batı Hıristiyanlığının birbirinden kopmasına neden olan Kadıköy Konsili; I. İznik, I. İstanbul ve Efes konsillerinin tespit etmiş olduğu İsa Mesih'in, Baba ile aynı cevheri taşıdığı ve tek tabiata sahip olduğu iman ilkesinin aksine, İsa Mesih'in iki tabiata sahip olduğu kararını almıştır. Netice itibariyle, İsa Mesih'in beşerî yönü açıkça ortaya konmuş ve böylece onun bu dünyadaki hayatı, bu beşeri tabiatı üzerine tesis edilmiştir.[93] Kadıköy Konsili'nde, Monofizitizm ve Nesturyanizm akımlarının her ikisini de aforoz ederek iki zıt doktrin arasında ortalama bir doktrin olan İsa Mesih'in hem Tanrı hem de bir insan olduğu şeklindeki iman dogmasını kabul etmiştir. Bu konsille birlikte, Doğu Kiliseleri özellikle de İskenderiye Kilisesi, büyük bir güç kaybına uğramış, Papa I. Leo (440-461) ve dolayısıyla Roma Kilisesi önemli bir itibar kazanmıştır. İstanbul Kilisesi ise Hıristiyan dünyasının lideri olma konumuna yükselmiştir.[94] Fakat konsilde alınan kararlar, devletin merkeziyle, Doğu illeri arasındaki uçurumun derinleşerek tedavi edilemez yaraların açılmasına sebep olmuştur. Böylece, kiliseler arasındaki düşmanlık ve rekabet zirve noktasına çıkmıştır. Konsil, Dioscurus ve Eutyches'i heretik ilan ederek aforoz ve sürgün etmiş ve Apollinariyanizm ve Nesturyanizm mahkûm edilmiştir.[95] Dioscorus'un aforoz edilerek sürgüne gönderilmesi, Mısır halkı arasında büyük ayaklanmalara sebep olmuştur. Aynı şekilde, kararlar bir zamanlar Nesturi heretikliğinin yuvası durumundaki Suriye'de de memnuniyetsizlik yaratmış ve zaman içerisinde bölgede monofizit eğilim hâkim duruma gelerek Kadıköy iman dogması şiddetle reddedilmiştir.[96] Böylece, Kadıköy iman dogmasını kabul eden Bizans Kilisesi'yle, onu reddeden Doğu kiliseleri arasındaki mücadele, bu dönemden itibaren kilise-devlet siyaseti sorunlarından birisi haline gelmiştir. Monofizitizm, zamanla devletin Doğu bölgelerindeki topraklarda gittikçe artan bir oranda kabul görmeye başlamakla kalmamış, tarihi süreç içerisinde Mısır ve Suriye'deki Hıristiyan toplumlarının siyasî ve dinî bağımsızlık gayretlerinin bir sembolü olmuştur.[97]

---

[92] Mehmet Çelik, *Süryani Kilisesi Tarihi,* İstanbul, 1987*,* s. 158-164.
[93] Mustafa Erdem, *a.g.e.*, s. 155.
[94] Bkz. Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 182.
[95] Francis Dvornik, *a.g.e.,* s. 16.
[96] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 200-204.
[97] Bkz. Mustafa Erdem, *a.g.e.,* s. 156 vd.

475'te imparator olan Basilikos, Monofizit yanlısı bir politikayı benimseyerek, 476 yılında sürgünde bulunan İskenderiye patriği Timoteos ile Antakya patriği Petrus ve Efes piskoposu Pavlus'u görevlerine iade etti. Petrus'un ilk iş olarak Trisagion'a ünlü "ey bizim için haça gerilen" ifadesini tekrar koydurtması üzerine, Kadıköy bağlılarıyla Petrus taraftarları arasında şiddetli çatışmalar meydana geldi. Ayrıca, Timoteos'un telkinleriyle Basilikos, ekümenik bir konsilin toplanması için bir ferman yayınladı. Yapılan konsilde, Kadıköy'de alınan kararlar gayr-i meşru ilan edilerek Leo'nun Toms'u aforoz edildi[98]. Ortodoks Bizans halkının nefretini kazanan Basilikos'un izlemiş olduğu Monofizit yanlısı siyaset, uzun sürmedi ve tahtı terk etmek zorunda kaldı. Akabinde Zenon, imparator oldu. Bu sefer de yeni imparator, Petrus, Pavlus ve Timoteos'u azlederek sürgüne gönderdiğini ilan eden bir ferman yayınladı.[99] Bununla birlikte, Antakya halkı meşru patrik olarak Petrus'u tanımaya devam etti. Nitekim 481 yılında Süryanilerin kırk şehid bayramı olarak kutladıkları 9 Mart günü, kilisede tören esnasında, yeni tayin edilmiş olan patrik Stephan, Kadıköy muhalifleri tarafından öldürüldü ve yerine eski patrik Yuhanna getirildi. Bizans, Antakya'daki hadiseleri çok kanlı bir şekilde bastırdı ve yönetim, Antakya Kilisesi'ne Kadıköy'e bağlı biri olan Calandio'yu yeni patrik olarak atadı.[100]

Bununla beraber, patrik sürgünleri, askeri önlemler veya baskıcı tutumlar Doğuya asla barış getirmedi. Nitekim Doğuda, devletin yıprandığını gören Zenon, olayların temel kaynağının Kadıköy Konsili'nde alınan kararlar olduğu düşüncesiyle, 482 yılında Henotikon adı ile bilinen ünlü ittihad fermanını yayınladı. Bu ittihad fermanı, ilk üç ekümenik konsil kararlarını onaylamakla birlikte, Kadıköy Konsili kararlarını es geçerek, asıl problem olan "tek tabiat" ve "iki tabiat" ifadelerinden özellikle bahsetmeksizin, Nestorius, Eutyches ve taraftarlarını aforoz etmekte ve İsa Mesih'in ilâhî tabiattan dolayı Baba ile beşerî tabiattan dolayı da insanlarla cevher bakımından aynı olduğunu ilan etmekteydi. Ancak, zamanla Henotikon'un da her iki tarafı tatmin etmediği görüldü. Çünkü taraflar bu yeni formülün, kiliseler arasındaki mevcut dinî problemleri çözmek için bir hile olduğuna inanmaya başladılar. Üstelik Kadıköy'e bağlı kiliseler ile Monofizitlere yeni bir taraftar grubu ortaya çıkmıştı ki bunlar, Henotikonu kabul eden imparator yanlısı ılımlılardı. Nitekim Henotikonu reddeden Papa Felix, 484 yılında Roma'da topladığı bir konsilde İstanbul patriği

[98] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 213.
[99] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 213-214.
[100] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 215.

Acacius'u afaroz etti. Böylece, İstanbul ve Roma arasında -teknik olarak- Roma Katolik literatüründe *Acacian Schisması* (Acacian Schism) olarak bilinen ve yaklaşık 35 yıl devam edecek olan bir bölünme meydana geldi.[101]

491'de tahta I. Anastasius (491-518) çıktı ve kendisi Monofizitliğe bağlı biriydi. Bu sebeple olsa gerek, Anastasius zamanla dinî siyasetini Mısır ve Suriye'deki monofizitlerin arzusu doğrultusunda şekillendirmeye başladı.[102] Onun bu siyaseti, İskenderiye ve Antakya'da hoş karşılanmakla birlikte, İstanbul Kilisesi'nin ruhbanları arasında büyük bir hoşnutsuzluk yaratmaktaydı.[103]

Kadıköy Konsili'yle kiliseler arasına şiddetli düşmanlık tohumları ekilmiş oldu. Yönetim, kiliseler arasında barış ve uzlaşmayı sağlamak adına bazen Monofizit gruplara bazen de Kadıköy'e bağlı kiliselere zulmetmekten başka bir çözüm yolu bulmaktan acizdi. Bununla beraber, birkaç imparator, Kadıköy'e bağlı kiliselerle Monofizit grupları uzlaştırmak için, birçok girişimlerde de bulundular. Ancak, onlar bu teşebbüslerinin hepsinde de başarısız oldular. Zamanla, devletin Doğudaki en önemli eyaletlerinden olan Mısır ve Suriye halklarının Kadıköy Konsili kararlarına karşı duydukları nefret giderek arttı ve devletin bütünlüğünü tehdit eder bir duruma geldi. Hatta bazı Hıristiyan yazarları, Suriye ve Mısır'daki ruhbanların Kadıköy imanına muhalefetlerinin bir sonucu olarak, uzun zaman devam eden mücadele ve kavgaların akabinde, önce Farisiler daha sonra da (633 ve 640) Müslümanlarla karşılaşmaları neticesinde, buralarda yaşayan halkların devlete bağlılıklarının zayıfladığı ve nihayet onlara İstanbul'u kaybettirdiği düşüncesindedirler.[104]

Heraklius (610-641) tahta çıktığında devlet, ekonomik ve siyasî bakımdan tamamen harabe durumundaydı.[105] Ayrıca bu dönemde, kiliseler arasındaki ihtilaflar da tamamen somutlaşmıştı. Yani, İsa'da iki tabiatın var olduğuna inanan Kadıköy'e bağlı kiliselerle, Oğul'un bedenleşmesinden sonra, iki tabiatın tam olarak birleştiğine inanan muhalifleri arasındaki mücadeleler hem kışkırtıcı hem de tahripkâr bir duruma gelmişti.

Bazı imparatorlar gibi, Heraklius da Kadıköy'e bağlı kiliselerle Monofizitleri uzlaştırma konusunu devletin bütünlüğü açısından önemli görmekteydi. Heraklius'un gayesi; kiliselerin yol açtığı yaraları iyileştirmek, Kadıköy Konsili kararlarını uzlaştırmak veya tutanaklarını düzeltmek değil, daha çok politik bir düşünceyle Suriye

[101] Bkz. Francis Dvornik, *a.g.e.,* s. 19.
[102] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 227-229.
[103] Mehmet Çelik, *a.g.e.,* s. 227-233.
[104] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 38-44.
[105] Georgy Ostrogorsky, *a.g.e.,* s. 86.

ve Mısır'daki Kadıköy'e karşı olan Monofizitlerin devlete olan bağlılıklarını geri kazanmaktı. Böylece, devletin birliğini koruyabileceğini umuyordu.[106] Bu sebeple Heraklius, Kadıköy imanı ile uzlaşmadan Monofizit kiliseleri memnun edecek bir iman formülü bulmak gerektiğini düşünüyordu. Bu iman formülü ise İsa'nın iki tabiatının bir irade ve bir enerjide birleşmiş olduğunu kabul eden bir Monotelitizmdi. Monotelitizm doktrini, bedenleşmeden sonra İsa'da iki tabiatın varlığını kabul etmekle birlikte, onda insanî ve ilahî olarak iki irade ve iki enerji değil, sadece bir irade ve bir enerjinin var olduğunu esas almaktaydı. Monofizitliğe açık bir taviz olan bu yeni doktrin, ılımlı Monofizitleri İstanbul Kilisesi etrafında birleştirebildi.[107] Nihayet, imparator bu yeni monotelitik iman formülünü, 638 yılında Ecthesis adı altında Ayasofya'da yayınladı. Ancak, bir süre sonra Ecthesis'i hem Kadıköy Konsili bağlıları hem de monofizitler tarafından şiddetle reddedildi. Böylece, Kadıköy taraftarları ile Monofizitleri uzlaştırma gayretlerinin havanda su dövmekten başka bir işe yaramadığı anlaşıldı.[108]

Heraklius, Kadıköy taraftarlarıyla Monofizitler arasındaki dinî çatışmaları yok ederek devletin güçleneceğini ve Doğu eyaletlerinin devlete bağlılıklarının artacağına inanmaktaydı. Bu amaçla, İsa'da bir iradeyi esas alan doktrini güçlendirmeye çalışmıştır. Bunu gerçekleştirmek için de zaman zaman devletin Doğu eyaletlerine ziyaretler yapmıştır. Heraklius, 628 yılında Suriye eyaletinin Orhoi (Edesse-Urfa) şehrini ziyareti esnasında, burada Kadıköy imanlı Hıristiyanların var olduğunu öğrenince, Kadıköy bağlılarıyla Monofizitleri uzlaştırabileceğini düşünmüştür. Böylece, Doğu Hıristiyanlarının devlete olan bağlılıkları da kazanılmış olacaktır. Bunun sonucu olarak, Marun Manastırı rahipleri de dâhil, bölgede birçok ruhbanın, baskı ve zulümler karşısında Kadıköy Konsili kararlarını kabul ettikleri belirtilmektedir. Kadıköy kararlarını kabule yanaşmayanlara gelince, onların kilise ve manastırlarına el konulur.[109]

Bu rivayete göre, Heraklius döneminden önce Marun Manastırı rahiplerinin Kadıköy Konsili kararlarını kabul etmedikleri anlaşılmaktadır. Eğer onlar, Kadıköy Konsili'ne bağlı rahipler olsaydılar, kendilerine zulmedilmezdi. Kiliselerinin, manastırlarının ellerinden alınması veya şiddete maruz kalmaları gibi hadiseler, onların Kadıköy'e bağlı olmadıklarının, Kadıköy Konsili'ni ya da imparator tarafından

---

[106] Georgy Ostrogorsky, *a.g.e.,* s. 99-102.
[107] Francis Dvornik, *a.g.e.,* s. 21; Georgy Ostrogorsky, *a.g.e.,* s. 99-102; Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *a.g.e.,* s. 286.
[108] Francis Dvornik, *a.g.e.,* s. 22; Georgy Ostrogorsky, *a.g.e.,* s. 102.
[109] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 45.

önerilen bir iman formülünü kabule zorlandıklarının ve kendilerine zulüm yapıldığının bir delili olsa gerektir.[110] Böylece, baskı ve zulümlere direnemeyen Manbic, Humus ve Güney Suriye'deki birçok Monofizit grubun, Kadıköy Konsili ve kararlarını kabul etmek zorunda kaldıkları ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle onların Kadıköy taraftarı rahipler değil, İsa'da tek tabiatın var olduğunu kabul eden bir Monofizit iman formülüne inanmaktaydılar.

Şüphesiz bu dönemde, Suriye bölgesinde iki Hıristiyan mezhebi hâkimdi. Bunlar da Kadıköy'e bağlı Melkitlerle Monofizit Süryanilerdi. Bunlar, birbirleriyle sürekli mücadele içerisindeydiler. Dolayısıyla, Heraklius döneminde zulmedilen ve kiliselerine el konulan Hıristiyanların Melkitler olması mümkün değildir. Muhtemelen onlar, bu dönemde Suriye'de Melkitlerin ve Süryani Yakubilerin dışında başka bir Monofizit grup olan Marun Manastırı rahipleriydi. Başka bir ifadeyle, bölgede baskılara ve zulümlere direnemeyen Marun Manastırı rahiplerinin yanı sıra, Manbic, Humus ve Güney Suriye'deki Hıristiyanların birçoğu Kadıköy Konsili imanını kabul etmek zorunda kalırlar. Bununla birlikte, bu dönemde bir Marunî toplumu veya bir Marunî patrikliğininin tesis edilmiş olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Böyle bir toplum şekillenmiş olsa bile, henüz onların tam bir mezhep statüsünü kazanmış oldukları söylenemez. Ayrıca, yeni bir mezhep teşkil etmek için, kendi cemaatleriyle birlikte bazı Süryani Monofizit din adamları monotelitik bir çağrışımla Kadıköy Konsilini kabul ederek, Heraklius'un yeni iman formülünü benimsemiş olan Marun Manastırı rahiplerine katılmışlar da olabilirler. Fakat bu dönemde, yine de onların tam bir mezhep teşkil etmiş oldukları söylenemez. Çünkü, ayrı bir toplum olarak Marunîlerin VII. Yüzyılın sonlarında veya VIII. Yüzyılın başlarında ortaya çıktıkları bilinmektedir. Netice itibariyle, Marun Manastırı rahiplerinin ve 630'lardan sonra onlara katılan grupların, monotelit bir çağrışımla Kadıköy Konsili imanını benimsedikleri söylenebilir.[111]

Heraklius'un yeni bir doktrin olarak Monotelitizmi empoze ettiği 628-629'lardan IV. Constantine (668-685) dönemine kadar Suriye'deki grupların hiçbiri, İsa'da iki tabiat doktrininin aynı zamanda onda iki iradenin gerekliliği konusunu tartışmamıştı. Ayrıca, bu dönemden önce hem Kadıköy taraftarı Melkitler hem de Marunîler, İsa'nın iki tabiatının bir irade ve bir fiille tek bir kişilikte birleşmiş olduğu şeklindeki bir doktrine inanmaktaydılar. Yani, her iki grup ta monotelit mezhebe bağlıydılar. Bu sebeple, Melkitlerle Marunîler aynı iman dogmasını kabul ettiklerinden, bölgede

[110] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 45-49.
[111] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 48.

muhtemelen uyum içerisinde oldular. Buna karşılık, Yakubiler veya diğer Monofizit gruplarla mücadele etmekteydiler. Fakat Yakubilerin Maximus heretikliği olarak adlandırdıkları iki irade doktrininin 727 yılından itibaren bölgeye girmesiyle veya Melkitlerin iki irade doktrinini kabul etmesiyle birlikte Melkitlerle Marunîler arasında da mücadeleler başlamıştır. Nitekim iki irade doktrini, 680'de yapılan VI. konsilde (III. İstanbul Konsili) bir iman maddesi yapılmış ve Heraklius'un empoze etmiş olduğu monotelit doktrin mahkûm edilerek, Papa Honorius dâhil tüm monotelit doktrin (İsa'da tek bir iradeye inanma) taraftarları aforoz edilmiştir. Böylece, 680'de Kadıköy Konsili iman formülü teyit edilerek, İsa'da bölünmeyen, ayrılmayan ve birbirine karışmayan iki irade ve iki enerjinin var olduğu kabul edilmiştir.[112] Bununla beraber, Monotelitizmi kabul etmiş olan Marun Manastırı rahipleri ve bağlıları, monotelit olarak kalmaya ve bu şekilde inanmaya devam etmişlerdir.[113]

D. Marunî Kilisesi'nin Yapısı

XVI. Yüzyıldan önce, Marunî Kilisesi'nin belli bir hiyerarşik düzeni yoktu. Ancak, hiyerarşik düzene benzerlik arz eden bir yapısı vardı. Kilise organizasyonu, başta patrik ve onun altında ikinci derece rütbelerden teşekkül etmekteydi. Bununla beraber kilise, görev bakımından farklılaşmış bir bürokrasi olarak çalışmıyordu. Bu dönemde, kilisenin basit ve kendine özgü bir yapısı vardı ve görünüşte belli bir hiyerarşi söz konusu olmakla birlikte, pratikte farklı uygulamalar mevcuttu. Resmî kilise organizasyonu, başta patrik ile birlikte belli bir sayı tespit edilmemiş ancak, farklı dönemlerde, 9'dan 14'e kadar sayıları değişen piskoposlardan meydana geliyordu. Piskoposların altında da laik rahipler ve papazlar yer alıyordu. Bir manastırın yöneticisi başrahipti fakat onun ayrı bir görevi yoktu. Ayrıca, XVI. ve XVII. Yüzyıllar boyunca, genel olarak bir piskopos, birkaç manastırın yöneticisi durumundaydı. En önemlisi de, kilisenin farklı görevlileri veya farklı rütbelileri arasındaki ilişkiler, büyük ölçüde kişisel çıkar ilişkilerine dayanmakta ve belli bir resmî karakter arz etmemekteydi. Dolayısıyla, hiyerarşiye büyük ölçüde aile ve akrabalık ilişkileri hâkimdi. Bu durum, patrik ile piskoposlar arasındaki görev ve yetki sorumluluklarının paylaşılmasını da güçleştirmekteydi. Örneğin; patrik, bazı piskoposlar üzerinde tam bir otoriteye sahip olmasına karşılık, bir kısım piskopos üzerinde de hiçbir otoriteye sahip değildi. Ayrıca bu dönemde kilise organizasyonuyla ilgili olarak ne yazı ile tespit edilmiş belli kurallar vardı ne de bazı uygulamalar her

[112] Francis Dvornik, *a.g.e.,* s. 21-23.
[113] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 49.

zaman gelenekle örtüşmekteydi. Muhtelif makamlara veya daha üst rütbelere atanma, daha çok akrabalık ve kişisel çıkar ilişkilerine bağlı olarak yürütülmekteydi. Bu sebeple, bazı piskoposlar, patrikten bile tamamen bağımsız olarak hareket edebilmekte iken, bazıları da bütünüyle onun kontrolü altındaydılar. Üstelik patrik, kilisede genellikle böyle bir yapıya razı olmakta ve güçlü konumda olan piskoposların kendi başlarına hareket etmelerine izin vermekteydi.[114]

Marunî Kilisesi'ndeki rahiplerin organizasyonu, kilise hiyerarşisine göre, çok daha düzensiz bir durum arz etmekteydi. 1700'lerden önce Cebel-i Lübnan'da Antoninler olarak bilinen sadece tek bir rahip sınıfı vardı. Bunlar, tam bir yoksulluk hali içerisinde yaşamaktaydılar ve onların bekârlık ve yoksulluk yeminlerinden başka, izlemek zorunda oldukları hiçbir kuralları yoktu. Her manastır diğerlerinden ayrılmıştı. Bu manastırlar üzerinde hiçbir otorite söz konusu değildi. Ayrılmış olan her manastırın, kendi kuralları ve kendi önceliği vardı. Genellikle bir piskopos, aynı manastırda diğer rahiplerle birlikte ruhban hayatı yaşamaktaydı. XVII. Yüzyıl boyunca ve XVIII. Yüzyılın bir bölümünde birçok manastırda rahip ve rahibeler aynı bina içerisinde kalıyorlardı.[115]

Bununla beraber, XVI. Yüzyıldan önce, Marunî Kilisesi'nin genel olarak Doğu kiliseleri modeline göre şekillenmiş olduğunu, patriğin en yüce otorite ve onun piskoposlar üzerindeki üstünlüğünü ve hâkimiyetini koruyabildiğini söyleyebiliriz. Ancak, Roma'nın Latinleştirme faaliyetleri çerçevesinde 1736 Lübnan Konsili'yle birlikte, kilisenin hiyerarşik ve örgütsel yapısı resmî hale getirildi. Böylece, hem patriğin otoritesi ve yetkileri hem de kiliseyle ilgili meselelerde laiklerin rolü tespit edilerek yazılı hale getirildi. Bu döneme kadar, kilise hiyerarşisi veya var olan organizasyonun yasal bir dayanağı için, hiçbir yazılı düzenleme veya kural yoktu.

Marunî Kilisesi'nin farklı kaynaklardan elde ettiği düzenli veya düzensiz gelirlerini sadece yüksek rütbeli din adamlarının kullanabilme yetkileri vardı. Bu sebeple de, kilise gelirleri, çoğu zaman özellikle patrik ve piskoposlar arasında tartışma konusu olmaktaydı. Kilisenin en önemli gelir kaynağı öşürdü. Öşrü toplamak, piskoposların göreviydi fakat Lübnan Konsili'nden önce, hangi bölgelerin, hangi piskoposlara tahsis edileceği veya belirli bölgelerdeki öşrün toplanması konusu piskoposlar arasında sürekli olarak anlaşmazlık sebebi olmaktaydı.[116] Kilisenin başka

[114] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 114.
[115] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 114 vd.
[116] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 115.

bir gelir kaynağı da kutsal mesh yağının dağıtımından elde edilen gelirdi. Geleneksel Marunî âyininde yaygın bir şekilde kullanılan kutsal mesh yağını dağıtmak patriğin yetkisindeydi. Bu yüzden de, papazlar, her yıl hediye veya belli bir ücret karşılığında kutsal yağ toplamak için, patriği ziyaret ederlerdi. Ayrıca, bir piskopos atandıktan sonra, patriğe belli bir ücret ödemek zorundaydı Bunun sonucu olarak, piskopos dinî görevleri icra edebilmek için, cemaatten düzenli bir şekilde ücret alırdı. Fakat, bu ücretin miktarı, duruma göre değişmekteydi.

Kilisenin düzensiz gelir kaynaklarına gelince; bunlar, değişik çevrelerden elde edilen gelirleri ifade etmektedir. Örneğin, XVII. Yüzyılda, Marunî papazlar ve rahipler kiliseye para toplamak ve bunu kendi çıkarlarına kullanmak amacıyla, Katolik Avrupa (başlıca İtalya ve Fransa)'ya gitmekteydiler. Bunlar, açıkça Müslüman idaresinde zulüm ve işkenceye maruz kaldıklarını söyleyerek, gittikleri ülkelerdeki Hıristiyanların duygularına hitap etmek suretiyle, kendilerine acındırarak hediye toplamaktaydılar. Ayrıca, takdis merasimlerinden elde edilen gelirler veya bazı ruhbanların daha üst rütbelere tayin edilmesi karşılığında, onların dostları durumundaki laiklerin kiliseye yaptıkları bağışlar da bu kategoriye dâhil edilebilir. Ayrıca, bazı din adamlarının belirli bir yüzde karşılığında, dünyevî otorite hesabına vergi topladıkları ifade edilmektedir. Bununla beraber, bu tür faaliyetlerin kutsallardan para kazanma olarak değerlendirilmesi sebebiyle, 1596 tarihinde özellikle de yüksek rütbeli din adamlarının bu tür vergi toplamaları yasaklanmıştır. Hatta XVII. Yüzyılda, Lübnan'a gelen bir papalık elçisinin, bu tür işlerle ilgilenen Marunî papazları aforoz ettiği öne sürülmektedir.[117]

Bununla beraber mevcut kaynaklara göre, Lübnan Konsili öncesi kilisede var olan mevcut hiyerarşik yapının ve bu tür uygulamaların sistematik olarak tasvip edilip edilmediği konusunda bir değerlendirme yapmak imkânsızdır. Ayrıca, teoride değilse bile, pratikte, patriğin otoritesinin özellikle Cebel-i Lübnan dışındaki bütün Marunîleri kapsadığını söylemek mümkün değildir. Halep, Şam ve Kıbrıs'taki Marunî cemaatlerinin büyük bir çoğunluğunun patriğe itaat ve bağlılıkları, muhtemelen sadece sözde kalmaktaydı.[118]

[117] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 115.
[118] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 116.

1. Patrik ve Patrik Seçimi

1700'lerden önce, pratikte değilse bile, en azından teoride patrik, hem kilisede hem de hiyerarşide en yüce otoriteydi. Bu dönemde, kilisede piskopos veya ruhban sınıfının hiçbir otoritesi ve etkisi yoktu. Başka bir ifadeyle, 1700'lerden önce patrik, piskopos, diyakoz, rahip ve vaizlerden (şemmas) ibaret olan ruhbanlar üzerinde tam bir otoriteye sahipti.[119] Bununla birlikte, Lübnan Konsili'yle kilise disiplini ve hiyerarşisinin yazılı kanun ve kurallara bağlanmasından sonra, patriğin özellikle piskoposlar üzerindeki yetkileri sınırlandırılarak, piskoposlar daha bağımsız hale getirildi.

Patrik, Marunî Kilisesi ve toplumunun ruhani lideridir ve hiyerarşide papadan sonra gelir. Marunî patrikleri kendilerini, "Antakya ve Bütün Doğunun Patriği" (Batriyark Mevarina Antakiya ve-Sa'iral-Meşrık) olarak görmekte ve vasıflandırmaktadırlar. Ancak, ilk dönemlerde Vatikan, onların böyle bir unvan kullanmalarını onaylamamış olmakla birlikte, sonraki dönemlerde siyasî mülahazalarla olsa gerek, Marunî patriklerinin bu unvanı kullanmalarına izin verilmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, günümüzde patrikler, bu unvanı kullanmaktadırlar.

Patrik, diğer kiliselerde olduğu gibi seçimle iş başına gelir. Ancak, 1736'dan önce belirli yazılı kurallar veya kanunlar olmadığından, patrik seçiminin farklı dönemlerde farklı seçim usulleriyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Marunî geleneğinde, eskiden resmî olarak bütün ruhbanlar patrikliğe aday olabilmelerine karşılık, pratikte bu göreve sadece piskoposlar seçilmekteydiler. Ancak, seçim sonucunun ve yeni patriğin meşruluk kazanabilmesi için, seçim sürecinin tamamlanmasından sonra, yeni seçilen patriğin ve seçim heyetinin seçim sonucunu derhal Roma'ya bildirmeleri ve patriğe Vatikan tarafından Marunî patrikliğinin itibarını sembolize eden bir cübbe ve berat gönderilerek, resmen onaylanması gerekmektedir.[120]

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda patrik seçimi bir çeşit uzlaşmayla, laiklerin ve bütün din adamlarının katılımıyla gerçekleştirilmekteydi. Bazı dönemlerde de, seçim konusunda tam bir uzlaşma ve ittifakın sağlanması istenmiştir. Rivayete göre; 1514 tarihinde patrik seçilen Simon İbn Hassan (1492-1524)'ın bu şekilde patrik seçildiği belirtilmektedir. Bu dönemde, patriğin tam bir ittifak ve uzlaşma ile seçilmesi usulü benimsenmiş ve bu amaçla ittifak sağlanıncaya kadar, patrik seçimine katılan

[119] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 117.
[120] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 117.

piskoposlar, Kannubin Manastırı'nda 12 gün boyunca ayrı odalarda tutularak onlardan, her gün oylarını verdikleri adayın adını bir kâğıt parçasına yazmaları istenmiştir. Başka bir ifadeyle, patrik seçiminde tam bir ittifakın sağlanması gerekli görülmekteydi. Ancak, ittifak mümkün olmadığında, en fazla oyu alan kişi, patrik seçilirdi. Seçim sonucu ise piskoposların, papazların, diyakozların, diyakoz yardımcılarının ve halkın huzurunda ilan edilerek, yeni patrik takdis edilip, tahta çıkarılırdı. XVII. Yüzyılın sonlarında, halkın patrik seçimine katılması uygulaması kaldırıldı ve patriği seçme hakkı, sadece Marunî ileri gelenlerine ve piskoposlara verildi.[121] 1700'lerden itibaren, laiklerin ve ileri gelenlerin, patrik seçimlerine ve piskopos atamalarına müdahaleleri o kadar çok belirginleşmişti ki, onların bu tutumları, kilise hiyerarşisinde bir takım düzensizliklerin ve karışıklıkların çıkmasına sebep olmaktaydı. Böylece, laiklerin kilise üzerindeki otoriteleri tartışılmaya başlandı ve onların seçim hukukunun dışında kalması yönündeki eğilimler arttı. Bunun sonucu olarak, Lübnan Konsili'nde, patrik seçimiyle ilgili bazı kurallar ve sınırlamalar getirildi. Böylece, laiklerin ve ileri gelenlerin patrik seçimine müdahaleleri yasaklandı.

Bununla beraber, Lübnan Konsili, seçim usulünü kesin bir hükme bağlamıştır. Bu dönemden itibaren, seçim heyetinde sadece metropolitan ve piskoposların bulunması kararının yanı sıra, seçimin, patriğin ölümünün onuncu günü içerisinde laiklerin herhangi bir müdahalesi olmadan en az 6 piskopos tarafından yapılması kararı benimsenmiştir. Ayrıca, adayın gizli oyla seçilmesi ve en az üçte iki çoğunluğun oyunu alması şart koşulmuş, aksi durumda, bu sonuç alınıncaya kadar seçim ve oylamanın devam etmesi hükme bağlanmıştır. Lübnan Konsili, patrik seçiminin açık oylama usulüyle de yapılabileceğini benimsemiş fakat bu durumda adayın, oyların tamamını alması gerektiğini şart koşmuştur. Ayrıca, seçim sürecinin, patriğin ölümünün dokuzuncu gününde başlaması ve yeni patrik adayının 40 yaşında ve en azından piskopos rütbesinde olması gerektiği belirtilmiştir.[122] Konsil, ayrıca seçim mekanizmasının diğer detaylarını da bir karara bağlamıştır. Böylece, yeni patrik seçildiğinde, onun ne zaman takdis edileceği de kararlaştırılmak zorundadır. Bunun, patriklikte âyinden sonra, seçim heyetinin huzurunda yapılması kabul edilmiştir. Yeni patriğin takdis edilmesinden sonra da, yeni seçilen patriğin ve seçmenler kurulunun Roma'ya bir mektup yazarak, seçim sonucunu bildirmesi hükme bağlanmıştır. Yeni patriğin, ayrıca bu mektuba kendisinin Katolik iman ikrarını da ilave etmesi şart

[121] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 365-366.
[122] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 118.

koşulmuştur. Bununla beraber, yeni seçilen bir patriğin, papadan bir berat almadan veya resmî olarak onaylanmadan önce, patriklik yetkisini tam olarak kullanamayacağı hükmü karara bağlanmıştır.

Marunî Kilisesi'nin patrik seçimini nasıl gerçekleştireceği, seçim sürecinin nasıl işleyeceği gibi hususlar en son olarak 11 Haziran 1957 tarihinde, Papa XII. Bius tarafından ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur. Burada da oylamanın gizli yapılması, adayların üçte iki çoğunluğun oylarını alması ve eskiden olduğu gibi, yeni kanunda da yeni patriğin papa tarafından onaylanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca papalık, patriğin, Marunî Kilisesi'nin yüce reisi olduğunu, hiyerarşide onun, papadan sonra geldiğini ve onun "Antakya ve Bütün Doğunun Patriği" unvanına sahip olduğunu kabul etmiştir.[123]

2. Piskoposlar ve Piskoposluk Bölgeleri

XVIII. Yüzyıla kadar, piskoposların ikamet edecekleri belirli bölgeler tespit edilemediği için, onlar, genel olarak Cibbat Bişari'deki patriklik merkezinde patrik ile birlikte ikamet ediyorlardı ve onun uygun gördüğü görevleri yapıyorlardı. Bununla beraber, piskoposları sınırlayıcı veya onların uymaları gereken belirli kurallar da yoktu. Bu sebeple de, zaman zaman aralarından birçok itaatsiz piskoposlar çıkmakta ve kilisede hoş olmayan hadiseler meydana gelebilmekteydi. Örneğin, bazı piskoposlar kendi piskoposluk bölgelerinden patriğe öşür vermeyi durdurabiliyorlardı. XVII. Yüzyılda böyle bir piskoposun, patriğe öşür vermeyi reddettiği ve patriğin kendi piskoposluk bölgesine gelmesini istemediği ifade edilmektedir.[124] Dolayısıyla, XVIII. Yüzyıldan önce, en azından uygulamada kilise hiyerarşisi üzerinde patriğin tam bir otoriteye sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Hatta çoğu zaman kiliseyle ilgili sorunlar, ancak, laik yönetimlerin (burada Hıristiyan olmayan anlamında) müdahaleleriyle çözülebilmekteydi. Kilise hiyerarşisindeki bu karışıklığı ve düzensizliği önlemek için, 1610 tarihinde Papa, piskoposlara kendi otoritelerini kullanabilme yetkisi tanıdı ve kendi başına hareket eden veya kiliseyle ilgili sorunları laik idarecilere götürenlerin aforoz edileceğini ilan etti. Bunun üzerine, patriğin bu konuda bazı düzenlemeler yapmak zorunda kaldığı belirtilir.[125]

Lübnan Konsili'nden önce, Marunî Kilisesi'nde dinî rütbe ve görevlerin, sahtekârlıkta dâhil farklı rüşvet yollarıyla elde edilebildiği ve hatta bunun için güçlü

[123] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 118.
[124] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 121.
[125] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 302.

idarecilerin bile işe karıştırıldığı olurdu.[126] Bununla beraber, 1580 tarihinde yapılan Kannubin Konsili'nde kilisedeki bu hiyerarşik yapıya son vermek ve ruhban sınıfının daha üst rütbelere atanmalarını belli bir sisteme oturtmak amacıyla, papalık elçisi Battista'nın talimatlarıyla papazlığa ve rahipliğe atanmayla ilgili bazı düzenlemeler yapıldı. Konsilde alınan kararlara göre; "*Bundan sonra hiçbir piskopos, rahip, diyakoz veya diğerleri, rüşvet ya da benzeri yollardan herhangi biri papazlık rütbesine atanamayacak ve yükseltilemeyecekti. Ayrıca, hile veya rüşvet yoluyla veyahut ta patriğin izni olmadan papazlık rütbesi almaya çalışan herhangi biri, aforoz edilecek ve rütbesi elinden alınacaktı"*[127] Ancak, ilk dönemlerde alınmış olan bu kararların, neredeyse hiç uygulanamadığı ve patrik seçimlerinde bile rüşvetin her zaman yaygın bir şekilde kullanıldığı ifade edilmektedir. Bu dönemde, kilise hiyerarşisindeki bu genel kargaşa ve düzensizliklerin başlıca sebebinin, muhtemelen ruhban sınıfının daha yüksek rütbelere seçilmelerinde veya atanmalarında kilisenin laiklere de oy kullanma hakkı tanıması uygulamasının bir sonucu olsa gerektir.

Aynı şekilde 1736'dan önce, piskoposluk rütbesine terfide patriğin onayı gerekiyordu. Ancak, teoride yeni bir piskopos atamak, patriğin yetkisinde olmasına karşılık, pratikte piskoposların nasıl tayin edileceği ve kimlere ne şekilde piskoposluk rütbesi verileceği tamamıyla açık değildi. Ayrıca, onların yetkilerini belirleyen hiçbir yazılı kural da yoktu. Piskoposların, Şam piskoposu, Ba'albek piskoposu, Hama piskoposu gibi unvanları vardı. Ancak, kasaba adlarıyla işaret edilen bu unvanlar, onların kendi piskoposluk bölgelerinde veya herhangi bir piskoposlukta ikamet ettikleri anlamına gelmemekteydi. Örneğin, Şam piskoposu adı altında bir piskopos atanmış olmakla birlikte, burada az sayıda Marunî'nin yaşaması sebebiyle, bu piskopos, gerçekte Kisrevan cemaatinin reisi durumundaydı.[128] XVI. Yüzyılın ortalarından önce, yönetim ve yetkinin sadece kendi sorumluluğunda olan birkaç piskopos vardı. Bazı piskoposlar, patriklikte ikamet etmekte ve genellikle de kilise işlerinde patriğe yardım etmekteydiler. Bazı piskoposlar da, aynı zamanda ikamet ettikleri manastırların bakım ve idaresini yürütmekte iken, geri kalan birkaç piskopos ise ruhanî işlerden sorumluydular. Papazlık görevleri kendilerine tevdi edilmiş olan bu piskoposlar bile, yine de genellikle patriğin tasarrufu altındaydılar. Belirli bir piskoposluk bölgesi üzerinde, belirli ayrıcalıklara sahip, neredeyse hiçbir piskopos

[126] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 121.
[127] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 276, 365.
[128] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 122.

yoktu. Piskoposların çoğu, başlıca öşür toplamak gibi, patriğin uygun gördüğü dinî görevlere gönderilirlerdi. Bununla birlikte, belli piskoposluk bölgelerinde, bazı piskoposların kendi başlarına hareket ettikleri de olurdu. Ayrıca, görev ve yetki bakımından piskoposlar bazen birbirlerine karşı haksız bir tutum içerisine girerlerken, bazen de patriğin otoritesini bile tanımadıkları olurdu. Çünkü birçok piskopos, patriğin kendilerine karşı keyfi bir tutum içerisinde olduğuna inanmaktaydılar. Kilisede üst rütbelere atanmada aile ve akrabalık ilişkileri, önemli rol oynamaktaydı.[129]

Kilise hiyerarşisinde daha üst rütbe veya görevlere seçilmede akrabalık kriterinin yanında sosyal statü de önemli rol oynamaktaydı. Özellikle XVII. Yüzyıldan itibaren, şeyhler ve ileri gelen ailelere bağlı kişiler, kilisede üst rütbelere atanma ve terfi etme noktasında büyük bir çaba içerisinde oldular. XVII. Yüzyıl boyunca, Marunî Kilisesi'nin 8 patriğinden 6'sının bu tür ailelere mensup olduğu ve yine 20 başpiskopostan 15'nin bu sınıfa mensup kişiler olduğu belirtilmektedir.

Bununla beraber, Marunî Kilisesi'nin Latinleştirilmesinde reform kararların alındığı ve resmî olarak Roma'nın üstünlüğünün onaylandığı Lübnan Konsili'nde, kilise hiyerarşisiyle ilgili önemli kararlar alındı ve kilise organizasyonun ana hatlarını belirten kurallar benimsenerek, yazılı hale getirildi. Böylece, din adamlarının yetki ve görevleri tam olarak tarif edilerek, yasal bir zemine oturtuldu. Trent Konsili kararları gereğince, piskoposluk bölgelerinin sınırları tayin edilerek, piskoposlara ikamet mecburiyeti ilkesi benimsendi ve piskoposların daha bağımsız bir duruma gelmeleri sağlandı. Böylece, kilise hiyerarşisi veya organizasyonu resmî bir hüviyet kazandı. Patriğin piskoposlar üzerindeki yetkileri sınırlandırıldı ve piskoposların konumları güçlendirildi. Ayrıca, Lübnan Konsili kararlarının esasını teşkil eden ve reform önlemlerinin pekiştirilmesini sağlamak üzere, 1742'de Papa XIV. Benedict, piskoposluk bölgelerinin kesin sınırlarını belirten ve öşrün toplanmasını ve dağıtılmasını kesin karara bağlayan bir kanun yayınladı.[130] Böylece, patrik ve piskoposlar arasındaki yetki ve otorite tartışmaları çözümlendiği gibi, kilise ve laikler arasındaki ilişkiler de yasal bir zemine oturtulmuş oldu. Başka bir ifadeyle, en azından laik otoritenin takdis merasimleri üzerindeki etkileri azaltıldı. Böylece, patriğin piskoposlar üzerindeki yetkileri kısıtlanarak, resmî piskoposluk bölgeleri daha bağımsız hale getirildi. En önemlisi de laik otoritenin patrik seçimi ve piskopos atanması gibi, resmî olarak ruhban sınıfının yapması gereken seçimlere katılması

[129] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 122.
[130] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 123.

yasaklandı. Böylece onlar, piskoposlar üzerinde otorite kuramadıkları için, piskoposları etkileyerek, patrik üzerinde baskı kurmaları da engellendi. Piskoposlara belli bir piskoposlukta ikamet etme mecburiyeti ilkesi sayesinde de kilise yönetimini kontrol etmek için, önceden olduğu gibi, laik otoritenin kendi arazileri üzerinde kilise ve manastırlar inşa ederek patrik veya piskoposlar üzerinde bir baskı unsuru olmaları veya otorite kurmaları engellenmiş olmaktaydı.

Aynı şekilde, Lübnan Konsili'ne kadar ne resmî piskoposluk bölgeleri (eparşi) ne de onların sınırları tam olarak bilinmiyordu. Dolayısıyla, piskoposlar patriğin yardımcıları olarak düşünülmekteydi. Hiyerarşide piskopos, başpiskopos ve metropolitan gibi unvanları kullanma geleneği veya âdeti yoktu. Bu gibi unvanlar, ancak, XVIII. Yüzyıldan sonra kullanılmaya başlandı. Daha önce "Sacret Cogregation of Propaganda" teşkilatı 1625 ve 1635 tarihlerinde yayınladığı talimatlarla, Marunî patrikliğinin eparşilere veya piskoposluklara bölünmesini emrettiyse de, bu kararlar, Lübnan Konsili'ne kadar ölü bir karar olarak kaldı ve uygulanmadı. Lübnan Konsili, resmî piskoposların (mukim piskoposlar) sayısını, piskoposluk bölgelerinin sayısıyla sınırlandırdı. Piskoposluk bölgeleri; Halep, Şam, Beyrut, Trablus, Kıbrıs, Sayda ile Tyre (ikisi bir bölge), Cübeyil ile Batrun (ikisi bir bölge) ve Baa'albek olarak tespit edildi. Piskoposlar kendi piskoposluklarında sürekli ikamete mecbur edildi ve yetkileri de sadece kendi piskoposluk bölgesiyle sınırlandırıldı.[131]

Lübnan Konsili'nde ayrıca patriğin; resmî piskoposların dışında ruhanî ve idarî işlerden sorumlu olmak üzere iki kişiyi piskopos vekili olarak tayin etmesine izin verildi. Bununla birlikte patriğin, kutsal mesh yağının dağıtımından ücret alması yasaklandı. Ancak, patriğin gelir kayıplarını telafi etmek amacıyla piskoposlardan düzenli bir ücret alması usulü kabul edildi. Sayda ile Tyre'ın ayrı bir piskoposluk bölgesi olması kararlaştırıldı. Konsilde piskoposluk bölgelerinin sınırlarının belirlenmesi, piskoposların ikamete mecbur edilmelerine karşılık, onların sürekli ikamet edecekleri ikametgâhları mevcut değildi. Bu sebeple, manastırların piskoposlara ikamet olarak tahsis edilmesi kararlaştırıldı. Ancak, bu manastırların hepsi onların kendi eparşi bölgelerinde bulunmuyordu. Bu anormallik, XIX. Yüzyıla kadar devam etti. Geçiş döneminde piskoposların sayısı 7'ye indirilinceye kadar (Bu dönemde sayıları 11 idi) mevcut piskoposların patrik vekili olarak kalmaları

[131] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 124.

kararlaştırıldı. Bununla beraber, 1906 tarihinde Tyre ile Sayda eparşileri ikiye ayrıldı. 1946 tarihinde ise patrikliğe bağlı olarak Kahire eparşisi kuruldu.[132]

Kilise hiyerarşisinde ayrıca unvanlı piskoposlar da vardır. Onların seçilmesi ve atanmaları da, aynı usulle gerçekleştiriliyordu. Fakat onların sayıları sınırlanmamıştı. Bu unvan, özellikle manastır reislerine onur unvanı olarak verilebiliyordu. Ancak, bu piskoposların unvan ve yetkilerini keyfi olarak kullanmalarına izin verilmiyordu. İtaatsiz olanların unvanları da, geçici olarak geri alınıyor ve bu ceza kilise meclisinin veya resmi piskoposlukların piskoposlarının rızası hariç affedilmiyordu. İlk dönemlerde kilisede piskoposluk bölgeleri teşkil edilmediği veya onların sınırları tam olarak tespit edilmediği için, Marunî Kilisesi'nin geleneğinde metropolitan veya başpiskopos unvanları da yoktu. Ayrıca, Lübnan Konsili'nde, piskoposluk bölgeleri tespit edilmekle birlikte, taşradaki bölgelerin sınırları kesin olarak belirlenmemişti. Bu sebeple olsa gerek, kilise geleneğinde başpiskopos rütbesi sadece onursal bir unvandır ve bütün piskoposlar bu unvanla yetkilidirler.[133]

Piskopos seçimlerine Roma Kilisesi genel olarak müdahale etmemekle birlikte, bazen kardinaller kurulunun yeni seçilen piskoposları onayladığı da olmaktadır. Bununla beraber, Roma Kilisesi, piskopos seçimi ve atamalarına ilişkin olarak 11 Haziran 1957 tarihinde yeni bir kanun yayınlamıştır. Bu yeni kanuna göre; patrik, piskoposlar meclisine adayları takdim etmekte, ancak, piskoposlar gizli oyla seçilmektedirler. Bir aday seçilebilmek için, en az oyların salt çoğunluğunu almak zorundadır. Fakat piskoposlar meclisi tarafından seçilen bir piskoposun tam seçilmiş olabilmesi için, Roma tarafından da onaylaması gerekir.[134] Ayrıca, Lübnan Konsili'yle birlikte, Marunî Kilisesi ve hiyerarşisinin Roma Kilisesi'ne mutlak itaati kanun haline getirildiği için, piskopos veya metropolitanların önce papaya sonra kendi patriklerine bağlılıklarını sunmaları gerekir. Aynı şekilde, âyinlerde önce papanın sonra patriğin adını zikretmeleri gerekir. Metropolitan ve piskoposlar atandıklarında, bu kanuna bağlı kalacaklarına dair söz verirler. Dolayısıyla, patriğin iman ve kilise disipliniyle ilgili meselelerde papaya danışmadan hiçbir karar alamadığı gibi, Metropolitan ve piskoposlar da, önce kendi patriklerine danışmadan herhangi bir konuda karar veremezler. Bununla beraber, onları azletme yetkisi sadece papaya aittir.

---

[132] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 124.
[133] Bkz. Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 121-127.
[134] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 125.

Kilise kanununa göre, piskoposlar akraba bile olsalar, kadınlarla bir arada bulunamazlar. Bu sebeple, piskoposların bulunduğu mekânlardan kadınlar, dışarı çıkarılır. Ayrıca, taç giyme sadece piskoposlara özeldir. Saçlar uzatılmaz ve saç tacı taşmayacak şekilde tıraş edilir.[135]

3. Diğer Kilise Memuriyetleri

Lübnan Konsili'nden önce, resmî kilise hiyerarşisi başta patrik ve onun altında ikinci derece rütbeleri temsil eden piskoposlardan teşekkül etmekteydi. Piskoposlardan sonra da, papazlar ve laik rahipler gelmekteydi. Ancak, Lübnan Konsili'yle birlikte Latin Kilisesi'nde olduğu gibi, Marunî Kilisesi'nin hiyerarşisinde de bir takım görev ve rütbeler teşekkül ettirildi. Lübnan Konsili'ne göre, kilise hiyerarşisindeki esas görevlerin diyakoz, papaz ve piskoposlar tarafından, ikinci derecede öneme haiz görevlerin de psalmist, lektor (okuyucu), ve *diyakoz*[*] yardımcısı tarafından gerçekleştirileceği hükme bağlandı. Ayrıca, rütbeli din adamlarının da patrik, başpiskopos, başpapaz ve baş diyakozdan meydana geldiği tespit edildi. Rahiplik takdisi, psaltelere (mezmur okuyucu) 7 yaşında, diyakozlara 21 yaşında ve papazlara 30 yaşında (bazı istisnai durumlarda 25 yaş) verilir.[136]

3. a. Baş Diyakoz, Diyakoz ve Diyakoz Yardımcısı

Teorik olarak baş diyakozların, diyakoz ve daha alt rütbelerdeki din adamlarına üstünlüğü ve âyinlerde İncil'i okuma yetkileri vardır. Pratikte ise baş diyakoz rütbesi, genelde bütün diyakozlara verildiği için, diyakozlara bile üstünlükleri söz konusu değildir. Bazen diyakoz olarak takdis edildiği gün bile, baş diyakozluk unvanı verilebilir. Fakat bu unvanın verilmesi, zorunlu değildir. Bununla birlikte, baş diyakozluk rütbe bakımından değil, ama yetki bakımından diyakozdan daha üstündür.

Diyakozluk kilisede asıl rütbelerdendir. Bu bağlamda diyakoz, günlük dualarla ilgili ödevleri yerine getirmekle birlikte, kilisede âyin ve törenlerde komünyonda papaza yardım etmek, buhur yakmak, halka alenen Rasüllerin mektuplarını ve İncili okumak, töreni idare eden papaza ekmek ve şarabı getirmek, komünyondan sinekleri uzaklaştırmak için sinekliği sallamak, diyakozlara, daha alt rütbedeki ruhbanlara ve

---

[135] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 126.

[*] ***Diyakoz:*** Yunanca Diakonos kelimesinden türeyen bu sözcük, yardımcı anlamına gelmektedir. Hıristiyan kilise görevlileri hiyerarşisinde, piskoposluktan önce gelen ilk basamakta Diyakoz yer almaktadır. Kiliselerde görevli olan diyakozlar genelde cemaatin işleriyle veya hayır faaliyetleriyle meşgul olmaktadırlar. Kiliselerdeki bu faaliyetlerde rahiplere ve piskoposlara yardımcı olurlar. Bugün Katolik, Ortodoks ve Anglikan kiliselerinde papazlıktan önce bir yıl staj dönemi geçiren rahip adaylarına verilen isimdir. Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, s.180, "Diyakoz" mad.

[136] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 127.

halka takdis edilen şarap ve ekmeği dağıtmak, piskopos ve papazların yokluğunda Vaftiz Âyini'ni icra etmek, icazetle öğüt vermek gibi görevleri yerine getirirler. Ayrıca, piskoposlar tarafından verilen vazifeleri ifa etmek ve kilisenin mallarını korumak ve bakımını sağlamak da onun görevleri arasındadır.[137] Ayrıca kilise kanununa göre, diyakoz belli bekârlık kurallarına uymak zorundadır.

Diyakoz yardımcılığı ise kilisede ikinci derecede rütbeler arasındadır. Onun görevi diyakoza hizmet etmek, kiliseyi beklemek, çan çalmak, kandilleri taşımak, kilisenin lambalarını yakmak, altar kurbanı için ekmek ve şarap hazırlamak, âyini yöneten papazın ellerini yıkaması için su ve kurulaması için havlu sunmak, âyin esnasında kullanılan kadehleri hazırlamak, kilisede Katolik mektuplardan ve Resüllerin İşleri'nden dersler okumak gibi görevleri yerine getirirler.[138] Bununla birlikte kilise, diyakoz yardımcılığını ikinci derece rütbeler arasında kabul ettiği için, diyakoz yardımcısı diyakoz ve papazlarda olduğu gibi, bekârlık kurallarına uymak zorunda değildir. Diyakoz yardımcısının takdis edildikten sonra bile, evlenmesi caizdir. Eskiden diğer Doğu kiliselerinde olduğu gibi, genel olarak laik rahipler evliydiler. Ancak, Roma'da Marunî Kolejinin açılmasından sonra, tedrici bir şekilde ruhbanların bekârlığı uygulamaya girmeye başladı. Günümüzde laik rahiplerin büyük bir çoğunluğu bekârdırlar.

3. b. Periodeute, Başpapaz ve Chor-Piskoposlar

Kilisede Chor-piskoposluk müessesesinin ne zaman tesis edildiği bilinmemektedir. Bununla birlikte, Doğu kiliselerinde V. ve VI. Yüzyıldan sonra ortaya çıktığına inanılmaktadır. Erken dönem kilisede episkopal şehirlerden uzak kırsal bölgelerdeki halk arasında resmi piskoposlukların reislerini temsil etmesi ve kırsal bölgelerde onların yerine kiliseyle ilgili işleri idare etmesi ve gözetmesi amacıyla, chor-piskoposluk müessesi kuruldu. Başka bir ifadeyle, onlar şehir piskoposlarına tabi olan kırsal kesimdeki toplulukların piskoposlarıydılar. Ancak daha sonraları, chor-piskoposluk müessesi suiistimal edildi. Bunlar, kendi durumlarını düzenleyen talimatları ihlal ettiler. Belirli kiliselerde onlara baskı yapıldı ve basit müfettişler veya periodeuteler onların yerini aldı. Böylece, kilise hiyerarşisinde chor-piskoposluk rütbesinin yanında periodeute rütbesi de tesis edilmiş oldu. Chor-piskoposluk ve periodeute müessesesi Marunî Kilisesi hiyerarşisine 1736'dan sonra

[137] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 128.
[138] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 128.

girdi[139]. Marunî hiyerarşisinde başpapaz, chor-piskoposun yardımcısı değildir. Bunlar, eparşi bölgelerinin reislerinin yerine, kırsal bölgelerdeki toplulukların yönetim ve gözetimini yaparlar. Dolayısıyla, bu iki rütbe aynı yetki ve otoriteye işaret eder. Fakat günümüzde kelimeye yüklenen anlam nedeniyle, Halep eparşisi hariç, bu unvan bütün laik papazlara verilmektedir. Diğer kiliselerde olduğu gibi, Marunî Kilisesi'nde de genellikle bu rütbelerin sadece onur unvanı olarak verildiği görülmektedir.

3. c. Papaz

Kilise, Trent Konsili'yle birlikte her bölgede tek bir pastörün olmasını yeterli görmüştür. Lübnan Konsili'nde de bu reform kabul edilmiştir. Bununla birlikte, diğer Doğu kiliselerinde olduğu gibi, Marunî Kilisesinde de aynı bölgede eş zamanlı olarak birden fazla papaz bulunabilmektedir. Ancak onların, birinin diğerine, üstünlüğü söz konusu olmayıp, halka Hıristiyan imanını öğretmekte ve sakramentleri idare etmekte eşit derecede sorumludurlar.[140]

3. d. Psalmistler (Kantor ve Lektorlar)

Bunlar; hiyerarşide ikinci derecede öneme haiz rütbelerdir. Marunî âyin usulünde papazların başlarını tıraş etmesine ilişkin özel bir tören yoktur. Bu, kantorların kutsanması törenine dâhildir. Başka bir ifadeyle, kantorların kutsanması töreni, din adamlarının başlarını tıraş etmesini de kapsar ve bu tören piskoposlar tarafından gerçekleştirilir. Psalmistlerin görevi, âyinde mezmurları ve ilahileri teganni etmek ve Resüllerin İşleri hariç Eski Ahit'ten belirli bölümleri okumaktan ibarettir. Ayrıca, kantor olarak takdis edilen kişiye, mecnunları iyileştirme ve kötü ruhları kovma gücü de verilir. Ancak, piskopostan özel bir izin almadıkça, onlar bu görevi yerine getiremezler.[141]

Lektorların görevine gelince; onlar profetik dersleri okumaktan sorumludurlar. Marunî âyinine göre, Kitab-ı Mukaddes dersleri 5 kategoriye ayrılır ve bunlar, farklı rütbelere tahsis edilmiştir. Birincisi, Nebiler istisna Eski Ahit'i kapsar. İkincisi, Nebiler; üçüncüsü, Katolik mektupları ve Resüllerin İşlerini; dördüncüsü, Pavlus'un mektuplarını ve beşincisi ise İncilleri kapsamaktadır. Kantorlar birincisini, Lektorlar ikincisini, diyakoz yardımcıları üçüncüsünü, diyakozlar dördüncüsünü ve baş diyakozlar da beşincisini okurlar. Eğer kilisede sadece lektorlar varsa, o takdirde bütün dersleri, onlar okuyabilirler. Papaz da İncil'i okur. Eğer kilisede bir papaz ve bir

[139] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 128.
[140] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 129.
[141] Bkz. Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 127-129.

diyakoz olursa, o zaman papaz İncilleri, diyakoz da mektupları okur. Eğer kilisede bir diyakoz ve diyakoz yardımcısı varsa, diyakoz yardımcısı mektupları, diyakoz ise İncilleri okur.[142]

E. Marunî Kilisesi'nin Katolikleşme Süreci

Genel olarak Hıristiyanlık tarihine bakıldığında, XI. Yüzyıldaki Haçlı Seferleri dönemine kadar Marunî Kilisesi'yle Roma Kilisesi arasında hiçbir ilişkinin veya ortak bir yönün bulunmadığını söylemek mümkündür. Ancak, Lübnan'da kapalı bir toplum halinde yaşayan Marunî toplumu, Haçlı dönemiyle birlikte, Roma Kilisesi'nin Orta Doğudaki temsilcileriyle, ilk kez tanışmışlar ve Roma ile bir bağ kurmaya çalışmışlardır.[143] Marunîler ise kendi kiliselerinin ilk dönemlerden beri, Roma Kilisesi'yle bir ve aynı doktrine bağlı olduklarını belirtmektedirler.[144] Bununla beraber, Hıristiyanlık tarihinin ilk dönemlerinde ne Marunî Kilisesi vardı ne de dinî bir grup olarak, Marunîler arasında bir kilise örgütlenmesi söz konusuydu. Hatta Suriye'deki Marun Manastırı rahipleriyle Roma Kilisesi arasında bile, herhangi bir ilişkiden söz edilmemektedir. Dolayısıyla, Marunîlerin Haçlı döneminden önce, Roma Kilisesi'yle bir ilişkisinin olduğu veya Marunîlerin Katolik doktrine inanmakta oldukları şeklindeki bir görüşün tarihsel hiçbir dayanağı yoktur. Marunîler, Haçlı dönemiyle birlikte, ilk defa Frenklerle karşılaştılar ve Antakya Latin patrikliği vasıtasıyla da Roma'ya bağlılıklarını sundular. Monotelitizm doktrinine inanmakta olan Marunî Kilisesi bu dönemde, Latin patriği Aimery'in huzurunda Katolik imanı ikrar ederek, heretikliği reddettiler. Böylece, Roma Kilisesi'nin öğretilerini kabul etmeye istekli olduklarını göstermiş oldular. Hatta Haçlıların bölgeyi ele geçirmelerinde ve buraya yerleşmelerinde, onların büyük bir destek ve yardımını görmüş olmaları sebebiyle, onların gerçek imana (Katolik anlamında) dönmelerinden dolayı, Latin halkının büyük bir memnuniyet duyduğu belirtilir.[145]

Bununla beraber, Marunîler, kendilerine Monotelitizm suçlamasında bulunanlara, şiddetle karşı çıkmakta ve Marunî Kilisesi ve toplumunun, asla monotelit olmadığını zikretmektedirler. Marunîler, kendilerinin ilk patriği olan ve 707 ölen Kadıköy iman dogması ve iki irade doktrininin güçlü bir savunucusu olan John Marun ile Edessa (Urfa)'lı monotelit Nesturi rahip John Marun'un karıştırıldığı düşüncesindedirler.[146]

---

[142] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 129.
[143] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 172.
[144] Butros Dau, *a.g.e.,* s. 198-223.
[145] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 174.
[146] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 352.

Onların, John Marun konusundaki görüşlerine katılsak bile, kesin olan bir şey var ki o da; Marunîlere monotelit olarak işaret edilmiş olmasıdır. Bundan başka, Marunîler gerçekten Monotelitizm doktrinine inanan bir toplum olmamış olsaydı, XII. Yüzyılda patrik ile birlikte, bazı din adamlarını Latin patriği Aimery'in huzuruna gelerek, Roma Kilisesi'ne bağlılıklarını sunmalarına gerek olmazdı. Marunî ruhbanların bu itaatlerinin sebebini açıklamak zor olmasa gerektir. Bu dönemde, Lübnan'da Marunîlerle diğer Hıristiyan cemaatler arasında büyük bir rekabet ve düşmanlık vardı. Bu sebeple, kendisini her taraftan kuşatılmışlık içerisinde hisseden Marunî toplumu, kendisini ispat etmenin fırsatını yakaladığını düşünerek, Haçlıların Suriye'deki belli başlı şehirleri işgal ettikten sonra, 1099 baharında Lübnan'daki Trablus yakınlarındaki Arka'ya kadar gelmelerini büyük bir sevinçle karşıladılar.[147] Bunun sonucu olarak Haçlıların koruyucu hamiliğini kazanma umudu onları, Roma Kilisesi'ne itaat etme duygusuna sevk etmiş olabilir. Marunîlerin, Roma Kilisesi'ne boyun eğmelerinin sebebi, Kadıköy doktrini olamaz. Çünkü onlar Monotelitizm doktrinine inanmaktaydılar. Ayrıca, Haçlılarla ilk kez 1099 baharında temas kurmalarına rağmen, onların 1181 yılına kadar Roma'nın otoritesini tanımadıkları bilinmektedir. Bununla beraber, bu dönemde Roma'ya bağlılığını sunan patriğin adıyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Marunîler ise kendi kiliselerinin 1100 yılları civarında Roma Kilisesi'nin otoritesini kabul ettikleri düşüncesindedirler. Onlara göre; Haçlılar Trablus'a ulaşır ulaşmaz, patrik Yusuf el-Circisi, papanın kendisini Antakya patriği olarak onaylamasını istemek amacıyla, Roma'ya bir elçi göndermiştir. Ayrıca, Kudüs Latin Kralı Godfrey de patriğin papadan bir Pallium almasını kolaylaştırmak için, Roma'ya kendi elçisini göndermiş ve böylece, 1100'lerde Papa II. Pascal, Marunî ruhanî liderinin patrikliğini onayladığının bir işareti olarak ona bir asa ile birlikte piskoposluk tacı göndermiştir.[148] Ancak, Papa II. Pascal'a hem Marunî patriğinin hem de Kudüs Latin Kralı Godfrey'in elçi göndermiş olduğunun belirtilmesine rağmen, papanın, resmî olarak patriği onaylayıp onaylamadığı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Başka bir ifadeyle, Papa III. İnnocent (1198-1216) döneminden önce herhangi bir papanın, Marunîleri Katolikliğe döndürmek için, onlarla herhangi bir temas kurduğuna dair kesin bir bilgi mevcut değildir. Dolayısıyla, Marunîlerin ilk dönemlerden beri papalıkla, Marunî patrikliği arasında yazışmaların olduğu ve bu belgelerin Marunîlerin gerçek imanda olduklarına

[147] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 175.
[148] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 282, 354-355; Butros Dau, *a.g.e.,* s. 235.

işaret ettiği şeklindeki görüşlerin[149] tarihsel açıdan doğru olması mümkün görünmemektedir.

Roma Kilisesi, Papa III. İnnocent döneminde, diğer Doğu kiliseleri gibi, Marunî Kilisesi'ne de kendi üstünlüğünü kabul ettirmek için, birçok girişimlerde bulundu.[150] Şüphesiz, onun ilk hedef aldığı kiliselerden biri de, Marunî Kilisesi'ydi. Çünkü Marunî Kilisesi 1099'dan beri, Roma Kilisesi'nin otoritesini kabul etmek yönünde birçok jestlerde bulunmuştu. Bundan önce de, Marunîlerin Roma ile çeşitli defalar temas kurdukları ve Roma'nın otoritesini kabul ettikleri ifade edilmekle birlikte onların bu itaati devam ettirmeyerek Monotelit inançta sebat ettikleri anlaşılmaktadır. Patrik el-Amşiti, Lataran Konsili'ne katılmak için, Nisan 1213'te Lübnan'dan ayrılır. Roma'ya vardığında, kendisini ve halkını kutsaması için önce papanın huzuruna çıkarak ona bağlılığını sunar ve papa ona bazı imtiyazlar bahşeder.[151] Böylece, ilk defa bir Marunî patriği bu dönemde Roma'ya gitmiş, Papanın huzuruna çıkmış, ondan kendisini ve cemaatini kutsamasını isteyerek, bağlılığını sunmuştur. Ancak, patriğin konsil oturumlarına katılıp-katılmadığına dair herhangi bilgi yoktur. Daha sonra, patriğin 1216 yılının Ocak ayında papalık temsilcisi kardinal William ile birlikte, Roma'dan ayrılarak Lübnan'a döndüğü belirtilmektedir. Kardinalin Lübnan'a gelmesinin sebebi ise, Marunî doktrinini ve onların Roma Kilisesine olan bağlılıklarını yeniden incelemek ve araştırmak içindi. Onlar Trablus'a geldiklerinde, kalabalık bir cemaat tarafından karşılandılar. Patriğin orada hazır bulunan cemaate, Papa'dan almış olduğu bir yazılı belgeyi göstererek, onun içinde yazılı olan hususları kabul etmeye hazır olup olmadıklarını sorduğu ve cemaatin hep bir ağızdan *"kabul ediyoruz; bu ölünceye kadar sadık kalmak zorunda olduğumuz imanımızdır"* şeklinde cevap verdiği ve ayrıca, bu olup-bitenlerin bir tercüman tarafından kardinale de aktarıldığı ifade edilmektedir. Akabinde de kardinalin, onların Roma'ya bağlılıkları konusunda bir İncil üzerine orada bulunan cemaate yemin ettirdikten sonra, Papa'nın beratını patriğe takdim ettiği belirtilmektedir. Ayrıca bundan böyle, yeni seçilen patriklerin, Papa tarafından onaylanması için ya bizzat kendisinin veya bir temsilcisinin bizzat Roma'ya gelmesi konusunda oradakilerden söz aldığı rivayet edilmektedir.[152]

---

[149] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 354-355.
[150] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 175.
[151] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 370-371.
[152] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 371.

Şüphesiz, Marunî patriğinin Roma'yı ziyareti ne kadar önemli ise de papanın patriğe gönderdiği mektup da o kadar önemlidir. Çünkü papanın mektubunda Marunî inançlarındaki yanlışlar üzerinde durarak, onlara Katolik doktrinle ilgili bilgiler verdiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bir papa tarafından bir Marunî patriğine ilk defa gönderilmiş olan ve inançla ilgili bütün açıklamaları ihtiva eden bu mektubun, Roma Kilisesi ile Marunî Kilisesi arasındaki ilişkilerin şeklini göstermesi bakımından önemlidir. Papa III. İnnocent'in patriğe gönderdiği mektubunda ona şöyle hitap ettiği rivayet edilmektedir: "*Tanrı'nın hizmetkârının hizmetkârı İnnocent'ten kutsal kardeş başpiskopos (primate) İrmiya'a, piskoposlara, başrahip ve rahiplere, kilise ileri gelenlerine ve Marunî halkına*".[153] Görüldüğü üzere Papa, ona bir başpiskopos unvanıyla hitap etmekte, dolayısıyla onu "Antakya Patriği" olarak tanımamaktadır. Bu da; Marunîlerin, Marunî patriğinin "tek gerçek Antakya Patriği" olduğu şeklindeki iddialarının yanı sıra, erken dönemlerden beri Marunî Kilisesi'nin Roma Kilisesi ile aynı doktrine bağlı olduğu tarzındaki görüşlerinin, onların kendi indi fikirleri olduğunu göstermektedir.[154] Şüphesiz; Papa, onları gerçek imandan ve doğru yoldan sapanlar olarak görmekte ve hala monotelit doktrine inandıklarını düşünmekteydi. Buna karşılık, Marunîler de papayı Evrensel Kilise ve İsa'nın vekili olarak tanımakla, gerçek öndere dönmüş olmaktaydılar. Çünkü bizzat kardinalin huzurunda, papalara bağlılık konusunda hem patriğe hem de halka yemin ettirilerek, onlardan söz alınması önemli bir olay olsa gerektir.

Bununla beraber, Marunîler, papanın bahsettiği cemaatin Marunîler değil, Melkitler olduğunu öne sürerler. Kutsal Ruh'un Oğul'dan çıktığına inanmayan Melkitlerin, Roma'nın otoritesini sonradan kabul ettiklerini, dolayısıyla papanın kendilerinden değil, Melkitlerden bahsettiğini iddia ederler. Ayrıca, Doğu dillerini bilmemesi sebebiyle, kardinalin kendileri hakkında papayı yanlış bilgilendirdiğini ve dolayısıyla kendilerini yanlış bir şekilde monotelit olarak vasıflandırdığını öne sürmektedirler. Nihayet Marunîler, papanın mektubunda; *"evvelce siz, yoldan çıkmış koyunlar gibiydiniz"* sözü ile bütün Marunîleri kastetmediğini iddia etmektedirler.[155]

Görüldüğü üzere, Marunî Kilisesi'yle Roma Kilisesi arasındaki ilişkilerin sürekli olmadığı veya bu ilişkilerin papaların tutumlarıyla doğru orantılı bir şekilde yürütülmüş olduğu görülmektedir. Patrik el-Amşiti (1230)'nin ölümünden XIV.

---

[153] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 283-287, 361-365.
[154] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 177.
[155] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 365-367.

Yüzyılın ortalarına kadar, Marunî Kilisesi'yle Roma arasındaki ilişkiler konusunda yeterli bir bilgi yoktur. Bununla beraber bu dönemde, Marunî din adamlarından bazılarının tekrar Monofizit doktrini yaymaya başladıkları ve hatta çalışmalarıyla patrik Lüka el-Banhrani (ö. 1300)'yi bile Katoliklikten döndürmeyi başardıkları ifade edilmektedir. Hatta patriğin Monofizitliğe döndüğünü öğrenen papanın, onu ikna etmek için bir elçi bile gönderdiği fakat patriğin papalık temsilcisiyle karşılaşmayı reddettiği belirtilmektedir.[156] Böylece bu dönemde, Katolik ve Monofizit olmak üzere iki hizbe bölünen Marunî toplumu arasında çok ciddi kavga ve mücadeleler başlar.[157]

XIII. Yüzyılın başlarında Marunî Kilisesi'yle Roma Kilisesi arasında bazı ilişkiler tesis edilmiş olduğunda şüphe yoktur. Ancak, bu ilişkilerin ne kadar güçlü ve etkili olduğunu tespit etmek güçtür. Fakat ilişkilerin devam etmesinde papaların bireysel tutumlarının büyük rol oynamış olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden de, Roma Kilisesi'yle Marunîler arasındaki ilişkilerin, en azından XVI. Yüzyılın sonlarına kadar aynı çizgide devam etmediği anlaşılmaktadır. Roma Kilisesi, Marunî Kilisesi de dâhil, Doğu kiliselerini ayrılmış kiliseler olarak görmekte ve onların yeniden Roma Kilisesi'ne bağlanması ve Roma'nın yüceliğini kabul etmesi gereken kiliseler olarak kabul etmekteydi. Bu sebeple olsa gerek, Papa III. İnnocent, patrik el-Amşiti'ye Roma Kilisesi'nin Latin patriklerine itaat etmesini istemiş ve Marunî Kilisesi'ne Latin piskoposlar tayin etmiştir.[158] Ancak XIV. Yüzyıl boyunca, Roma'nın Marunîlere kendi üstünlüğünü kabul ettirmek için yapmış olduğu çalışmalara rağmen, onların kesin olarak Katolikleştirilemediği anlaşılmaktadır. Çünkü XIII. Yüzyıldan XV. Yüzyılın ortalarına kadar, Marunî Kilisesi'nin kendi özgün Monotelitizm doktrinini devam ettirdiği ve Trisagion'u "ey bizim için Haç'a gerilen" ilavesiyle okudukları, Kutsal Ruh'un Baba'dan çıktığına inandıkları, Vaftiz uygulamasında, "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh" adını, üç yerine sadece bir kez söyleme gibi, bazı inanç ve paratiklerini değiştirmedikleri belirtilmektedir.[159] Bu sebeple, XV. Yüzyılın ortalarına kadar, Roma Kilisesi'nin onlara sadece kendi otoritesini kabul ettirebildiğini, inanç ve uygulamalar da ise, onların önceden olduğu gibi, Süryani-Marunî geleneğini devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

---

[156] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 368-370.
[157] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 176; Duveyhi, *a.g.e.,* s. 375.
[158] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 111.
[159] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 178.

Memlüklerin Suriye'yi fethetmesi sonucu Haçlıların bölgeyi terk etmesi ile birlikte Marunîlerle Roma Kilisesi arasındaki ilişkiler neredeyse durma noktasına gelmiştir. Başka bir ifadeyle, XV. Yüzyıla kadar iki kilise arasındaki bağlar kesintiye uğramıştır. Fakat bu dönemle birlikte Fransiskenlerin sayesinde Roma Kilisesi diğer Doğu kiliseleri de dâhil Marunî Kilisesi'yle yeniden irtibat kurmaya ve ilişkileri canlandırmaya başlamıştır. Amaç, Doğu kiliselerini Roma Katolikliğine döndürmekti. Bu zamana kadar bölgedeki faaliyetlerini gizli bir şekilde yürüten Fransiskenler, bu dönemden sonra çalışmalarını açıktan yürütmeye başlamışlardır. Bu dönemde, Bizans eski gücünü kaybettiği için bölgede Bizans Kilisesi'nin de fazla bir etkinliği kalmamıştı. Üstelik Osmanlı Devleti giderek gelişmekte ve büyümekteydi. Bu durum, hem Bizans hem de Roma için büyük bir tehlike olarak algılanmaktaydı. Bu sebeple olsa gerek Papa IV. Eugene (1431-1447) ve Bizans İmparatoru VIII. John (1425-1448) Roma ve İstanbul kiliselerinin birleşmesi gerektiği kanaatine vardılar. Muhtemelen, Balkanlarda başlayan fetih hareketlerinin de bunda büyük bir payı vardı. Özellikle 1430 Mayıs ayında II. Murat'ın Selanik'i fethetmiş olması papayı endişelendirmiş olabilir. Çünkü daha sonra papa ile VIII. John bir araya gelerek gerekli önlemlerin alınması konusunda müzakerelerde bulunmuşlar ve Mart 1438'de İtalya'nın Ferrare şehrinde bir konsil toplamak için aralarında anlaşmışlardı. Ancak, Ferrare şehrinde veba salgını olması sebebiyle, konsil 10 Ocak 1439 tarihinde yapılmak üzere Floransa'ya alındı. Bu konsilde; Roma Kilisesi'yle İstanbul Kilisesi arasında "Kutsal Ruh'un çıkışı, Araf, Evharistiya ve papanın yüceliği" gibi problem teşkil eden belli başlı konularda bir uzlaşmaya varıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü konsil 6 Temmuz 1439'da Roma ve İstanbul kiliselerinin birliğini deklare etmesinin ardından, birleşme kararının diğer Doğu kiliseleri tarafından da desteklenmiş olduğunu biliyoruz.[160]

Zaman zaman misyonerler gönderilmesine rağmen, Marunîler belli başlı öğretilerini, geleneklerini ve âyinlerini muhafaza etmeye devam ettiler. En önemlisi de Monotelitizm inançlarından XVI. Yüzyılın sonuna kadar vazgeçmediler. Nitekim bu dönemde Lübnan ve Kudüs'te yaşayan Marunîlerin kendi inançlarını değiştirmeden Roma'nın üstünlüğünü tanımış olmalarına karşılık, Kıbrıs Marunî toplumunun ancak, XV. Yüzyılın ortalarında papanın otoritesini kabul ettikleri ifade edilmektedir.[161] Nitekim bu dönemde papa; Melkit, Ermeni ve Yakubilerin Floransa'da alınan kararları kabul etmeleri konusunda ikna etmek ve Latin Kilisesi'yle Melkit Kilisesi'nin

[160] Mehmet Aydın, *Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili,* s. 41-43.
[161] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 395-396.

birleşmesini sağlamak amacıyla Rodos başpiskoposu Andrew'i kendi temsilcisi olarak Kıbrıs ve diğer Doğu bölgelerine göndermişti. Çünkü papa bu kiliseleri ayrılmış kiliseler olarak gördüğü için, onların yeniden Roma Kilisesi'yle birleşmeleri gerektiğine inanmaktaydı. Bununla birlikte, Doğu kiliselerinin XVII. Yüzyılın sonlarına kadar oldukları gibi kaldıkları görülmektedir. Bu bağlamda, papalık temsilcisi Andrew'in çalışmaları neticesinde monotelit Marunî piskoposu Elias'ın cemaatiyle birlikte Kıbrıs'taki Aziz Sophia Kilisesi'nde diğer mezhep mensuplarının huzurunda Katolik imanı açıkça ikrar ettiği belirtilmektedir.[162] Böylece, Marunîlerin bu dönemde hâlâ monotelit doktrine inandıkları görülmekte ve muhtemelen bundan bir Yüzyıl sonrasına kadar da aynı inançta sebat ettikleri anlaşılmaktadır.[163]

Marunî Kilisesi'nin sistematik bir şekilde Latinleştirilmesi, papalık elçileri Eliano ve Dandini'nin çalışmalarıyla başladığı söylenebilir. XIII. Yüzyılın başlarında Papa III. İnnocent döneminde başlayan Roma Kilisesi'nin Marunî Kilisesi'ni Katolikleştirme faaliyetleri, ondan sonra gelen papalar tarafından da devam ettirildi. Fakat ilk dönemlerdeki faaliyetlerin, Marunî papazların Latin tarzı cübbe giymesi, yüzük takması ve piskoposların taç giymesi gibi, bir takım şekli pratiklerle sınırlı kaldığı, kilise disiplinini fazla etkilemediği görülmektedir. Bununla beraber, 1580'de yapılan I. Kannubin ve 1596'da yapılan II. Kannubin konsilleriyle Roma Kilisesi'nin, Marunî Kilisesini sistematik bir şekilde Latinleştirme yoluna gittiği ve bunun da, kilise disiplinini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu dönemde yapılan çalışmalar, kültün mutlak özünü ilgilendiren ve değiştiren faaliyetlerdi.[164] Bu Latinleştirme sürecinin önemli bir tezahürü olarak da Marunî Kilisesi, 1592 yılında Katolik Missal'i kabul etti. Dolayısıyla, Marunî Kilisesi'nin XVI. Yüzyılın sonlarında, disiplin, dogma ve Roma Kilisesi'nin otoritesine boyun eğme bakımından ultramontan bir kilise durumuna gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.[165]

Roma Kilisesi'nin Latinleştirme politikasından özellikle de dinsel âyinlerin Latinleşmesinden rahatsız olan patriklerin var olduğu belirtilmekle birlikte, onların bu endişe veya kaygılarının Latinleşmenin önüne geçemediği anlaşılmaktadır.[166]

Marunî Kilisesi'nin özellikle XVI. ve XVII. Yüzyıllardaki Roma otoritesine olan bağlılığı, Osmanlı Devleti ve onun idarecilerinin kendisinden şüphelenmesine sebep

[162] Duveyhi, *a.g.e.,* s. 395-397.
[163] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 181.
[164] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 196.
[165] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 197.
[166] Bkz. Duveyhi, *a.g.e.,* s. 16-20.

olmakla kalmamış, ayrıca onların Roma ile yaptıkları bu işbirliği, diğer Hıristiyan toplumlarının da kendilerinden nefret etmesine sebep olmuştur.[167] Şüphesiz, patrikler kendi kiliselerinin inanç, gelenek ve dinsel törenlerinin Latinleşmemesini önleyebilir ve kiliselerini Latin misyonerlerinin etkisinden kurtarabilirdi. Fakat Latin misyonerlerin kilise üzerinde büyük bir güç ve otoriteleri söz konusuydu. Üstelik misyonerler Latinleşmeyi daha da genişletmek ve yaymakta kararlıydılar.

[167] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 198.

II. BÖLÜM
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE MARUNÎLER

A. Marunîlerin Kıbrıs'a Gelişleri

Marunîlerin Kıbrıs'ta etnik bir toplum olarak geçmişleri VII. Yüzyıla dayanmaktadır. Bugün K. K. T. C.'de dört tane Marunî köyü bulunmaktadır ve bunların en büyüğü Koruçam Köyü'dür. Diğerleri ise Özhan (Asomatos), Karpaşa (Karpashia), ve Gürpınar (Agia Marina)'dır. Özhan ve Gürpınar bugün Türk askerlerinin koruması altındadır ve evlerin bir kısmı lojman olarak kullanılmaktadır.

Kıbrıs Marunîleri hakkında araştırma yapan tarihçiler, onların Kıbrıs'a VII. ve XIII. Yüzyıllar arasında dört defa göç ettiklerini ifade ederler.

İlk göç, Müslümanların Suriye topraklarına girişi ve Bizans-Jakobit savaşlarını takiben, imparator II. Justinyan zamanında Marunîlerin sıkı takibata uğramaları sonucu VII. Yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir.

İkinci göç, M. S. 938 senesinde Asi Nehri kıyısındaki Apamedia'da bulunan Aziz Maron Manastırı'nın yıkılışıyla gerçekleşir.

Üçüncü göç, Kıbrıs'ın Guy de Lusignan tarafından alınmasıyla gerçekleşir. Bu üçüncü göç şöyle gerçekleşmiştir: Bizans İmparatorluğu'nun Kudüs'e saldırısı sırasında Kıbrıs, Bizans tarafından fethedilerek bir mola yeri olarak kullanılmıştır. Ancak İngiltere Kralı I. Richard, Eyyûbiler Devleti'nin kurucusu ve Selçuklu komutanı Selahattin Eyyûbi'yi yenip de Kudüs'ü geri alamamış ve Richard'a Kıbrıs ülkesinden çok uzakta olması dolayısıyla pek cazip bir yer olarak gelmemiştir. Dolayısıyla Richard, adayı Kudüs seferi dönüşünde yüz bin altına *Templar Şövalyeleri*'ne[*] satar. Ortodoks olan ada halkını Katolik yapmaya çalışan Templar Şövalyeleri adada bir isyanla karşılaşırlar. Bunun sonucunda şövalyeler adayı Richard'a geri verip kırk bin altınlık peşinatlarını kurtarmak isterler. Ancak Richard bunu kabul etmez ve paranın geri kalanını da istemeye devam eder. Bunun üzerine, krallığı elinden gitmiş olan eski Kudüs Kralı Guy de Lusignan[**] Kıbrıs'ı Templar Şövalyelerinden satın alır. Bu alışveriş M. S. 1192 yılında olup Kıbrıs'ta 400 yıl sürecek olan Latin egemenliği dönemi başlamış olur.[1]

---

[*] ***Templar Şövalyeleri:*** XII. Yüzyılda Kudüs'te kurulan şövalyeler birliği. Mabedin Şövalyeleri diye adlandırılan tarikat mensupları, kısaca Templar diye isimlendirilmişlerdir. Templar Tapınak demektir. Bkz. Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü,* s. 749 "Templier Tarikatı" mad.

[**] ***Lusignanlar*** Kıbrıs'ta 1192 ile 1489 yılları arasında hâkim olmuşlardır. 1489'dan sonra ada Venediklerin eline geçmiştir. Latin etkisi ise Lusignanların adayı Katolik yapmaya çalışması sonucu adada görülmüştür. Ancak her türlü zorbalığa rağmen o dönemde Ortodoks olan ada halkını Katolik yapamamışlardır.

[1] Sir Hamilton Hill, *Kıbrıs'ın El Kitabı,* Ter.: Ali Çakıroğlu, Lefkoşa, 2007, s. 150.

Templar Şövalyeleri ile Kıbrıslılar arasındaki sorun, mezhep farklılığıdır. Aynı şey Lusignanlar ile de bulunmaktadır. Kıbrıslılar Ortodoks, Lusignanlar ise Katolik'tir. Lusignanlar böyle bir ülkede kendilerini garanti altına alabilmek için, eski ülkelerinden Kıbrıs'a kendileri ile aynı mezhebe mensup paralı askerler taşırlar. Böylece Kıbrıs'ta VII. Yüzyıldan beri az çok yaşamakta oldukları bilinen Marunîler, adanın belli başlı topluluklarından biri haline geldiler. Lübnan asıllı, Katolik ve Aziz Maron adlı bir azizin tarikatına bağlı olan bu insanların ana dili Arapçadır. Lusignan dönemi boyunca en ayrıcalıklı grup olarak yaşayan Marunî nüfusunun bir ara 80.000'i geçtiği bilinmektedir. Osmanlının adayı fethinden sonra, bizzat Papa VII. Clement'in, Marunîlerin durumunu belirlemek üzere Kıbrıs'a bir temsilci göndermesi (Rahip Gerome Dandinî) söz konusu topluma verilen önemi göstermeye yetmektedir.

Dördüncü göç de XIII. Yüzyılın sonlarında haçlıların Kudüs topraklarında yenilmesiyle başlar.[2]

Marunîlerin Kıbrıs'a gelişleriyle ilgili bu kısa bilgiden sonra Marunîlerin bugünkü durumlarıyla ilgili bilgilere geçebiliriz.

B. Tarihte Marunîlerin Adadaki Dağılımları ve Bugünkü Durumları

1. Tarihte Marunîlerin Adadaki Dağılımları

Marunî Cemaati'nin Kıbrıs'taki resmî varlığı, XI. Yüzyılın başlarında Marunî Patrikliğine gönderilmiş bir el yazması mektupla belgelenmiştir. Bu mektupta Seman adında bir rahip, X. Yüzyılın ikinci yarısında Marunîlerin dinî ihtiyaçlarını karşılamak için, Koutsovendis'te inşa edilen Aziz John Chrysostom Manastırı üzerine ve diğer rahipler üstüne kendisine yetki verildiğini açıklamaktadır. Tarihçilere göre XII. Yüzyılda özellikle de Pendadactylos Dağı civarı olmak üzere nüfusun 50.000'i aştığı, altmış Marunî köyünün bulunduğuna dair üç tane el yazması belge daha bulunmaktadır.[3]

Bununla birlikte çeşitli salgın hastalıklar ve dinî grupların baskısı zaman zaman Marunî cemaatini asimilasyona ve yok olmaya doğru sürüklemiştir. Tarihi belgeler M. S. 1224 (Latin Egemenliği) ve M. S. 1571 (Osmanlı Egemenliği) yılları arasında Marunî köylerinin altmıştan otuz üçe indiğini kanıtlamaktadır.[4] Ancak biz daha sonra da açıklayacağımız üzere bu azalmanın dinî baskı ya da asimilasyon sonucu değil uzun yıllar sonucu farklı nedenlerle ve tarihin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığına inanmaktayız.

---

[2] Mustafa Şengil, *Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Koruçam Köyü Marunîleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Semineri) Konya, 2010.

[3] www.maronitesofcyprus.com [20.10.2009 – 10.30]

[4] www.maronitesofcyprus.com [20.10.2009 – 10.30]

Osmanlının Kıbrıs'ı fethi sırasında 33 tane Marunî Köyü mevcuttu ve Başpiskoposları Karpaşa Bölgesinde Idalon'daki manastırda bulunmaktaydı. 1596'da yani fetihten 25 sene sonra Marunî Köylerinin sayısı 19'a düşmüştür. Marunîler, Osmanlıların Marunîler de dâhil gayr-i müslimlere ağır vergiler uyguladığını düşünmekte ve dile getirmektedirler. Adanın Osmanlıya karşı savunması sırasında birçok Marunî öldürülmüştür. Tüm bunların sonucu olarak Marunî nüfusunda büyük bir azalma görülür ve Başpiskoposları Lübnan'a geçer.[5] Tüm bunlar dönemin şartları düşünüldüğünde olması gayet normal olan olaylardır:

Kıbrıs'taki Marunî köylerinin sayısı 1250 yılında altmış, 1570 yılında otuz üç, 1576 yılında on dokuz, 1700 ile 1820 yılları arasında on olarak tespit edilmiştir. 1960'da ise dört Marunî köyü bulunmaktadır.[6] 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takiben yapılan nüfus sayımına göre Kıbrıs'ta yaşayan toplam Marunî nüfusu 2750 olarak belirtilmiştir.

Bu düşüşün bazı kesimlerce asimile olarak algılandığı görülmektedir. Ancak zamanla İslâm'ı tercih eden Marunîler olduğu gibi Ortodoks Hıristiyanlığı seçip Rumlaşanlar ve anavatanları olan Lübnan'a dönüşler de gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, günümüz Kıbrıslı Türk nüfusu arasında asimile edilmiş Marunî nüfus bulunduğunu ileri sürmek kanıtlanabilecek bir iddia olarak ele alınamaz.

Kimi kaynaklarda, bir miktar Marunî'nin de Osmanlı dönemi boyunca İslâmiyet'e geçerek, bugünkü Kıbrıslı Türkler arasında yer aldığı ileri sürülmektedir.[7] 1570 ile 1576 yılları arasında mevcut otuz üç köyün ondokuza düştüğü görülmektedir ki Osmanlı ile Latin dünyası arasındaki çekişmeyi de göz önüne aldığımız zaman, Hıristiyanların paralı askerlerini oluşturan bu topluluğun, fetih esnasında kırıldığını, kalanlardan kimisinin de adayı terk ettiğini söylemek yanlış olmaz. Türk tarihinin başından, 1820 yılına kadar ise ondokuz köy ona düşmüştür. İlk altı yıl ile sonraki üç asır arasındaki Marunî nüfus azalmasının oranı aynıdır. İngiliz döneminin başında, 1881 yılında yapılan nüfus sayımında ise Marunî nüfus sadece 212 olup bu rakam tüm nüfusun %0,11'i kadardır. 1960 yılında ise Marunî köylerinin sayısı dörde düşmüştür ama H. Gürkan o tarihteki Marunî nüfusunun 4000 olduğunu yazmaktadır. Bu rakamın da %0,5 dolaylarında bir rakamı ifade ettiğini düşünürsek Marunî nüfusunun asimile edildiğini ileri sürmek, akla yakın bir yargı olmaz.

---

[5] www.maronitesofcyprus.com [20.10.2009 – 11.00]
[6] Haşmet Muzaffer Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar,* Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2006, 4. Baskı, s. 163.
[7] Haşmet Muzaffer Gürkan*, Kıbrıs Tarihinden Sayfalar,* s. 161.

İslâm'ı seçen Marunîlerle ilgili bir internet sitesinde dikkatimizi çeken bilgilere rastladık: "Osmanlının uyguladığı ağır vergiler artık dayanılmaz hale gelince 1636 senesinde bazı Marunîler kurtuluşu Müslüman olmakta görmüştür. Müslüman olan Marunîler, genellikle Lefkoşa civarında yaşamaktadır ve İslâm'ı seçmelerine rağmen Marunîler, hiçbir zaman Hıristiyan inançlarından ve geleneklerinden vazgeçmemiştir. Bundan dolayı hem Müslümanlar gibi çocuklarını sünnet ettirdiler hem de Hıristiyan inancına uygun olarak çocuklarını vaftiz etmeye devam ettiler. Ayrıca çocuklarına bir Hıristiyan bir Müslüman olmak üzere iki isim verirlerdi."[8]

Osmanlı egemenliği sırasında Marunî Kilisesi, Yunan Ortodoks Kilisesi dâhilindeydi ve Marunîler Yunan Ortodoks inançlarına geçmeye ve Yunan hiyerarşisini kabul etmeye zorlanmışlardı. 1845 yılında Marunî Patrikliği Bâb-ı âlî'den gelen bir fermanla Marunî Patrikliği Yunan Ortodoks Piskoposluğundan ayrılmış ve bağımsızlaşmıştır. Bunda Fransız konsolosluğunun büyük etkisi vardır.[9]

İngiliz idaresi altında ise, Marunî Cemaati, nüfuslarındaki artışla birlikte hem kültürel hem de iktisadî anlamda ilerleme göstermişlerdi. Bu zaman zarfında Marunîler hem kendi kilise ve okullarını inşa etmişler hem de siyasî ve dinî haklarını elde etmişlerdi.[10]

Uluslararası hukuka göre Kıbrıs Marunîleri özel hakları olan bir etnik azınlık oluşturuyor olsa da, 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Yunan Kıbrıs Topluluğu ve Türk Kıbrıs Topluluğu arasında bir seçim yapmak zorunda kalmışlardır. Dil ve din gibi daha fazla ortak unsur olduğu için Marunîler Yunan Kıbrıs Topluluğunu tercih etmişlerdir.

2. Bugün Marunî Köyleri

1974 Barış Harekâtı sonrasında bir kısmı Koruçam, Karpaşa ve Özhan'da kalmış olsa da Marunîlerin hemen hemen hepsi mülteci durumuna düşmüştür. 1975'te K.K.T.C.'de kalan sadece 979 Marunî vardı. Bugün ise Koruçam'da 120, Karpaşa'da 12 ve Özhan'da seksen yaşında bir kadın bulunmaktadır. Günümüzde Özhan Köyü, askeri kamp olarak kullanılmaktadır ve Marunîler sadece Pazar günleri Aziz Michael Archangel Kilisesi'ne âyin için girebilmektedirler. Gürpınar Köyü de askeri kamp olarak kullanılmaktadır ve 2003 Nisan'ındaki yumuşamalara rağmen hala bu bölgeye giriş izni verilmemektedir. Karpaşa'daki bazı evlerde Türk askeri personeli ve ailesi oturmaktadır. Ancak şunu da

[8] www.maronitesofcyprus.com [20.10.2009 – 11.00]
[9] www.maronitesofcyprus.com [11.11.2009 – 13.30]
[10] www.maronitesofcyprus.com [11.11.2009 – 13.30]

belirtmek gerekir ki görüştüğümüz Marunîler 1974'ten beri hiçbir zaman ibâdetlerini yerine getirme konusunda bir sıkıntıyla karşılaşmadıklarını söylemektedirler.[11]

2. a. Koruçam Köyü

2. a. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu

Koruçam Köyü'nün orijinal adı Kormakitis (Kormaciti yada Kormacit[*])'tir. Koruçam adı ise 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra ikiye ayrılan Kıbrıs Adası'nın kuzey kısmı olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan köy-ilçe v.s isimlerinin Türkçeleştirilmesi kapsamında koyulmuştur. Koruçam ismi telaffuz bakımından köyün eski adına benzediği için koyulmuştur. (Resim-1)

Köyün ismi ile ilgili birkaç rivayet mevcuttur. En çok itibar edilen ise, köyün adının Lübnan'daki Kour Majit adlı köyden buraya gelen Marunîlerin eski köylerinin adını Kormacit'e verdikleri rivayetidir.[12]

İkinci rivayet; M. Ö. VIII. Yüzyılda ticaretle ünlenen Fenikelilerle ilgilidir. Kıbrıs, Lübnan'dan fazla uzak olmadığı için onlar adanın Kuzeybatısında ticarî bir şehir inşa ettiler ve adını "Kormia" koydular. Tarihçilere göre Kormia şehri Livera şehrinin yakınındaydı. Müslümanların Arap Yarımadası'ndan taşmasıyla birlikte Lübnan ve Suriye'de yaşayan çoğu Marunî, Kormia'ya göç etmiştir. Ancak korsanların Kormia'yı sık ziyaretleri sebebiyle Marunîler Kormia'yı terk ederler ve yeni bir şehir kurarlar. Bu yeni yerleşim merkezine de Kormia Jtite (yeni Kormia) adını verirler. Bu yeni isim günümüzde kullanılan Kormacit versiyonunun bir köküdür.[13]

En son rivayet ise bazı tarihçilerin Kormakitis adının antik devlet olan Kermia'ya dayandığı görüşüdür. Aziz Barnaba (M. S. V. Yüzyıl), biyografisinde Livera Köyü'ne yakın Kormakitis adlı bir yerden bahseder. Tarihçiler Aziz Barnaba'nın köyü ziyaret ettiğine de inanırlar.[14]

Koruçam Köyü, Girne ilçesinin 35 kilometre[15] batısında bulunmaktadır. (Resim-2) Koruçam Köyü K. K. T. C.'deki dört Marunî köyünün en büyüğüdür. Bu yüzden tarihte burası Marunîliğin merkezi olmuştur. Köyün merkezindeki Katedral Başpiskoposluk olarak kullanılmıştır. Toprakları verimli arazilerden oluşmaktadır. Şu an köyün nüfusu yaklaşık

---

[11] Yuannis Orfanu, Karpaşa, 1966, Su Tesisatçısı (Rum tarafında)

[*] ***Kormacit:*** Köyün adı resmiyette Koruçam olarak geçmekte ve tabelalarda da yine Koruçam yazmaktadır. Ancak köyde yaşayan Marunîler de Kıbrıs'ta yaşayan Türkler de Rumlar da köye Kormacit demektedir ve böyle yaygınlaşmıştır. Günümüzde kullanılan Kormacit deyimi de bunun bir sonucudur.

[12] www.maronitesofcyprus.com [10.08.2009 – 09.30]

[13] İllias Yoannu Baba, Koruçam, 1934, Muhtar (kooperatif sekreteri-kahveci).

[14] Sir Hamilton Hill*, a.g.e.,* s. 53.

[15] Haşmet Muzaffer Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar,* s. 161.

yüz yirmi olarak belirtilmektedir ancak bu rakam değişkendir. Çünkü bugün köyde yaşayanlar yaşlı çiftçi ve emeklilerdir. 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Rumlarla daha çok ilişki içinde bulunmalarından dolayı büyük bir kesim Rum tarafına (güneye) geçmeyi tercih etmiştir. Ancak özel günlerde ve hafta sonları köyün nüfusu artmaktadır. Ayrıca köydeki evler, restore ve tamir edilmeye, yeni evler yapılmaya başlamıştır. Köy yeniden eski kabalık günlerine dönme yolunda ilerlemektedir. Artık sadece yaşlılar değil her kesimden gelip köyde evini tamir ettiren, köyde oturan insanlar bulunmaktadır.[16] (Resim-3-4)

1974 yılından bu zamana kadar hiçbir değişikliğe uğramadıklarından Koruçam'daki evler geleneksel Kıbrıs mimari stilini yansıtmaktadır. Bundan dolayı köy çok güzeldir. Evler birbirine çok yakındır ve hepsinin birer balkonu bulunmaktadır.

2. a. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar

2. a. 2. 1. Aziz George Katedrali

Köyün en büyük azizine atfedilen bu kilisenin inşası, Loannis Cirilli'nin Kıbrıs Marunîlerinin başpapazı olduğu zamanlara denk gelir. 1900 senesinde inşasına başlanmış ve otuz yıldan fazla sürmüştür. 1933 senesinde Başpiskopos Paul Aouat tarafından kutsanarak hizmete sunulmuştur. 1974 yılı öncesinde Kıbrıs Marunî Kilisesi'nin resmî katedrali konumundaydı. İçerisinde birçok değerli ikon ve eşya bulunmaktadır. Bazılarının XII. Yüzyıldan kalma olduğu ifade edilmektedir.[17] Bu katedral kilisenin iki tane göz alıcı çan kulesi vardır. (Resim-5)

Kilisenin tasarımı ve planı Maltalı mimar Fenec ve Maltalı mühendis Cafiero tarafından hazırlanmıştır. Köy sakinleri de kilisenin inşasında aktif olarak yer almışlardır. (Resim-6-8)

2. a. 2. 2. Aziz George Şapeli

Köyün merkezinde bulunan Fransisken Kardeşler Manastırı'nın hemen yanında bulunmaktadır. 1534 yılında inşa edilmiştir ve köyün en eski şapelidir. (Resim-9)

Bu kilisenin eski kapısında 1934 tarihi yazılıdır ve Arapça olarak "Tanrım, rahmet ve şefaatinin kapılarını aç" cümlesi vardır. (Resim-10-14)

2. a. 2. 3. Fransisken Kardeşler Manastırı

1936 senesinde köy meydanında Aziz George Şapeli'nin hemen yanına inşa edilmiştir. Çok güzel bir binadır ve güzel bir köy manzarası vardır. Aziz George Katedrali'ne de çok yakın ve yüksekçe bir konumdadır. Şu anda bu manastırda iki

[16] Zekai Altan, *Kuzey Kıbrıs'ı Tanıyalım, Gezelim, Görelim, Ateş Matbaacılık*, Lefkoşa, 2000, s. 150.
[17] Sir Hamilton Hill, *a.g.e.,* s. 53.

Marunî rahibe ve bir de Vatikan tarafından gönderilmiş Portekizli rahibe bulunmaktadır. Hayatlarını bu manastırda sürdürmektedirler.[18]

2. a. 2. 4. Aziz Meryem Şapeli (Kutsal Bâkire Şapeli)

Köyün batısında 1453'te inşa edilmiş ve Aziz Meryem'e atfedilen küçük bir şapeldir. Birkaç yıl önce restore edilmiştir ve çok sayıda ziyaretçi almaktadır. (Resim-15-20) Şapelin içinde bir cam fanus içinde bebek İsa'yı kucağında tutan Meryem ananın bir heykelciği bulunmaktadır. (Resim-21)

2. a. 2. 5. Aziz George Şapeli 2 (Deniz Kenarında)

Koruçam'ın kuzeyinde denizin kıyısında 1800'de inşa edilmiş bir yapıdır. (Resim-22-24) Her yıl 3 Kasım'da Aziz George'a atfedilen âyin burada gerçekleştirilmektedir. (Resim-25-28)

Kasım ayı tarım işlerinin başlangıcı olduğundan, çiftçiler verimli bir sene için Aziz George'a dua etmektedirler. Geleneğe göre Marunîler âyinden sonra Aziz George Bayramı'nı kutlamak için denizin yanında yemek yerler.[19] (Resim-29-31)[*] Bu şapelin yüz metre kadar ilerisinde harabe halde bir yapı daha bulunmaktadır. Ama biz, araştırmalarımız sırasında Marunîlerle ilgili bu yapı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

2. a. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler

2. a. 3. 1. Peder Loannis Cirilli (ö. 1925)

Koruçam'da doğdu. Üniversiteyi Roma'da bitirdi ve papaz olarak atandı. Daha sonra Lefkoşa genel papazı oldu ve Koruçam'da büyük bir kilisenin yapılmasına katkıda bulundu. 4 Mayıs 1925 yılında Limasol'da öldü ve Koruçam'da defnedildi.[20] (Peder Loannis Cirilli'nin doğum tarihiyle ilgili araştırmalarımızda bir bilgiye ulaşamadık.)

2. a. 3. 2. John Ferodaris (ö. 2000)

14 Kasım 1909 yılında Koruçam'da doğdu. Koruçam ilkokulunu bitirdi ve daha sonra Piskopos Loannis Cirilli'nin yardımıyla teoloji eğitimi almak için Lübnan'a gitti. Daha sonra Roma'da felsefe ve teoloji eğitimi aldı. 1933 yılında papaz olarak atandı ve 1939 yılında da Lefkoşa bölge papazı olarak yemin etti. 4 Mayıs 2000'de öldü.

2. a. 3. 3. John Mavrides (ö. 2001)

---

[18] Antony Haji Rousso, Koruçam, 1939, Emekli muhasebeci (K. K. T. C. Marunîlerinin temsilcisi).
[19] Antony Haji Rousso.
[*] Âyinle ilgili fotoğrafların tamamı âyin sırasında K. K. T. C.'de bulunamamamızdan dolayı www.Kormakitis.net adlı web sitesinden alınmıştır. [20.10.2009 – 08.30]
[20] Haşmet Muzaffer Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, s. 163.

1 Aralık 1929'da Koruçam'da doğdu ve Lefkoşa'daki Terra Santa Koleji'ne gitti. 1960-81 ve 1986-1991 yılları arasında Marunî topluluğu adına parlamentoda temsilci olarak görev yaptı. 1974 Barış Harekâtı'nda bir süre kendi köyünde kaldı. 1979 yılında Marunîler ve kiliseleri için sergilediği başarılı hizmetinden dolayı Papa John Paul'dan altın Gregoryen madalyası aldı. 20 Ağustos 2001'de öldü.

2. a. 3. 4. Joseph Yamakis (ö. 2004)

20 Ağustos 1918'de Koruçam'da doğdu. Lefkoşa'daki Pancyprian Gymnasium'u* bitirdi. Daha sonra Londra'da muhasebecilik okudu. Lefkoşa'da kendine ait bir malî müşavirlik bürosu vardı. 1960 seçimlerinde Lefkoşa'da milletvekili olarak seçildi. Haziran 2004'te öldü.

2. a. 3. 5. Peder Antony Terzis (ö. 2007)

22 Temmuz 1907'de Koruçam'da doğdu. 1923 yılında kendi köyünü terk ederek felsefe ve teoloji okumak için Lübnan'a gitti. 14 Haziran 1931'de bir papaz ve temel dinî bilgiler öğretmeni olarak Kıbrıs Marunî topluluğuna hizmet etmek için Kıbrıs'a döndü. Barış Harekâtı'nda köyde kalanlara yardım için kendisi de iltica etmemiştir. Doksan beş yaşına kadar hizmette bulundu. Uzun zaman Koruçam ilkokulunda temel dinî bilgiler dersi verdi. 12 Şubat 2007'de öldü.

2. a. 4. Resimler

Resim-1: Köyün adı: Türkçe Koruçam, Rumca ve İngilizce Kormakitis.

* Lefkoşa'nın Güney Rum Kesimi'nde kalan bölümünde bulunan ve Marunîlerin de eğitim gördüğü bir Rum İlkokulu.

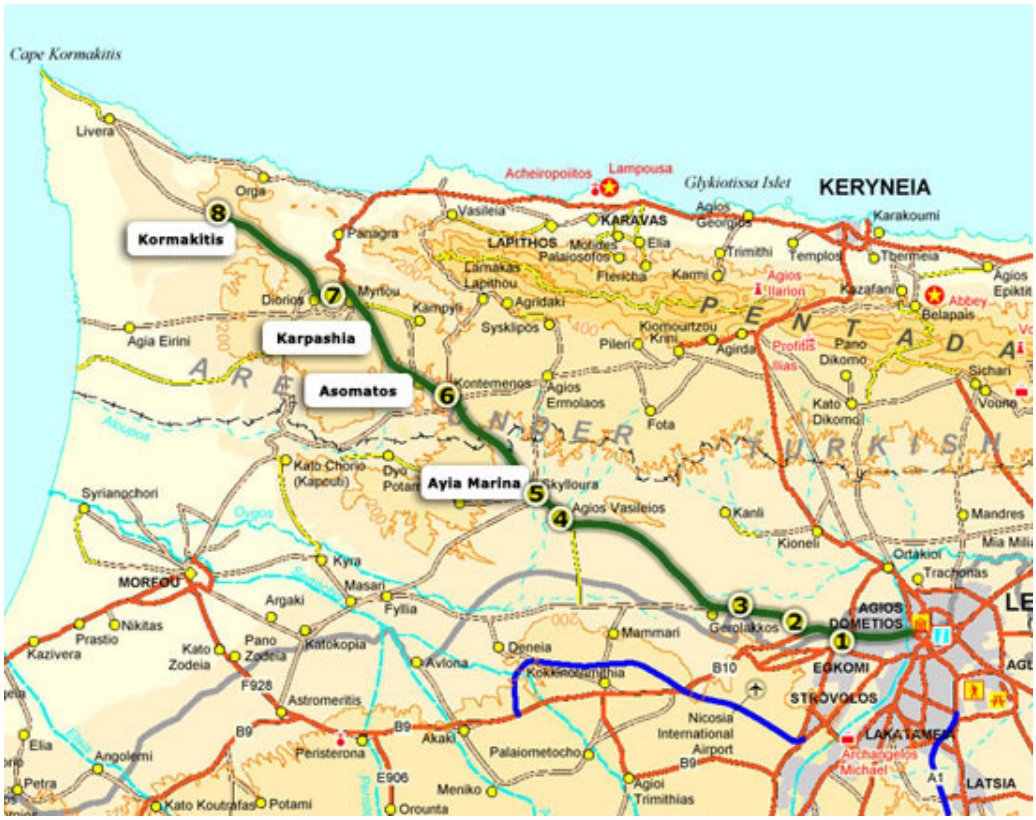

Resim-2: Köylerin adadaki konumu.

Resim-3: Köyde tamir edilen evlerden bir görünüm

Resim-4: Köyde restore edilen bir yapı

Resim-5: Katedralin ön görünüşü

Resim-7: Katedralin genel görünümü

Resim-6: Katedralin giriş kapısı

Resim-8: Katedralin önünden bir görüntü

Resim-9: Aziz George Şapeli'nin dış görünüşü

Resim-10: Şapelin kapısı

Resim-11: Şapelin içinin genel görüntüsü

Resim-12: Şapeldeki mum yakma yeri ve yanmakta olan mumlar

Resim-13: Şapeldeki ikonlardan bir görüntü

Resim-14: Şapelden bir portre

Resim-15: Dışarıdan Aziz Meryem Şapeli

Resim-16: Aziz Meryem Şapeli'nin giriş kısmı

Resim-17: Aziz Meryem Şapeli'nden Koruçam Köyü

Resim-18: Aziz Meryem Şapeli'nin içinden bir görüntü

Resim-19: Aziz Meryem Şapeli'nin içindeki tasvirlerden

Resim-20: Aziz Meryem Şapeli'nde mum yakma yeri ve mumlar

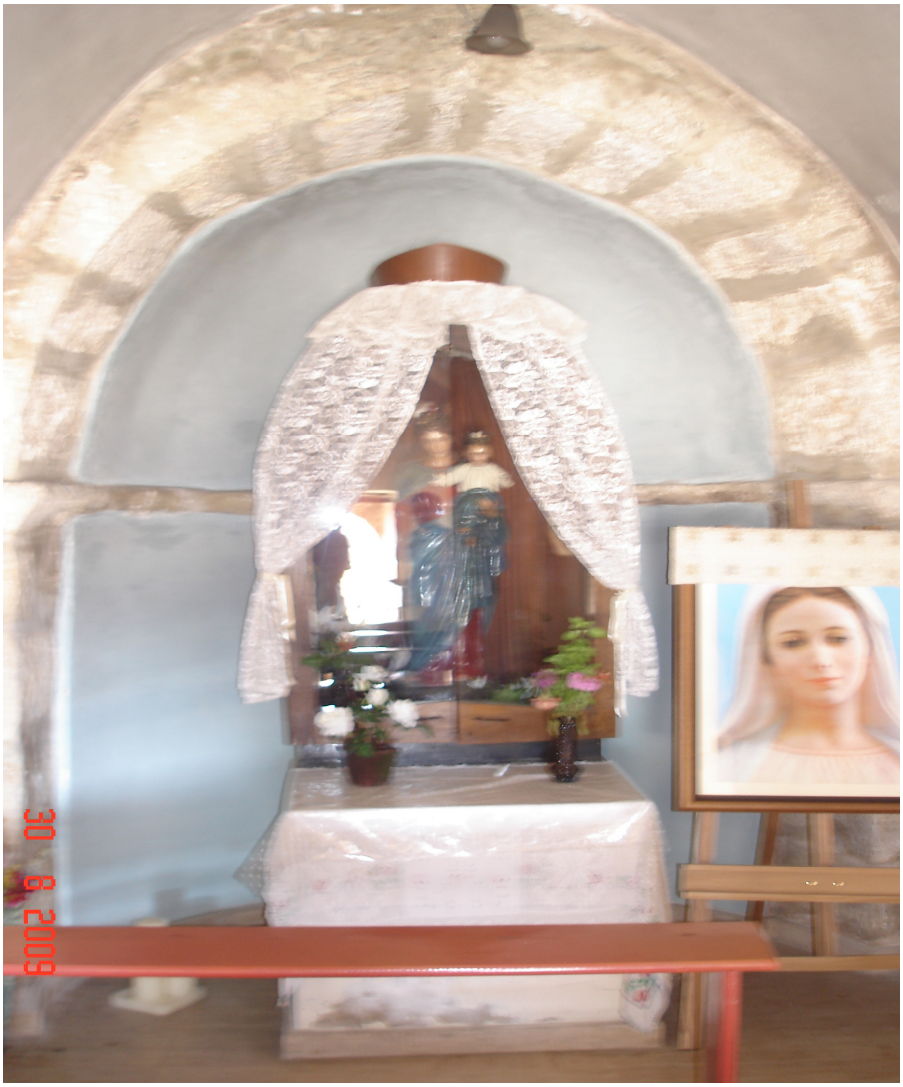

Resim-21: Cam fanus içindeki Ana Meryem'in kucağında İsa

Resim-22: Deniz kenarındaki şapelden bir görüntü

Resim-23: Arka taraftan şapel

Resim-24: Deniz kenarındaki Aziz George Şapeli'nin içi

Resim-25: 3 Kasım 2009'daki âyinden bir görüntü

Resim-26: 3 Kasım 2009 tarihinden

Resim-27: Âyini yöneten Marunî din adamları

Resim-28: Yine 3 Kasım âyininden

Resim-29: Âyinden sonraki yemekten bir görüntü

Resim-30: Yine âyinden sonraki yemekten bir görüntü

Resim-31 Âyinden sonraki yemekten

2. b. Özhan Köyü

2. b. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu

Bir Marunî Köyü olan Özhan (Asomatos), Girne bölgesinde Karpaşa ve Hisarköy (Kambili) köylerine yakın bir yerde bulunmaktadır. Koruçam'dan sonra Kıbrıs'ta en büyük Marunî köyüdür. 1974 Barış Harekâtı'ndan önce köy nüfusu 527 idi ancak bugün köyde sadece seksen yaşında bir kadın yaşamaktadır.

Köyün adı ile ilgili çeşitli görüşler vardır:

Tarihçilere göre biri Limasol biri de Girne bölgesinde olmak üzere Kıbrıs'ta iki tane Asomatos adlı köy bulunmaktadır. Michael ve Gabriel baş melekleri "Asomatoi" diye adlandırılırlar. Bundan dolayı, bu baş meleklerden birisine ithaf olunmuş bir kilisesi olan her köy Asomatos ismini almaktadır.[21]

Başka bir görüşe göre; Asomatos ismi onun ilk sakinlerinin Lübnan'ın Zbayel bölgesinde bulunan "Siamat" isimli köyden gelmelerinden kaynaklanır. Siamat, Arapçada Asomatos anlamına gelir. Ancak Siamat ismi zamanla Yunancalaşmıştır. İlginç bir detay olarak da Marunîlerin geldikleri bu Lübnan köyünde de Başmelek Michael'e ithaf olunmuş bir kilise bulunmaktadır.[22]

Özhan adı bu köye 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra isim olmuştur. Özhan (Asomatos)'da bir kız okulu XX. Yüzyılın ortalarına kadar faaliyette idi. Ayrıca köyde bir ilkokul, bir kooperatif ve hala Lefkoşa'da varlığını sürdüren bir futbol takımı mevcuttur.[23]

Özhan Köyü bugün Türk askerine ait bir birliğin sınırları içindedir. Köye giriş asker kontrolünde nizamiyeden sağlanmaktadır. Marunîler Pazar günleri Rum tarafından ve diğer köylerden gelerek burada âyinlerini gerçekleştirmektedirler. 1974 yılından beri ibâdet konusunda hiçbir problem yaşadıklarını ifade etmektedirler.[24]

Köyün diğer bilinen yerel isimleri ise şunlardır: Kapsalia, Hannides, Armirarkatzia, Tsaeroudkia, Mandres tou Karkalami, Gtin, Asprovounarka, Vrisodkia, Markoutoudes, Karsiotes v.s.

---

[21] www.maronitesofcyprus.com. [15.10.2010 – 08.00]
[22] www.maronitesofcyprus.com. [15.10.2010 – 08.00]
[23] Sir Hamilton Hill, , *a.g.e.,* s. 54.
[24] Mihalis Haji Jovanni, Özhan, 1936, Emekli.

2. b. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar

2. b. 2. 1. Başmelek Michael Kilisesi

Özhan (Asomatos)'daki kilise 1774'te İnşa edilmiştir. Bayramı 6 Eylül'de kutlanır ve köyün koruyucu azizi olan Başmelek Michael'e ithaf edilmiştir. 1950 yılında Başpiskopos vekili Ioannis Foradaris ve Ioannis Pavlou kilisenin genişletilmesine ve yenilenmesine karar vermişlerdir.[25] (Resim 32-38)

2. b. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler

2. b. 3. 1. Elias Partellas (ö. 2002)

12 Şubat 1911 yılında Özhan (Asomatos)'da doğdu. Bütün Marunî köylerinde öğretmen olarak çalıştı ve ayrıca Terra Santa İlkokulu'nda müdürlük yaptı. 1978-1995 yılları arasında Acropolis'teki[*] Marunî pansiyonunda ders vermiştir. 22 Haziran 2002 tarihinde öldü.[26]

2. b. 3. 2. Antonis Hadji Alexandrou Liatsou (ö. 1983)

1899 Özhan doğumludur. Kıbrıs'ın en iyi ve en ünlü avukatı olarak itibar görmüştür. Onun yardımlarıyla köy kilisesi restore edilmiştir.

2. b. 4. Resimler

Resim-32: Başmelek Michael Kilisesi

[25] www.asomatos.com [10.02.2010 – 12.00]
[*] ***Acropolis:*** Güney Rum kesiminde bir Marunî yerleşim bölgesi.
[26] www.asomatos.com [10.02.2010 – 12.00]

Resim-33: Bir Pazar günü kendini kiliseye adayan bir Marunî (âyin öncesi)

Resim-34: Kilisenin içinden bir görünüm

Resim- 35: Kilisenin girişinde bir Vaftiz havuzu

Resim- 36: Kiliseden bir ikon (İsa tasviri)

Resim- 37: Kilisenin içinden bir görüntü

Resim-38: Kilisenin genel görünümü

2. c. Karpaşa Köyü

2. c. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu

Karpaşa (Karpashia) Köyü Girne'nin 30 km güneybatısında bulunmaktadır.[27] Köyün adı Türkçe Kurp-Asya'dan gelmektedir. Marunî köyleri arasında Karpaşa Köyü nüfus açısından en küçük köydür. 1778 yılında 99 kişi otururken 1973 yılında bu sayı 245 olmuştur.[28] Bugün ise köyde sadece 12 kişi oturmaktadır. Bunların altısı karı-koca diğer altısı ise dul erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. Hafta sonları Karpaşa'da oturan Marunîlerin aileleri ve savaştan önce Karpaşa'da oturup da Güney Rum kesimine göç edenler köye gelmektedirler. (Resim-42) Köyün doğu tarafında antik kalıntıları gün yüzüne çıkarmak için kazıların yapıldığı eski bir mezarlık bulunmaktadır. (Resim- 39)

1974 Barış Harekâtından sonra yeniden faaliyete geçen bir tane ilkokul bulunmaktadır. 1981 yılında köyde 50 kişi yaşarken bu okula devam eden 10 tane öğrenci bulunmaktaydı.[29] Şu an okul kapalı ve atıl bir vaziyettedir. (Resim-40) Savaştan sonra Marunîlerin Güney Rum Kesimi'ne geçerek terk ettikleri evlerde şu an Türk Askerî Personeli ve aileleri oturmaktadır.

Köyün diğer isimleri şunlardır: Myrtiotika, Varsalamina, Vounaros, Horafia tou Stefani, Koutelitico, Pigades, Siapia, Karvounia, Merras, Flakoura.[30] (Resim-41)

2. c. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar

2. c. 2. 1. Kutsal Haç Kilisesi

Karpaşa'daki bu kilise Kutsal Haç'a ithaf edilmiştir ve orta büyüklükte bir kilisedir. (Resim-43-44) Kilise duvarlarında bazıları XVII. Yüzyıldan kalma çok değerli ikonlar bulunmaktadır. (Resim-45) Aziz Meryem'i gösteren iki tane ikon ve iki tane de ahşap haç vardır. Bu haçlardan biri XV. Yüzyıldan; diğeri ise XVII. Yüzyıldan kalmadır.[31] Bu iki haç, Aziz Helen'in Kutsal Haç'ı tesis ettiği gün olan 14 Eylül'de (M. S. 320), bu aziz tarafından köyün korunmasını kutlayan Marunî cemaatinin en önemli miraslarındandır.[32] Ayrıca köylüler bu haçların çok değerli olması sebebiyle defalarca çalınmaya çalışıldığını ifade etmektedirler. Bu yüzden haçlar demir parmaklıklar ardında korunmaktadır. (Resim-46-47)

---

[27] Hasan Fehmi, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin El Kitabı*, Gelişim ofset, Lefkoşa, 1987, s. 116.
[28] Haşmet Muzaffer Gürkan, *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta (Tarih Yazıları 1860-1945)*, Gelişim ofset, Lefkoşa, 1986, s. 35.
[29] Antony Orfanu, Karpaşa, 1937, Karpaşa Muhtarı (Emekli); Yannula Orfanu, Karpaşa, 1945, Muhtarın eşi.
[30] www.karpashia.com [15.02.2010 – 15.00]
[31] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 12.00]
[32] Yuannis Orfanu.

2. c. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler

2. c. 3. 1. Avraam Antoniou

15 Ocak 1928 yılında Karpaşa'da doğdu. Genel sekreterlik gibi çeşitli makamlarında da bulunup çalıştığı P.E.O. Trade Union*'un kurucuları arasındaydı. 1991-1996 yılları arasında AKEL Partisi bünyesinde milletvekilliği yaptı. Parlamentoda İş ve Sosyal Güvenlik Komite Başkanlığı ve Hükümet ve PASYDY** arasında Adhoc komitesi başkan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Ayrıca Meclis Mali Komitesinde üye olarak bulundu.[33]

2. c. 3. 2. Joseph Triantaphyllides (ö. 1945)

1873 yılında Karpaşa'da doğdu. Lübnan'da teoloji üzerine eğitim gördü. 1925-1939 yılları arasında Kıbrıs Marunîlerinin Başpiskopos vekili görevinde bulundu. Papaz ve öğretmen olarak Lefkoşa, Özhan (Asomatos), Limasol, Magosa, Karpaşa'da çalıştı. 1922-1926 yılları arasında Parlamento üyeliği yaptı. 16 Şubat 1945 yılında öldü.[34]

2. c. 4. Resimler

Resim-39: Karpaşa'daki mezarlık

* Panki prion İşçi Sendikası ve İşçi Sendikaları Örgütü.
** Sivil Memurlar Sendikası.
[33] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 09.00]
[34] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 09.00]

Resim-40: Karpaşa İlkokulu

Resim-41: Köyün genel görünümü

Resim-42: Bir Pazar günü Güneyden gelen Karpaşalılar

Resim-43: Kutsal Haç Kilisesi

Resim-44: Kutsal Haç Kilisesi'nin Girişi

Resim-45: Kilisedeki Meryem Tasviri

Resim-46: Koruma altına alınan ahşap haç

Resim-47: Kutsal Haç Kilisesi'nin içinden bir görüntü

2. d. Gürpınar Köyü

2. d. 1. Köyün Adı ve Coğrafi Konumu

Gürpınar Köyü Lefkoşa'nın 24 Km batısında bulunur ve Lefkoşa'ya bağlı olan tek Marunî köyüdür. Eski adı Ayia Marina'dır. Adı Azize Marina'dan gelmektedir[35]. Gürpınar adı 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra köye isim olmuştur. Köydeki kiliseler Azize Marina'ya ithaf edilmiştir.

1974 yılından önce Gürpınar'ın nüfusu 700 kişi civarındaydı. Bugün ise adanın her tarafına dağılmış 1000 civarında Gürpınarlı bulunmaktadır.[36] Barış Harekâtından bugüne Türk askeri birlik sınırları içinde kaldığı için köy bugün boştur (Resim-48). Marunîlerin köye girişlerine ve kiliselerde ibâdet etmelerine izin verilmemektedir.

1974 yılından önce köyde Marunîlerin yanında bir kısım Türk aileleri de yaşamaktaydı. Ancak onların da çoğu Osmanlı egemenliği döneminde hayatlarını ve mal varlıklarını ellerinde tutmak için(!) Müslümanlığı tercih eden Marunîlerdir. Bundan dolayı bu köydeki Marunîler ve Türkler arasında evlenme söz konusu olmuştur. 1963 olaylarından sonra Marunîlerle iyi bir işbirliği ve dayanışma içerisinde olmalarına rağmen Türk aileleri köyü terk etmişlerdir.[37] Köy insanları tarım ve hayvancılkla uğraşırlardı. Bu köy buğday ve badem üretimiyle ünlenmiştir. Gürpınar'da (Ayia Marina) bir tane ilkokul bulunmaktaydı.

Köyün diğer bazı isimleri ise şunlardır: Prak, Artalu, Kapiri, Fludi, Tiggera, Sklinikari, Faouta, Kitsies, Tziurkas.[38]

2. d. 2. Köydeki Kutsal Mekânlar

2. d. 2. 1. Ayia Marina Kilisesi

Ayia Marina Kilisesi 1972 yılında inşa edilmiştir. Fakat 1974 yılından bu zamana kadar köy Türk askerinin himayesinde olduğu için kilise sadece iki sene hizmet verebilmiştir. (Resim-49-50) 1972 yılından önce köy halkı âyinler için köyün koruyucu azizine ithaf edilmiş eski kiliseyi kullanıyorlardı.[39] Bu eski kilise köyün ortasında bulunmakla birlikte inşa tarihi hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Köy halkı bu kiliseden başka bir kilisenin varlığını hatırlamadıklarına göre bu kilisenin tarihi de çok eski zamanlara dayanmaktadır. (Resim-51-52)

---

[35] Hasan Fehmi*, a.g.e.,* s. 117.
[36] Mihalis Gamilaris, Gürpınar, 1956, Elektrikçi (Gürpınar'da çiftçilik ve ticaret yapıyordu. 1974'te Traktörlerini ve kamyonlarını da yanına alarak hiçbir engelleme ile karşılaşmadan güneye göç etti.)
[37] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 08.30]
[38] www.ayiamarina.com [15.02.2010 – 15.00]
[39] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 08.30]

2. d. 2. 2. Peygamber Elias Manastırı

Gürpınar'a uzak olmayan bir yerde, şüphesiz Marunîlerin en kutsal ve en değerli anıtları niteliğinde olan Peygamber Elias Manastırı bulunmaktadır. Bu eski manastır, XVII. Yüzyılda Lübnan'dan gelen keşişler tarafından inşa edilmiştir. 1943 yılında da Peder Petros Koumi tarafından restore ettirilmiştir.[40] Bu manastır aynı zamanda Peygamber Elias'a saygılarını sunmak için her Marunî'nin ziyaret edeceği yerdi.[41] 1974 yılındaki savaşta Manastır zarar görmüş ve terk edilmiştir.[42]

2. d. 3. Köyde Yaşamış Önemli Marunî Kişiler

2. d. 3. 1. Başrahip Andreas Frangos

1916 yılında Gürpınar (Ayia Marina)'da doğdu. İlkokuldan sonra keşiş olmak üzere Lübnan'a gitti. Teoloji okudu ve 1941 yılında Papaz oldu. 1944 yılında Gürpınar'daki Aziz Elias Manastırı'na rahip olarak atandı. Ayia Marina Kilisesi'nde cemaat papazı olarak çalıştı ve Azize Marina'ya atfedilen yeni kilisenin yapımı için emek harcadı.[43]

2. d. 3. 2. Filissa Hajihanna (ö. 1989)

1947 yılında Lefkoşa'da doğdu, ancak aslen Gürpınarlı'dır (Ayia Marina). Öğretmen akademisini bitirip öğretmen olarak çalıştı. Eğitim programlarının oluşturulmasında önemli rol oynadı. UNICEF de dâhil olmak üzere birçok kuruluştan ödül almıştır. 2 Aralık 1989 yılında öldü.[44]

---

[40] www.ayiamarina.com [15.02.2010 – 16.00]
[41] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 12.00]
[42] Alexandros Alexandro, Özhan, 1945, Emekli.
[43] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 12.00]
[44] www.maronitesofcyprus.com [20.01.2010 – 12.00]

2. d. 4. Resimler

Resim-48: Gürpınar Köyü.

Resim-49: 1972'de yapılan Ayia Marina Kilisesi

Resim-50: Ayia Marina Kilisesi'nin içi

Resim-51: Gürpınar'daki eski kilise

Resim-52: Eski kilisenin içi

C. Dinî Âyin ve Törenler

Marunîler, Doğu Hıristiyanlarından bir grup olmakla birlikte, papalığa bağlı olmaları sebebiyle, diğer bazı Doğu Hıristiyan mezheplerinden ayrılırlar. Kendi kiliseleri içerisinde en yüksek otorite patriktir. Fakat Marunî patriklerinin rütbeleri Roma Kilisesi'nin kardinallerinin rütbelerine denktir. Tarihi geçmişinden ve diğer bazı nedenlerden dolayı Marunîler, çok daha erken dönemlerde Roma'nın üstünlüğünü kabul etmişler ve zamanla kendi âyinsel gelenek ve uygulamalarını terk ederek, günümüzde Latin teolojisi ve geleneklerinden derlemiş oldukları âdet ve uygulamaları kendi âyin usulleri arasına dâhil etmişlerdir. Marunîlerin günümüzde âyinlerinde kullandıkları âyin kitapları, Roma teolojisi ve geleneklerinden derlemiş oldukları dua ve eylemlerden ibarettir. Bununla beraber, âyin ve törenlerde Doğu geleneklerine özgü uygulamaların yanı sıra, onların kendi ayırt edici özelliklerine rastlamak da mümkündür.[45]

Marunî Kilisesi 7 sakramenti kabul etmektedir. Bunlar; Evharistiya (Qurbono), Vaftiz, Konfirmasyon, Tövbe, Rahip Takdisi, Hastaları Yağlama ve Evliliktir. Biz, burada bu âyinlerin ilk 6'sını ele alıp, inceleyeceğiz. Evlilik törenini ise, ayrı bir başlık altında incelemenin daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

[45] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 130.

1. Evharistiya (Qurbono) Âyini

Qurbono genel olarak Komünyon, Aşai Rabbani Âyini, Evharistiya Âyini (Ekmek-Şarap Âyini) Qurbono yerine kullanılan geleneksel bir adlandırmadır. Diğer kiliselerde olduğu gibi, Marunîlerde de Qurbono Âyini'nin ayrı bir önemi vardır ve İsa'nın havarileriyle birlikte yediği "Son Yemeğin" hatırasına kutlanmaktadır. İsa'nın oluşturduğu dinsel âyinlerden biri olarak kabul edilen qurbono, adak anlamına gelir ve Tanrıya sunulan şey anlamına gelen kelime, İncillerde geçen 'kurban' kelimesi ile aynı kökten türetilmiştir. Qurbono'da kullanılan ekmek ve şarap, Tanrının et ve kanının basit bir sembolü değil, bizzat kendisi olarak kabul edilir. Bunu yiyerek Tanrının varlığına iştirak edilmiş ve inananlar arasında gerçek kardeşlik gerçekleştirilmiş olur.[46] Genelde bütün âyinler özelde ise Qurbono Âyini, göksel âyinin dünyevî bir yansıması olarak değerlendirilir. Tanrının huzurunda, cemaatin ortasında okuma, müzik, ışık, jestler, cübbeler, dualar, ilahiler Tanrıya yakın olmayı sağlayan unsurlar olarak kabul edilir. Qurbono, toplumsal bir eylemdir ve papaz tek başına qurbonoyu kutlayamaz. Bu sebeple, qurbono; diyakoz, hizmetçiler, kilise korosu, cemaat ve onların liderleri olarak âyini yöneten papazdan ibaret kilise hiyerarşisi tarafından tam takım kutlanmalıdır. Genel olarak diğer kiliselerde olduğu gibi, Marunîlerde de Qurbono Âyini iki ana bölümden oluşur. Birinci bölüm, sözlü, okuma veya öğretim bölümüdür. İkinci bölüm ise Evharistik bölümdür ki törenin esas ibâdet bölümünü ihtiva eder. Okuma bölümünde daha çok eğitim ve İncil'in öğretilmesine yer verilir. Ancak, kutsal kitaptan okunacak metinler, kutlamalara ve âyinsel dönemlere göre farklıdır. Günümüzde Marunîler, Pazar günleri ve bayramları Pavlus'un mektuplarından ve İncil'den bazı metinlerle birlikte Mezmur'dan ilahiler okurlar. Bu ilahiler, bayramın temasına uygun Mezmur âyetlerini kapsar. İncil'in okunması esnasında, Tanrı kelamını onurlandırmak için buhur yakılması bir gelenektir. Ayrıca, İncil'den âyetlerin okunması sıradan bir okuma değil, dokunaklı bir şekilde ve şarkı tarzında okunur. Eskiden, İncil'in Süryanice metninin okunmasını, Arapça'ya çevrilen metin takip ederdi.[47]

Marunîler, Ekmek-Şarap Âyininde Latinler gibi, mayasız ekmek kullanmakta ve bunu tuz ile karıştırarak, içki ile takdis etmektedirler. Yine Rumlarda olduğu gibi, Perşembe günleri hastalar için Ekmek-Şarap Âyini düzenlemek ve bunu bir sonraki seneye kadar muhafaza etmek Marunîlerin gelenekleri arasındadır. Ekmek-Şarap Âyini esnasında Marunîler, giymekte oldukları başörtüsünü giymemekte ancak, bunun

[46] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 137.
[47] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 138.

yerine *kermesut*[*] türü bir kumaş kullanmaktadırlar. Âyin esnasında şemmaslar, ekmek ve şarabı yerken ayakta dururlar. Papaz da, ekmeğini birçok parçalara ayırır. Ayrıca, Marunî âyininde buğday ekmeği takdim edilmeden önce, az bir su ile karıştırılmış üzüm şarabının alınması gerekir. Papaz, kurban ekmeği üzerine şunları okur: *"İşte bu, benim tenimdir"*. Su ile karıştırılmış şaraba da, *"Bu da, ebedi olan Ahd-i Cedit için kanımla dolu olan kadehtir. Sizin ve birçoğunuzun bağışlanması için yanan imanın sırrı budur"*. Diğer Doğu geleneklerinde olduğu gibi, Marunîlerde de Ekmek-Şarap âyini, törenin başından sonuna kadar ilahiler okunarak ve müzik eşliğinde kutlanır.[48]

Tören öncesinde, kilisenin aydınlatılması âyinsel bir eylemi ifade eder. Bu esnada cemaat, ışıkların ışığı Mesih'le, aydınlatıldık ilahisini okur. Papaz ve yardımcısı, âyinsel bir eda ile kiliseye girer. Buna kiliseye giriş töreni de denir. Kilisenin ana girişinde başlayan giriş törenine, âyin için gerekli olan kitap, mum ve haç gibi eşyaları taşımakla görevli olan hizmetçiler eşlik eder. Bu esnada, âyinsel olaya özgü bir ilahi okunur. Ayrıca, Ekmek-Şarap Âyinine yıkanarak başlanılır ve papazlar, sunağın ayak kısmında cübbe giyerler. Papaz elbisesini giyerken, dualar ve ilahiler okunur. Ancak, bu isteğe bağlıdır. Qurbono Âyini başlamadan önce, sunağa doğru ilerlerken, *"Ey Rab, beni değerli kıl..."* duası okunur. Bu uygulama, Marunîlere Batı Süryani geleneğinden geçmiştir. Daha sonra, papaz sunağa varmadan önce, ibâdethanenin ortasında ayakta durarak başını bir haç şeklinde hareket ettirerek Mezmur'dan *"Introibo ad altare"* "*Ey Rab, senin evine girdim"* ilahisini Süryanice olarak okur ve sunağı selamlar. Böylece tören, ibadethaneye girişle sona erer. Bu ilahinin, Süryanice okunması gerekir.[49] Daha sonra, papaz sunağa çıkar, buhuru alır ve hem üzeri örtülmemiş olan âyin kadehini hem de pateni tütsüler. Akabinde de ekmeği alır, tütsüler ve onu patenin üzerine koyar. Daha sonra da onların üzerine örtülecek, olan örtüleri tütsüler. Bunu takiben de, şaraba biraz su ilave ederek onu tütsüledikten sonra, hem şarabın hem de ekmeğin üzerini uygun örtülerle kapatır.[50]

Âyinde tütsülemenin büyük bir önemi vardır. Tütsüleme; günahlardan dolayı Tanrıya buhur kurbanı sunularak, onun rızasını kazanmak, günahlardan temizlenmek ve günaha sebep olan kötü ruhları kovmak gibi değişik anlamları ifade eder. Bu

---

[*] ***Kermesut***: Özel günlerde giyilen eski elbiselere çekilen kırmızı kumaş veya şeritlere denir. A. Yılmaz, "Kermes Nedir?", *Bergama Belleten Dergisi*, Sayı: 1, Yıl:1992, Reform Matbaası, İzmir, s. 27-30.

[48] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 138.

[49] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 139.

[50] Bkz., Andrew J. Shıpman, "Rites in the United States, Maronite Rite", *The Catholic Encyclopedia*, Volume XIII, Copyright 1912 by Robert Appleton Company Online Edition Copyright 2002 by Kevin Knight, http://www.newadvent. org./cathen/13078a.htm. [18.03.2010 – 13.10]

sebeple de hem cemaat hem de çevre tütsülenir. Böylece, tütsülemeyle Tanrıya saygı sunulur ve Kutsal Ruh'un mabedi onurlandırması arzu edilir. Doğu kiliseleri âyinlerinin en önemli ayırt edici özelliklerinden olan buhur yakılması töreni ve onun tütsülenmesi, Marunî âyininde de eski geleneklerin bir parçası olsa gerektir. Bu tören esnasında, âyini yöneten papaz buhuru yakar, diyakoz tütsüleyerek törenin temasına uygun bir ilahi okur ve cemaatte dua ederek bağışlanma diler. Âyindeki diğer hizmetçilere gelince; onlar da buhurdanlığı taşırlar ve onu âyini yöneten papaza takdim ederler. Papaz yalnız olduğunda her şeyi kendisi yapar. Yani, buhuru kendisi yakar, tütsülemeyi kendisi yapar ve Hosoyo Duası'nı kendisi okur. Âyini yöneten papaz, sesi güzel ve müzik kulağı olan birisini ilahiyi okumakla görevlendirebilir. Âyin esnasında okunan ilahilerden biri, *"Qadeeshat Aloho-Kyrie Eleison" (Trisagion-Kutsal Üçlük)* ilahisidir ki bu ilahi ile Tanrıya sena ve övgü gönderilir. Bu ilahi, Qurbono ve diğer bütün âyinlerde okunan ortak bir ilahidir. Bizans Kilisesi'nde ve Doğu kiliselerinde bu ilahi, Teslise isnat edilir. Ancak, Marunî Kilisesi de dâhil Batı Süryani geleneğinde ve Ermeni, Kıpti ve Habeş kiliselerinde ise aynı ilahi sadece İsa Mesih'e isnat edilir. Latin Kilisesi, bu ilahiyi teolojik bakımdan ele alır ve onu Teslis prensibi olarak kabul eder. Qadeeshat Aloho'ya genel bir cevap, *"Bize merhamet et"* ifadesidir. Bu uygulama Marunî geleneğinin esasını teşkil etmektedir. Bu uygulamanın heretiklik olduğu ifade edilmesine rağmen, günümüzde yine de Marunîler bu geleneği devam ettirmektedirler. Bu ilahi ve onun cevabı, her zaman bütün kiliselerde Marunî kimliğine işaret etmek üzere, Süryanice okunur.[51]

Daha sonra da Arapça olarak Peder Noster duası okunur. Papazın okuduğu duaya cemaatte iştirak eder. Bu dua ile Marunîler Tanrı'dan ekmek ve bağışlanma dileyerek şöyle derler: *"Bize ekmek ver ve günahlarımızdan dolayı bizi, bağışla"*. Papazın okuduğu bu duaya cevaben cemaat de; "*Çünkü melekût, kudret ve izzet ebetlere kadar senindir. Âmin"* diyerek, karşılık verir. Daha sonra da, âyini yöneten papaz ve diyakozun monoton bir sesle okudukları kısa bir selamlaşma duasının ardından, âyine giriş adı verilen bir dua söylenir ve bu her zaman sunak tütsülenmeden önce ayakta papaz tarafından yüksek sesle yapılan bir övgü duası olan Sedro'dan, önce gelir. Bu dua daima kutlanmakta olan bayram veya anma gününe uygun Mezmur âyetlerini okumaktan ibarettir. Bu duayı takiben de papaz, Ekmek-Şarap Âyininde sunulan hediyeler adına, yaşayanlar ve ölmüş olanların adına, özel yalvarmalarda

[51] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 141.

bulunur. Bundan sonra da papaz, Roma âyinlerinde kilisede para toplanırken orgta çalan besteye benzer bir şekilde kutsal unsurları takdis eder ve sunar. Daha sonra da, *Epistlere*[*] hazırlıkta Arapça olarak Mezmur'dan ilahiler okunur ve bunu takiben de günün Epistleri okunur. Akabinde de Alleluya (Rabb'e Hamt edin) ve Mezmur'dan ilahiler okunur. Bu esnada İncil kitapları tütsülenir ve ayrıca makamla veya normal tarzda İncil okunur. İncil'lerdeki şükür ayetleri papaz, diyakoz ve kilise korosu tarafından ahenkli bir şekilde okunur. Daha sonra da papaz, Mezmur'dan bazı ayetler okuyarak elini yıkar. Böylece, âyinin birinci bölümü sona erer. Daha sonra âyinin ikinci bölümü başlar. Fakat bu esnada, vaftiz adayları ve *katekumenlerin*[**] dışarı çıkmaları için, çağrı yapılır ve onlar dışarı çıkarılır.[52]

Âyinin ikinci bölümü, Evharistik bölüm diye de ifade edilir. Bu bölüm *anafor*[***] öncesi diye belirtilen ve törenin birinci bölümünü ikinci bölümüne bağlayan bir eylem grubu ve dualardan ibarettir. Bu bölüm, Qurbono'ya sunulan anlamında Grekçe bir kavram olan anafora yani ikinci bölüme hazırlıktır. Âyinin bu bölümü İznik Kredosunun okunmasıyla açılır. Ayrıca, hediyelerin, cemaatin ve komünyonun tütsülenmesi de bu bölümde gerçekleştirilir. Kredonun okunmasından sonra, papaz ve yardımcıları bir ilahi eşliğinde komünyona doğru ilerler. Bu ilahinin anlamı, âyinin başında kiliseye girişte okunan ilahinin anlamıyla aynıdır. Son dönemlerde, diğer bazı kiliselerde bu ilahi sadece piskoposlara hasredilmesine rağmen Marunîler, âyini yöneten piskopos ile âyini yöneten papaz arasında bir ayrım yapmazlar. Daha sonra, papaz Mesih'in sembolü kabul edilen komünyonu öper. Eski Marunî geleneğine göre, komünyonun yüzünün, Doğu yönüne bakması gerekmekteydi. Bu sebeple, papaz ve cemaat Doğuya doğru yönelmekteydiler. Ancak, günümüzde papaz, genel olarak cemaate doğru yönelmektedir.[53] Daha sonra hediyeler, mumlar, buhurlar ve geleneksel olarak iyi bilinen ilahiler okunarak komünyona getirilir. Bu esnada papaz okuduğu bir dua eşliğinde hediyeleri Tanrı'ya sunuş jesti içerisinde toplar. Hediyelerin komünyona

---

[*] ***Epistle:*** Sözlükte mektup anlamına gelmektedir. Çoğulu epistles mektuplar anlamına gelir. Yeni Ahit'teki mektupları ifade eder. Başka bir sözlükte İsa'nın ilk havarilerinin yazdığı mektuplar ifadesi geçmektedir.

[**] ***Katekumen:*** Hıristiyanlık hakkında din eğitimi alan kimse; henüz Hıristiyan olmamış, Hıristiyanlık hakkında ilmihal eğitimi alan kimse.

[52] Bkz., Andrew J. Shıpman, "Rites in the United States, Maronite Rite", *The Catholic Encyclopedia*, Volume XIII, Copyright 1912 by Robert Appleton Company Online Edition Copyright 2002 by Kevin Knight, http://www.newadvent. org./cathen/13078a.htm. [13.03.2010 – 1.00]

[***] ***Anafor:*** Grekçe bir kelime olup, kilisede toplanan para ya da Qurbono anlamına gelmektedir. Burada Anafor, evharistik duaların ve eylemlerin derlenmesi anlamına gelir. Anafor, selamlaşma töreni ile başlayıp, takdis töreni ile devam eder. Qurbononun ikinci bölümü, günümüzde anafor adı ile bilinmektedir. Onun duaları farklıdır. Dualar, 12 Havariye veya Havarilerden birine, azizlere veya tanınmış din adamlarından birine isnat edilebilir. Bkz. Ramazan Işık, *a.g.e.,* s.140.

[53] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 141.

yerleştirilmesi âyinsel bir eylemdir ve sadece papazın görevidir. Toplanan hediyeler, komünyonun ortasındaki tablet adı verilen ve takdis edilen bir odun parçası veya mermer üzerine veya onun yerine takdis edilen bir bez parçası üzerine yerleştirilir. Daha sonra, âyini yöneten papaz başlıca İsa Mesih ve onun kurtuluş planını yâd eder ve başkaları adına yalvarmalarda bulunur. Daha sonra da takdis töreni başlar. Papaz, önce komünyonu tütsüler. Tütsüleme, *"Tövbe eden kişilerin aşkını"* ifade eden bir ilahi veya *"Duanız bizimle olsun"* gibi başka bir anma ilahisi eşliğinde icra edilir.[54]

Daha sonra, papaz sağ elini cemaatin üzerine kor ve bir dua eşliğinde onları kutsar. Bununla beraber, genel olarak duanın anlamı aynı olup, şu şekildedir: *"Ey Rab, halkını kutsa... Temizlikle bu sırlara iştirak etmek için bizi değerli kıl... Günahlarımızı bağışla..."* Bu aynı zamanda ellerin birleştirilmesi duasıdır. Daha sonra diyakoz, cemaati komünyona davet eder. Ancak, Komünyona davette yapılacak bütün dua ve eylemleri, papazın kendisi icra eder. Daha sonra papaz, esas olarak komünyonun takdis edildiği bir dua okur. Takdisin sözleri belirli ve yüksek bir ses tonuyla söylenir ve kilise korosu da bu sözlere âmin diyerek karşılık verir. Yeniden dirilişi anma duası ve ikinci defa geliş umudunun ifade edilmesinin ardından, bir bağışlanma duası olan Epiklesisler söylenir. Kutsal Ruhun Evharistik kurban üzerine ineceği zaman, cemaat büyük bir sessizlik ve huşu içerisine girer. Bu esnada kurtuluş için dualar söylenir ve Baba Tanrıya selam sunularak, üç defa şu dua tekrar edilir: *"Ey, Rab bize merhamet et. Kutsal Ruhu, üzerimize gönder. Ey Rab, sesimizi duy. Benim ve bu kurbanın üzerine, senin hayat sahibi ruhunu indir ve kurtuluşumuza vesile olacak, Tanrımız İsa'nın bedeni olan bu gizemi, tamamla."* Bu duayı takiben de, Roma papalarına, patriklere, metropolitan, piskopos ve Katolik inançta olanlara dualar gönderilir. Daha sonra, diyakoz tarafından bütün azizlerin yanı sıra John Marun ve Süryani kilise babalarına ithaf edilmek üzere, uzun bir dua yapılır. Dua, ölmüşlerin anılmasıyla sona erer. Daha sonra papaz, günahların bağışlanmasına vesile olacak olan beden ve kanı ciddiyetle cemaate sunmak için hazırlanır. Bu esnada şu duayı okur: *"Senin bedenin ve kutsal kanın Tanrı Krallığına götüren bir yoldur."* Bu duayı takiben de âyini yöneten papaz ekmek ve âyin kadehini kaldırarak şöyle der: *"Ey bizim için kurban edilen (haça gerilen), ey Baba'nın kendi kişiliğinde seni gönderdiği barış kurbanı, ey kuzu, yüce rahip olarak kurban edilen kişi ile sen aynıydın."* Daha sonra papaz, diz çöker ve âyin kadehi üzerine haç işareti yaparak şöyle der: *"Benim kefaretim için*

[54] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s.141.

Golgota'da akıtılan kan işte. Onun vasıtasıyla, dualarımı kabul et." Bu dua ile Qurbono takdis edilmiş, Ekmek-Şarap Âyini tamamlanmış olur. Bu duanın ardından yüksek sesle bir ilahi okunur ve bu ilahiden sonra da papaz, kutsal bedeni kaldırarak şöyle der: *"Temizlik ve kutsallık bakımından, "Kuddüs şeyler, kuddüsler içindir."* Bu duanın ardından da birkaç kısa dua okunarak komünyonun dağıtılmasına geçilir.[55]

Komünyonu, önce papazın kendisi, ardından kendisine yardım eden diyakozlar ve en son olarak da cemaat alır. Ancak, onun dağıtımı zamana ve yere göre değişebilir. Bazı özel durumlar söz konusu olmadıkça, komünyonda ekmek ve şarabın her ikisinin de mutlaka bulunması gerekir. Günümüzde, cemaatin aynı kaptan kurbanı kendisinin alması güç olduğundan, komünyon doğrudan kişinin ağzına verilir. Ayrıca, beyaz örtüsü olan bir masa üzerindeki kaptan, kişinin şahsen almasına da izin verilebilir. En sonunda da papaz komünyonu öper ve şöyle bir dua okur: *"Ey Tanrının komünyonu selametle... Kurban sunmak için tekrar sana geri dönüp dönmeyeceğimi bilmiyorum."* Bu duadan sonra da papaz ve yardımcısı geldikleri yönden geri giderler. Bu esnada cemaat ilahiler okur ve çan çalınır. Böylece, Evharistiya Âyini (Qurbono Âyini) sona erer.[56]

2. Vaftiz Âyini

Diğer kiliselerde olduğu gibi, Marunî Kilisesinde de vaftiz, dine giriş âyini olarak kabul edilir ve günümüzde Vaftiz Âyini Latin Kilisesi'nde olduğu gibi uygulanır. Çocukların doğumundan 40 gün geçmeden vaftiz edilmeleri bir gelenektir.[57] Günümüzde, çocuk genel olarak babanın kilisesinde vaftiz edilmekle birlikte, anlaşmaya bağlı olarak, annenin kilisesinde de vaftiz edilebilmektedir.[58] Vaftiz Âyini için, vaftiz babası veya annesinin bulunması zorunlu olup, bebeğin, vaftiz âyinine hazırlanmasından o sorumludur. Günümüzde, Marunîler tamamen Katolikleşmiş olduklarından, vaftiz babası veya annesinin Katolik olmasını tercih etmektedirler. Ayrıca, bu kişinin, kiliseye devam edip-etmediği, en azından ilk üç sakramenti yerine getirip getirmediği veya kiliseden aforoz edilip edilmediğine dikkat edilmektedir.

Vaftiz uygulamasına gelince; bebek vaftiz babası veya annesi tarafından kiliseye götürülmek üzere vaftiz için hazırlanırken, Mezmur'dan ilahiler okunur. Hazırlıkların

---

[55] Bkz.,Andrew J. Shıpman, "Rites in the United States, Maronite Rite*", The Catholic Encyclopedia*, Volume XIII, Copyright 1912 by Robert Appleton Company Online Edition Copyright 2002 by Kevin Knight, http://www.newadvent. org./cathen/13078a.htm. [13.03.2010 – 13.00]

[56] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 142.

[57] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 144.

[58] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 144.

tamamlanmasından sonra, bebek, vaftiz babası veya annesi tarafından kiliseye getirilir. Bu arada da kilisede tören için gerekli hazırlıklar yapılır. Her dinsel âyinde olduğu gibi, Vaftiz Âyini'nde de diyakozlar, tören için gerekli olan kutsal kitap, buhurdanlık, mum ve haç gibi kutsal nesneleri hazırlarlar. Bu esnada, diyakoz korozoto (bildiri), Resullerin mektuplarından ve İncil'den bazı bölümleri okur. Daha sonra suyun takdis edilmesinin ardından, diyakoz, bebeği, vaftiz babasından veya annesinden alarak papaza teslim eder. Papaz *Myrun (Mirun) Yağı*[*] ile bebeğin alnını mesh ederken, şu duayı okur: "*Gerçek imanın kokusu, Kutsal Ruh'un inayet mührü ve İsa Mesih'in mirunu ile Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına Vaftiz olsun"* ve ardından da bebeğin bütün bedenini mesh eder.[59] Daha sonra, bebek vaftiz kornasına getirilir. Burada papaz, bebeğin başından tabii suyu döker veya vaftiz kornasına daldırır ve bu esnada şöyle der: *"Seni Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, vaftiz ediyorum."*

Marunîler ilk dönemlerde vaftizi, diğer Doğu kiliselerinde olduğu gibi, vaftiz edilen kişinin bütün vücudunu suya daldırarak gerçekleştirmesine karşılık, Katolikleşmeyle birlikte, Latin geleneğinde olduğu gibi, vaftiz edilen kişinin başından su dökerek gerçekleştirme usulünü benimsemişlerdir.[60]

Daha sonra, papazdan bebeği alan diyakoz onu vaftiz babasına teslim eder. Vaftiz olmuş kişiye, yeni hayatın ve temizliğin simgesi olarak beyaz bir elbise giydirilir ve İsa'nın dünyayı aydınlatan bir ışık olduğunu simgelemek üzere kendisine bir mum verilir. Böylece, artık vaftiz olmuş kişi, Ekmek-Şarap Âyini'ne (Qurbano) iştirak etmeyi hak kazanmış olur.[61]

3. Konfirmasyon Âyini

Hıristiyan ilahiyatında bu kavram, vaftizi pekiştirme âyini olarak da bilinmektedir. Konfirmasyon, daha önce vaftiz olmuş ergenlerin imanlarının papaz tarafından onaylanması demektir. Vaftiz, kişinin günahlarından arınması için gereklidir. Buna karşılık, Konfirmasyon da, Tanrının insan nesli için yaptıklarına

---

[*] ***Myrun (Mirun) Yağı;*** Grekçe bir kelime olup, yağlanmış manasına gelir. Eski Ahitte dinî ve dünyevi liderlerin seçilmiş olduklarına işaret etmek için başlarının yağlanmış olduğu (Mezmurlar, 23/5; 133/2) belirtilir. Aynı şekilde, Yeni Ahitte İsa'ya Mesih (Messiah; İsa, Kurtarıcı) olarak işaret edilir. İbranice'de yağlanmış manasına gelen Mesih kelimesinin Grekçe'deki karşılığı Christos'tur. Arapça'da ise kutsal mesh yağı anlamında bu kelimenin karşılığı mirundur. Kilisede ilk dönemlerden beri kutsal mesh yağı iyileştirme ve günahlardan temizlenmenin bir işareti olarak kullanılmaktadır (Yakub'un Mektubu, 5/14) Bununla beraber, Marunîlerde bu yağ sadece hastaları yağlama sakramentinde değil, ayrıca vaftiz, konfirmasyon ve rahip takdisi âyinlerinde de kullanılır.

[59] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 144.

[60] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 145.

[61] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 144-145.

şahitliği sembolize etmektedir. İsa tarafından tesis edilmiş olduğuna inanılan ve vaftizsel inayeti sağlayan Konfirmasyon, İsa ile bütünleşmeyi gerçekleştirir ve kişinin kilise ile bağını güçlendirerek, imanını artırır.[62] Eskiden Roma Kilisesi de, bu sakramenti vaftizle birlikte gerçekleştirmekteydi. Fakat sonraki dönemlerde küçük çocukların vaftiz edilmeye başlanmasıyla, Konfirmasyon, vaftiz töreninden ayrı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Çünkü Roma Kilisesi'ne göre, bu pekiştirme sakramentinin iki yönü vardır: Daha önce Vaftiz Âyini esnasında, çocuğa sorulan sorulara vaftiz babası veya annesi cevap vermesine karşılık, pekiştirme âyininde aynı sorular, bizzat kişinin kendisi tarafından cevaplanmakta ve daha sonra da, piskopos; *"... Tanrının armağanı olan Kutsal Ruh seni simgelesin. Rab, seninle beraber olsun"* şeklinde bir dua okuyarak, adayın alnına bir miktar kutsal yağ sürmektedir. Latin Kilisesi, dine giriş sakramentleri olarak kabul ettiği Vaftiz, Evharistiya ve Konfirmasyon âyinlerini ayrı ayrı uygulamakta ve Konfirmasyon da sadece piskoposlar tarafından yönetilmektedir.[63]

Doğu kiliselerinde ise, Konfirmasyon Âyini, çocuklara ve yetişkinlere vaftiz töreninin hemen ardından uygulanır. Doğu kiliselerinde olduğu gibi, eski Marunî geleneğinde de Konfirmasyon, rahipler tarafından uygulamaktaydı. Ancak, Katolikleşmeyle birlikte, Marunî Kilisesi'nde bu görev sadece piskoposlara tahsis edilmiş ve Latin âyin usulü aynen benimsenmiştir. Bununla beraber, Roma Kilisesi'nin 1950'lerden sonra Doğu kiliselerinin gelenek ve pratiklerine yaklaşımını değiştirdikten sonra, Marunî patriği Bulus Ma'uşi döneminde toplanan piskoposlar meclisinin kararıyla, Vaftiz Âyini ile Konfirmasyon Âyini'nin aynı anda icra edilmesi geleneği yeniden başlatıldı.[64] Başka bir ifadeyle, diğer Doğu kiliselerinde olduğu gibi, Marunîlerde de Konfirmasyon, genel olarak Vaftiz Âyini'nin hemen ardından gerçekleştirilmektedir. Eğer Konfirmasyon, vaftiz Âyini'nin dışında uygulanacaksa, adaya Konfirmasyon hakkında belirli kurallar öğretilir ve daha sonra da vaftizde olduğu gibi, tören yapılmadan önce, ondan uygun bir vaftiz babası veya annesi bulması istenir.

Marunîlerde genel olarak Vaftiz Âyini'nden hemen sonra, papaz yeni vaftiz edilmiş kişiyi, ayrıca kutsal mesh yağı olarak da bilinen Mirun Yağı ile şu duayı okurken üç defa yağlar: *"Gerçek imanın kokusu, Kutsal Ruh'un inayet mührü ve İsa Mesih'in*

---

[62] Bkz. Ali Erbaş, *Hıristiyan Âyinleri*, Adapazarı, 1988, s. 181-189.
[63] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 146.
[64] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 146.

mirunu ile Baba, Oğul ve kutsal Ruh adına vaftiz olsun ve doğruluğu onaylansın." Bu şekliyle Konfirmasyon, vaftizin onaylanması demektir. Vaftizin, pekiştirilmesinin ardından artık kişi, kutsal komünyonu almaya hak kazanmıştır.[65] Görüldüğü üzere, Konfirmasyon bir iman sakramentidir ve Vaftizi pekiştirerek imanı tazelemektedir.

4. Tövbe

Diğer kiliselerde olduğu gibi, Marunîlerde de günahtan arınmak için, kişinin tövbe etmesinin gerekliliğine inanılmaktadır. Çünkü Âdem şeytanın aldatmasıyla Tanrı'ya karşı günah işlemiş ve onun bu günahı, insan nesline sirayet etmiştir. Buna karşılık, merhamet ve sevgisinin bir sonucu olarak Tanrı, insan soyunu Asli Günah'tan temizlemek ve onun atasının işlemiş olduğu günaha kefaret olmak üzere biricik oğlu İsa'yı kurban olarak yeryüzüne göndermiştir. Başka bir ifadeyle, Baba tarafından gönderilen Oğul, Baba'nın emirlerini uygulayarak kurtuluşu gerçekleştirmiş ve Tanrı ile insanlık arasında yeniden uzlaşma ve barışı sağlamıştır. İsa, insanlığın günahını üstlenmek suretiyle, insan neslini Asli Günah tahakkümünden kurtarmış ve onu yaratılışındaki günahsızlığına geri döndürmüştür. Bununla beraber, insanoğlunun Asli Günah'tan kurtulması için, İsa'ya inanması ve vaftiz olması zorunludur. Çünkü sadece vaftiz sayesinde kişi, İsa'nın çektiği acılara ortak olmakta ve kefaretle oluşan inayete iştirak ederek ondan pay almaktadır. Vaftiz inayetini verme yetkisi sadece kiliseye aittir. Bu sebeple, kişi sadece kilisenin denetiminde vaftiz olarak günahlarından arınabilir ve Mesihî cemaate iştirak edebilir.[66] Ancak, vaftiz olduktan sonra da kişi, şeytanın aldatmalarına kanarak günah işleyebilmekte ve kiliseden uzaklaşabilmektedir. Bireyin işlemiş olduğu bu günahlar sadece kendisini değil, bütün bir toplumu etkileyebilmektedir. Günah, ayrıca kişiyi Tanrı'dan uzaklaştırdığı gibi, bireyin yanı sıra bütün bir topluma sirayet edebilen çeşitli bela ve musibetlere de sebep olabilmektedir. Bu sebeple de kişinin tövbe etmesi gerekir. Günahkâr kimse herhangi bir zamanda tövbe edebilir. Genel olarak kilise, tövbe ve günah çıkarma sakramentini Yeni Ahit'teki İsa'nın şu sözlerine dayandırmaktadır: *"Kimlerin günahlarını bağışlarsanız, onlar bağışlanmış olur ve kimlerinkini alıkoyarsanız, alıkonmuş olur."*[67]

Marunîlerde günah çıkarma için usul, diğer Doğu kiliselerinde olduğu gibi dua şeklinde değil, Latin Kilisesi'nde olduğu gibi bildirme ve ilan etme şeklinde olur. Günah çıkarmanın belli şartları vardır. Günah işleyip, pişman olan kişi, bir daha günah

---

[65] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 145-147.
[66] Mehmet Katar, *Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm'da Tövbe*, Ankara, 1997, s. 77-90.
[67] Yuhanna, 20/23.

işlememek konusunda papaza söz verdikten sonra, işlemiş olduğu günahları tamamıyla itiraf eder. Böylece tövbe sayesinde, kişinin vaftizden sonra işlemiş olduğu bütün günahları affedilebilir.[68] Marunîler; günahları, büyük (ölümcül=ciddi) ve küçük günahlar şeklinde iki kısma ayırmaktadırlar. Marunîlerde, yılda iki defa veya en az bir kere kişinin günahlarını papaza itiraf etmesi gereklidir. Böylece, papaz tarafından günahsız olduğu veya affedildiği ilan edilen kişi, Paskalya Bayramı'na günahsız bir şekilde girmiş olacaktır. Bununla beraber, kişi bu dönemde ciddî bir günah işlememişse, papaza günah itirafında bulunmak zorunda değildir. Çünkü küçük günahlar, oruç, sadaka ve yardım faaliyetlerinde bulunmakla affedilebilmektedir. Ancak, yine de Mesih'e ve Kutsal Ruh'a bağlılığın bir işareti olarak, sık sık papaza günah itirafında bulunmak önemlidir. Kişinin işlediği günahların, küçük ya da büyük günah olduğuna papaz karar verir ve bu konuda 10 emir, esas alınır. Günah itiraf etme hücresine giren kişi, önce bir haç işareti yaparak papazı nazik bir şekilde selamlar ve daha sonra da ondan kendisini kutsamasını ister. Tövbekâr kişi, ismen kendisini tanıtmak veya kimliğini açıklamakla yükümlü değildir. Bununla beraber, işlenmiş her büyük günahın itiraf edilmesi zorunludur. Günahların itiraf edilmesinden sonra papaz, tövbekâr kişiye günahlarının bağışlandığını bildiren şunu söyler: *"Ben; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına bütün günahlarını bağışlıyorum."*[69]

Bundan sonra, papaz tövbekâra nasihat eder ve tövbe için gerekli kefareti tayin eder. Bu kefaret, maddî ve mânevî cezalandırmalar şeklinde olabilir. Eğer günah itirafı yüz yüze yapılıyorsa, papaz cübbesini tövbekârın başının üzerine koyar veya sağ elini ona doğru uzatarak bağışlanma duasını okur ve tövbekârın bağışlandığını ilan eder. Daha sonra da *"selametle gidiniz"* sözleriyle tövbekârın gitmesine izin verir. Günah itirafında bulunan kişiyi, papazın ifşa etmemesi önemlidir ve bu mahremiyetin tamamıyla bir sır olarak kalmasına dikkat edilmesi gerekir. Bu itiraf mührü veya itiraf teminatı olarak bilinir. Bu mührün bozulması, papazın cezalandırılmasını gerektirir.[70]

5. Hasta Yağlama

Eski dönemlerde yağ, güç kazanma ve iyileşmenin doğal bir öğesi olarak kullanılmaktaydı. Bu sebeple olsa gerek, kilise ilk dönemlerden itibaren hastaların kutsal yağla yağlanmasının iyileştirici ve hatta tedavi edici bir etkisinin olduğunu kabul ederek, yağlama ve papazların duası neticesinde hastaların şifa bulacağı veyahut

[68] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 147.
[69] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 147-148.
[70] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 149.

ta acılarının azalacağı düşüncesiyle böyle bir sakrament oluşturmuştur. İsa'nın çarmıha gerilişinde çektiği acı ve onun dirilişinin hatırasına uygulanan bu sakrament vasıtasıyla, hastanın ölüme karşı direncini kuvvetlendirmek, sıkıntılarını gidermek veya iyileşerek sosyal hayata yeniden dönmesini sağlamak amaçlanmaktadır.[71]

Kutsal mesh yağı kelimesi, yağlanmış mânâsına gelen Grekçe'deki *Christos* kelimesinden gelir. Örneğin, Eski Ahit'te seçilmiş olduklarına işaret etmek üzere, rahiplerin ve kralların başlarını yağladıkları ifade edilir.[72] Yeni Ahit'te de, İsa'ya; İbranice'de yağlanmış manasına gelen *Messiah* olarak işaret edilmektedir. Yağlanmış manasına gelen İbranice'deki bu kelimenin Grekçe'deki karşılığı Christos kelimesidir. Grekçe bu kelimeden İngilizce'ye Christ, Christian, Christianity, Chrism, Chrismation, Christmas, Christine ve Christopher gibi birçok isim türetilmiştir. Kutsal mesh yağı için Arapça'da kullanılan kelime ise Myrun'dur.[73]

Kilise kutsal yağla yağlamanın hastanın sıkıntılarını gidermeye vesile olduğunu kabul ederek, bu sakramenti şifa verme ve iyileştirme fonksiyonu üzerine bina etmiştir. Papaz tarafından yağlanan hasta, mânevî bakımdan ölüme ya da yeniden sosyal hayata hazırlanır ve Mesih'in çektiği ıstırabı yaşayarak tecrübe eder. Böylece, yağlama, hastanın çektiği acıların dinmesi için bir vesile olduğu gibi, günahlarından da kurtulmasına yardımcı olur. Kutsal yağla yağlanan hasta, İsa'nın çektiği acıları hissetmek suretiyle, ölüme veya dirilişe hazırlanmakta ve bu yağlama vasıtasıyla hem günahlarından kurtulmakta hem de sağlığına kavuşmak için mânevî bir güç kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle, Kutsal yağla yağlamanın gayesi, hastayı beden ve ruh bütünlüğüne eriştirmektir. Hatta yağlama neticesinde iyileşmeden ölen kişi, iman gözüyle geçeği görerek günahlarından bağışlanma dilediği ve kutsal komünyonu almayı kabul ederek manen Tanrı Krallığına gitmeye hazırlandığı için, esas gayesine erişmiş olur. Marunîlerde, kutsanmış yağ, sadece hastaların yağlanması sakramentinde değil, ayrıca Vaftiz, Konfirmasyon ve Papaz Takdisi âyinlerinde de kullanılmaktadır. Paskalya'dan önceki hafta süresince papaz, sakramentlerle ilgili sırların ihsan edilmesinde kullanılmak üzere, üçtür kutsal yağı, yani; kutsal mesh yağını, katekumenlerin yağını ve hastaların yağlanmasında kullanılan yağı, takdis ederek hazırlar.[74]

---

[71] Bkz. Ali Erbaş, *a.g.e.,* s. 191-196.
[72] Mezmurlar, 23/5; 133/2.
[73] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 150.
[74] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s.149-151.

Yağlama şöyle yapılır: Kişi hastalandığında, bir papaz çağrılır. Papaz tarafından yağlama sırrının icra edilebilmesi için, yanmakta olan bir mum veya kandil, bir İsa figürü, Kutsal kitap, komünyonun alınmasından sonra içmek için gerekli olabilir diye okunmuş bir bardak su hazırlanır. Ayrıca, kutsal yağlamanın deruni bir törenle yerine getirilebilmesi için, evdeki radyo, TV ve videolar kapatılır. Bu esnada hasta yakınları da yağlama törenine iştirak ederek hastaya papazla birlikte dua ederler. Yağlama Haç şeklinde bir yöntemle yapılır. Piskopos tarafından takdis edilmiş olan yağı rahip, sekerâtta olan hastanın önce baş, burun delikleri, dudaklar ve çene, daha sonra sağ kulak, gözler ve en nihayette sol kulak yağlandıktan sonra vücudun tamamı yağlanır. Papaz, hastanın her organını yağlarken bu esnada şu duayı okur: *"Rab bu yağlama vasıtasıyla sana lütufta bulunsun ve bütün gözünle ve kulağınla ve diğer azalarınla işlediğin suçlardan rahmetiyle seni arındırıp bağışlasın."* Böylece, hasta duyu organları vasıtasıyla kazanmış olduğu bütün günahlarından yağlanarak kurtulmuş olur.[75]

6. Rahip Takdisi

Hıristiyanlıkta genel olarak vaftiz olmakla bir kişinin, kilisedeki hizmetleri ve rahiplik görevlerini üstlenmiş olduğuna ve Yeni Ahit'te ifade edilen İsa Mesih'in rahiplik görevini paylaşmış olduklarına inanılmaktadır.[76] Bununla beraber, Hıristiyanlıkta din adamları sınıfı, kilise kadar önemli bir misyona sahiptir. Çünkü kilisenin mevcudiyetini devam ettirebilmesi, ruhban sınıfının varlığına bağlıdır. Hıristiyan inancına göre, başlangıçtan itibaren kilisenin geleneğinde rahiplik müessesinin var olduğu ve kaynağını Yeni Ahit'ten aldığına inanılmaktadır.[77] Dolayısıyla, din adamlığı görevi, İsa Mesih tarafından tesis edilmiştir. İsa Mesih, kilise hizmetleri için havarilerini, havariler de piskopos ve diyakozlarını atamıştır. Bu sebeple, onların her biri İsa'nın vekili ve elçisi hükmündedirler. Onlar, ancak, Rahip Takdisi Âyini ile dogma ve kilisenin koruyuculuğu yetkisini üstlenmekte ve kilise disiplinini devam ettirmektedirler. Dinî âyin ve törenleri idare etmek, laikleri* takdis ederek, onları Tanrıya yaklaştırmak yetkisi, ancak Rahip Takdisi Âyini ile mümkündür. Kilise görevlilerinin amacı, İsa adına kilise ve cemaate hizmet etmektir. Gerçekte, İsa'nın görevine katılım söz konusu olduğu için, onlar bu görevleri yerine getirirken, kendi maddî çıkarları için değil, kilise ve onun gerçek sahibi Tanrı adına

---

[75] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 151.
[76] Petrusun Birinci Mektubu, 2/4-5.
[77] Resüllerin İşleri, 6/1-6.
* Burada laiklerden kasıt kilisede herhangi bir görevi olmayan sivil halktır. Hıristiyan dünyasında laik kelimesiyle ifade edilmek istenen kilise cemaatidir.

hareket etmektedirler. Âyin yöneten bir papaz, tarihsel olarak kiliseyi, kilise ile de İsa'yı sembolize etmektedir. Böylece, papazlık rütbesi verme töreni, gerçekte İsa'ya ve havarilere özgü bir geleneğe bağlılığı teyit eder.[78] İsa'nın havarilerinden istediği "Son Akşam Yemeği'nde, bunu benim hatırama yapacaksınız" emriyle bu sakrament tesis edilmiştir. Rahiplik Takdisi sakramentiyle intikal eden bu yetki ve görev, âyini yönetme, cemaati gözetip kutsama ve insanları Tanrı'ya yaklaştırmaktan ibarettir.[79]

Kilisede Rahip Takdisi, kutsal hiyerarşi veya kutsal düzen olarak ifade edilir ve din adamları rahiplik payesiyle takdis edilirler. Böylece, bu takdis onlara, ebedi bir özellik kazandırır. Rahip Takdisi, havarilerden kalma belli şeklî merasimlerden ibaret olup, onlar ibâdetin bir parçasını teşkil ettikleri için, yerine getirilmesi gereklidir. Gerçekte, kilise ve Evharistiya kutlamaları arasında kutsal bir ilişki söz konusu olduğu gibi, papazlığa atama ile evharistiya arasında da kutsal bir bağ vardır. Papazın kutsanması töreni sırasında, piskopos sol eliyle, İsa'nın kanı ve bedeni hükmünde olan âyin kadehini tutarken, sağ elini de adayın başı üzerine koyarak takdisini gerçekleştirir. Böylece, Evharistik sırrın papaz adayına akıtılmasında sanki piskopos, bir kanal vazifesi görüyormuş gibi hareket etmektedir.[80] Lübnan Konsili'ne kadar, Marunî Kilisesi hiyerarşisinin belli bir düzeni yoktu. Hiyerarşi, başta patrik ve onun altında piskoposların yer aldığı ikinci derece rütbelerden meydana gelmekteydi.[81] Piskoposların altında da laik rahipler yer almaktaydı. Bu sebeple, XVIII. Yüzyıla kadar, Marunî Kilisesi'nde rahiplik sakramentiyle takdis edilmiş rahipler ve evli papazlar (laik rahipler) olmak üzere temel olarak iki rahip sınıfının var olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar da, genel olarak piskoposların denetimi altında olmakla birlikte, aynı zamanda piskoposların kendileri de patriğin otoritesi altında patriklik merkezinde yaşayan rahiplerdi. Ancak 1736'dan sonra, Katolikleşmeyle birlikte, kilise hiyerarşisi, Roma Kilisesi'nde olduğu gibi, bir takım görev ve sorumlulukları gerektiren bir kurum haline getirildi. Bu dönemde, ayrıca atanmış pastoral rahiplik hiyerarşisi de değişti. Böylece, evli ya da bekâr bir papazlık payesi ortaya çıktı. Bunlar; manastır başrahiplerinden çok eparşi piskoposlarına karşı sorumluydular ve manastır hayatı yaşamak için herhangi bir yeminleri olmadığından, kendilerine laik rahipler olarak işaret edilmekteydi. Bunlar, belli bekârlık kurallarına itaat etmek zorunda da değillerdi. Bu sebeple, Marunî Kilisesi'nde laik rahipler, diyakoz yardımcıları,

[78] Ali Erbaş, *a.g.e.,* s. 223-234.
[79] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 151.
[80] Ali Erbaş, *a.g.e.,* s. 226-229.
[81] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 152.

lektorlar ve psalmistler belli şartlara göre, evlenebilmektedirler. Ancak, ikinci defa veya dul bir kadınla evlendiklerinde papazlığa ve diyakozluğa geçişleri tamamen yasaklandığı gibi, kilisedeki görevlerini de artık yerine getiremezler. Bununla beraber, günümüzde laik rahiplerin çoğu bekâr durumdadır.[82]

D. Evlilik, Doğum, Cenaze Törenleri ve Bunlarla ilgili Âdetler

1. Evlilik

Genel olarak Marunîlerde eskiden evlilik merasimleri diğer Doğu Hıristiyan toplumlarının törenlerine benzemekteydi. Evlilik konusunda büyüklerin sözleri geçerliydi. Bununla beraber, kilisedeki reform ve yenileşme çabaları neticesinde hem evlilikle ilgili dinsel törenlerde hem de diğer uygulamalarda önemli değişiklikler olmuştur. Marunîlerde günümüzde olduğu gibi, eskiden de evlilik merasiminin çok özel bir yönü vardı ve bu eşlerin taç giymesini ihtiva etmekteydi. Bu tören, iki bölümden meydana gelmekteydi. Törenin birinci bölümü evde gerçekleştirilmekte iken ikinci bölüm de kilisede icra edilmekteydi. Kilisedeki uygulama çok uzun dua, ilahi ve pratikleri kapsamaktaydı.[83] Marunî gençler, geleneksel olarak *Büyük Lent*[*] dönemi öncesindeki haftada evlenirler. Evlenmenin yasak olduğu zamanlarda hiçbir evlilik töreni icra edilemez. Birçok yerlerde Kitab-ı Mukaddesle ilgili gelenekler hala rağbet görmekte ve bazı evlilik törenlerinde 10 bâkire ile ilgili hikâyeler hâlâ yaşatılmaktadır. Törenlerde pagan ve Hıristiyan geleneklerinin bir karışımı görülmektedir.[84] Evlilikle ilgili uygulamalarda her şey, evliliğin uyumlu olmasını, evlilikten çok sayıda çocuğun olmasını ve eşlerin uzun yıllar saadet içerisinde yaşamalarını sembolize eder. Evlilik töreni, eşlerin taç giymesiyle kuvvetlendirilir. Eskiden, evlilik törenlerinde kilisenin etrafında zil çalınır ve kilisenin çanları çalardı. Takip eden Pazar günü, yeni evliler ciddiyetle kiliseye geri gelirlerdi.[85]

Marunîlerde evlenmek için gençler kiliseye müracaat etmek zorundadırlar. Evlenecek adaylar yerel kilise papazına başvurduklarında, papaz önce onların evlenmelerine mâni bir engel olup-olmadığını araştırıp, belli bir tespit yapmak zorundadır. Çünkü diğer Hıristiyan toplumlarında olduğu gibi, Marunîlerde de evlenmeye mâni engeller vardır. Bu sebeple papaz, evlenecek adayların, boşanmış

---

[82] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 153.
[83] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 162.
[*] ***Lent:*** Hıristiyanlıkta Paskalya'dan önceki büyük perhize verilen ad. Kırk gün sürer. Hayvansal gıdaları yememekle olur. Hz. İsa'nın zor geçirdiği kırk günün anısına tutulur.
[84] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 162.
[85] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 163.

olup-olmadıklarını, birbirine akraba veya sadıç olup-olmadıklarını, yaşlarının 16'dan küçük olup olmadıklarını, şemmas ya da dul olup ta ilk karısının yakını ile evlenip evlenmediğini veyahut ta her ikisinin evli olup olmadıklarını araştırır. Eğer, evliliğe mâni bir engel olmadığı anlaşılırsa, papaz onların bu evlilik sözleşmesini kendi iradeleriyle gerçekleştirip-gerçekleştirmediğini sorar. Daha sonra, papaz elini onların elleri üzerine koyarak onları kutsar ve sözleşmede yazılı olduğu üzere ölüm ve zinanın dışında hiçbir şeyin onları ayıramayacağı konusunda ikaz eder. Törenin en sonunda da evlenecek olan adaylara papaz tarafından taç giydirilir.[86]

Genç çiftlerin aileleri iki genci birbirine uygun gördüklerinde kız istenir ve bu esnada papaz, onların dünürlük rütbesine işaret olmak üzere bir dua okur: *"Ey her şeyi koruyan ilah senin adınla, ey her şey kendisine boyun eğen, bizim için tertemiz kanını döküp, kâinata kendisini feda eden Oğul'un adına ve bütün eşyayı düzenleyen Kutsal Ruh'un adına, senin huzuruna sözleşme yapmak üzere gelen iki kulunu damgalıyoruz. Onların üzerine, merhamet dolu nimetlerini yay... Senin selamın onlarla beraber olsun. Ey Rabb'im, elçilerine çözme ve bağlama yetkisi verdiğin gibi, biz onlardan senin rahmetinle bu yetkiyi aldık. Almış olduğumuz bu yetkiyle, senin şu iki çocuğundan birini diğeri ile asla karışık olmayan hak şeriatlerine göre evlendiriyoruz... Ey Rabb'im, senin ağzından çıkan kelimeyi söylüyorum: "Allah'ın çiftleştirdiklerini kimse ayıramaz, kim ayrılırsa zina etmiş olur, kim boşanmış kadınla evlenirse, zina etmiş olur"... Ey Rabb'im, İbrahim ve Sara'yı mübarek eylediğin gibi, bunları merhamet ve engin sevginle ve sayısız nimetinle mübarek eyle... Özellikle de Tanrı anası Meryem'in şefaatiyle... Âmin."*[87]

Daha sonra papaz, zeytinyağını kutsayarak, bu yağla karı-kocayı ve törende hazır bulunanları kutsamak için bir dua okur. Bu dua şöyledir: *"Sen ey Tanrı Baba, kulun Sema'vil'e Yessa'nın oğlu Davud'u meshetmesini emrettin. O da onu meshetti ve senin bir peygamberin oldu ve emirlerini korudu ve senin halkına dosdoğru hükümler verdi, sen Mesih kanalıyla kâhinler ve nebiler diktin. Şu anda ey Rab, merhamet dolu elini bu yağ üzerine akıt ve onu takdis et. Bundan sürünen iki kuluna hatalarını terk ve günahlarının bağışlanmasını hediye et, onların evliliklerini bereketli kıl ve ikisini bir olarak sev... Tanrının ve sonsuza dek Kutsilerin validesinin duasıyla... Âmin"*. Akabinde bu yağdan karı-koca ve oradakilerin tamamı sürünür ve papaz, oradaki cemaati onlar üzerine ve onlara söylediği kelimeler üzerine şahit tutar. Daha sonra

[86] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 163.
[87] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 164.

yüzükler kutsanır. Bunun için papaz, birbirine şeritle bağlı olan gelin ve damadın yüzüklerini bir masa üzerine bırakarak iki yüzük duasını okur. Bu dua, evlilik törenlerinde okunan diğer dualarla aynı anlamlara gelmektedir ve gelin ile damadın bu iki yüzüğün işaretiyle bereketlenmeleri ve Tanrı'nın merhametinin onlar üzerine olması temennilerini kapsamaktadır.[88]

Marunîlerde evlilik törenlerinin bir parçası olan dünürcülük, yüzük takma ve benzeri uygulamalar kilisede değil, evlerde yapılır. Ancak, taç giyme töreni kilisede gerçekleştirilir.[89] Bu tören sunağın önünde yapılır ve Yakubi lahnı üzerine bir dua ile başlar ve daha sonra gelin ve damat kendilerine verilmiş olan taçları giyerler. Sonra papaz, gelin ile damadın tebrik edilmesini ve bu tacın onlar için koruyucu bir nimet ve bereket olmasını ister. Daha sonra, Mezmur'dan parçalar ve Pavlus'un Efeslilere Mektubu okunur. Akabinde de Matta İncil'inden bir bölüm okunur. Bunu takiben de aşağı yukarı aynı anlamları ihtiva eden eşler üzerine nimet duası olan *"Kuruzuta"* okunur. Burada yataklarının temiz olması ve arkalarından kendilerine varis olacak çocuklar için iyi dilek temennilerinde bulunulur. Bu esnada papaz, kendisine yardım eden diyakozlarla beraber tacı alarak sunaktan ayrılır ve gelin ile damada doğru yönelir. Burada iki kıta lahn söylerler. Daha sonra da papaz, gelin ile damadı birbirine teslim eder. Bu esnada üç defa şu sözü söyler: *"Şeref, kendisi için secde edilen sır ve bölünmeyen Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a aittir"*. Sonra papaz, iki dua daha yapar. Bu dualardan biri, devam eden merasimin geri kalanı ile ilgili kısa bir duadır. Diğeri ise uzunca bir dua olup, her duada olan anlamları ihtiva eder. Daha sonra papaz, damadın başına tacı koyar ve peşinden bir dua okur. Aynı şekilde gelinin başına da, tacı koyar ve *"Kızım dinle bak ve kulaklarını ver"*, diyerek gelin ile damada dua eder. Daha sonra papaz, buhur-kor ve İframya ilahisini okuduktan sonra, her ikisine birden olmak üzere bir dua yapar. Buna *el koyma* denir ve şöyle icra edilir: Papaz önce elini damadın üzerine koyar ve dua ederek Tanrı'dan, onun elini yüce kutsiyetine bitiştirmesini ve hayatı boyunca iyi bir baba olmasını diler. Daha sonra, elini gelinin başına koyarak, onun iyi bir anne ve ikinci âlemde de onun iffetlilerden olması için, dua eder. Daha sonra her ikisine birden dua eder. Bu duaların biri kısa diğeri uzun bir duadır. Burada onları tebrik ederek; Nuh ve karısı, Nuh'un çocukları ve karıları, Yakub ile karıları ve Yusuf ile karısı Esnat'ın arasının mübarek olduğu gibi, onların aralarının da mübarek olmasını ister. Musa ile Suzan'ın arasını koruduğu ve Petrus'u

[88] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 164.
[89] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 165.

Roma'da koruduğu gibi, onları da korumasını ister. Daha sonra, törende bulunanlara bir dua okuduktan sonra, tekrar elini damadın başına koyarak belirli bir dua yapar ve tacı damadın başından alır. Daha sonra, elini gelinin başına koyar ve *"Kocan sana iyi davransın, sen de onu memnun edeceğin çocuklar doğurasın"* şeklinde bir dua yaparak tacı başından kaldırır. Daha sonra da eşlere refah ve hayırlı evlatlarla ilgili dualar yapılır. Daha sonra papaz, bitiş duasını okur. Bu dua, papazın gelin ve damada ilk defa taç giydirdiğinde okuduğu dua ile aynı anlamları ihtiva etmektedir. Bu duadan sonra, tören gelin ve damada bir vasiyet ile son bulur. Bu vasiyet, Eski ve Yeni Ahit'ten bazı âyetleri kapsamaktadır.[90]

Marunî geleneğinde papaza müracaat etmeden evlenmek hoş karşılanmaz. Çünkü papazın huzurunda nikâh kıymak veya evlilik sözleşmesi yapmak şeref kabul edilir. Marunî geleneğinde evlilik konusunda papazın önemli bir yeri vardır. Evlilikle ilgili eski Marunî törenleriyle günümüzdeki evlilik merasimleri karşılaştırıldığında gerek şekil, gerekse yazılı ve lahuti anlamları ifade eden dualar ile zenginleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu zenginleştirilen unsurlar, evlilik alâmetleri sayılan yağlanma, yüzük takma, gömlek giydirme, zünnar (kemer) takma, taç koyma, el teslim etme gibi unsurlar sonradan Marunî geleneğine girmiş olan unsurlardır. Şekil açısından eski uygulama dünürcülük merasimi ile başlamaktaydı. Günümüzde bu terk edilmiştir. Evlilik törenlerinde herkesin yağlanması, geneli kuşatan bir sevince delalet ederken, gelin ve damadın yağlanması ise kendilerine sağlık ve güç verilmesi içindir. Marunîlerin evlilik törenlerinde kullandıkları gömlek ve zünnara gelince; bunların kâhinlik elbiseleri olduğuna inanılmaktadır. El koyma geleneğinin anlamı ise bereketin bir kuşaktan diğerine aktarılması olarak algılanmaktadır. Eski Ahit'te Yakub elini çocukları Efraim'in ve Menassa'nın başı üzerine koymuş, Tanrı'nın onları mübarek kılması, krallık bahşetmesi ve üreyip, arzı doldurmaları için dua etmiştir.[91] Gelin ve damadın üzerine el koymakla, sanki babanın papaz, annenin de rahibe olması istenmektedir.[92]

Bununla beraber, günümüzde Marunîler, evlilik konusunda tamamen Latin geleneklerini uygulamaktadırlar. Evlenmek isteyen çiftler, yerel kilise papazlarına müracaat ettiklerinde, 6 aylık evliliğe hazırlık programına alınmaktadırlar. Çiftlerin, yerel kilise cemaatinin sosyal hayatıyla tanıştırılmaları ve test edilmeleri için, bu

[90] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 166.
[91] Tekvin, 20/17.
[92] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 167.

evliliğe hazırlık programı önemlidir. Evlilik öncesi hazırlık programının, evliliği geciktirmekten çok, iyi bir evlilik yapmak için olumlu bir fırsat olarak görülmektedir. Evlilik tacının giyilebilmesi için, evlilik töreninden önce, belirli işlemlerin ve gerekli belgelerin tamamlanması gereklidir. Bununla beraber, evlenecek çiftlerde kilisenin aradığı şartların yani herhangi bir evliliğe mâni engelin bulunmaması gerekir. Genel olarak eğer damat Katolik biri ise, taç giyme töreni damadın kilisesinde yapılır. Ancak, törenin duaları değiştirilebilir. Örneğin, Marunî dualarla başka bir geleneğin duaları karışık bir şekilde okunabilmektedir. Evlilik töreni genel olarak geleneğe uygun şekilde yapılır. Gelin, damat ve şahitlerin başlarına çiçekli taç giydirilir ve papaz tarafından çiftlerin parmaklarına yüzük takılır. Gelin damadın sağında yer alırken, misafirler de uygun bir şekilde oturtulur. Törende Marunî geleneğine has müzik kullanılır. Okuma hizmeti ve taç giyme töreninin kilisede yapılması gerekir. Bununla beraber, özellikle eşlerden biri Katolik veya Marunî değilse, Komünyon töreni yapılmadan da taç giyme töreninin yapıldığı olur. Çünkü eşlerden biri veya onların ailelerinden biri komünyonu almayı reddedebilir. Kilisede taç giymeyi kabul eden her çift, nikâh formunda yer alan soruları önceden cevaplamak zorundadır. Bu sorular, bireysel olarak gelin ve damatla ilgili sorulardır ve cevapların doğruluğunu teyit etmek için yeminle onaylattırılması gerekir. Bu formda üç bölüm yer alır: Birinci grup sorular, kişinin kimliği ve dinî inancının arka planıyla ilgilidir. Bunlar, uygun bir dinsel törenin kararlaştırılmasının yanı sıra, evlilik yaşı, Vaftiz ve Konfirmasyon olup-olmadıklarıyla ilgili sorulardır. İkinci bölümdeki sorular evliliğe mâni bir engelin olup-olmadığını tespit etmeye yönelik sorulardır. Üçüncü bölümdeki sorular da, gelin ve damadın evlilik konusundaki niyetlerini yani, ölünceye kadar birbiriyle evli olarak kalmaya niyetli olup-olmadıklarını tespit etme ile ilgili sorulardır. Nikâh öncesi soruşturma, taç giyme töreninin yapılıp yapılmayacağının tespit edilmesinde büyük bir rol oynar.[93]

2. Doğum ve Çocukluk Devresi ile İlgili Uygulamalar

Doğum ve çocukluk devresi, dinî unsurlar ihtiva eden çeşitli inanç ve pratiklerle kuşatılmıştır. Kadının kısırlığı bir lanet veya utanç vesilesi olarak kabul edilmesine karşılık, gebeliği ise, onun kutsanmışlığının bir işareti olarak evlilik hayatında soğukluk ve üzüntüye sebep olan kötü davranışlara karşı, onu koruyan manevi bir unsur olarak kabul edilir. Marunîlerde kadının özellikle bir erkek çocuğuna hamile

[93] Bkz. Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 162-167.

kalmasına büyük bir değer atfedilmektedir. Bu sebeple kadın, erkek çocuğa hamile kalmak için, hac yapmak, yalın ayak yürümek ve değişik azizlerin ikonlarını taşımak gibi adaklarda bulunur. Erkek çocuğuna hamile kalmak amacıyla, kadınlar bazen de nazarlık ve içerisinde Kitab-ı Mukkaddes'ten âyetlerin yer aldığı muskaları taşırlar.[94]

Hamile kadınlar, ailede bütün teveccühlere nail oldukları için, onların çok değişik kaprislerine katlanılır. Erkek çocuğu önemli görüldüğü için olsa gerek, doğum esnasında erkek çocuk dünyaya geldiğinde, ebe; erkek çocuğu havaya doğru yükseğe savurarak, yüksek bir sesle; "Mesih'in aşkı için, Kyrie Eleison (Ya Rabbi merhamet et, anlamına gelen bir dua)'u çocuğun kulağına okur. Buna karşılık arkadaşları da; *"Size verilen bu bebek, Elizabet'in Meryem'i selamlamasına atıfla kutsanmıştır"* derler.[95]

Doğumla ilgili kutlama, genel olarak Vaftiz Âyini'ne kadar ertelenebilir. Bebeğe genellikle Eski veya Yeni Ahit'ten veyahut ta yerel azizlerden birinin ismi verilir. Fakat bu isim daima ailenin büyüklerinden birinin ismi olur. Bu gibi kutlamalarda genellikle büyük festivalleri küçük törenler takip eder. Törende, ilahiler söylenir, mumlar yakılır, olaydan duyulan sevinç nedeniyle zil ve kilisenin çanları çalınır. Çocuğun aileye katılmasında her şey, dinsel bir amacı vurgular. Çocuğun büyümesinin bütün safhaları dinî Saiklere göre düzenlenir. Duanın maddî ve ruhânî yönden çocuğu kötü gözlere karşı koruyacağına inanılır. Bu sebeple, çocuğun yakasına azizlerin türbelerinden getirilen muskalar takılır. Ayrıca, çocuklar türbelere götürülerek adaklarda bulunulur ve bebekler kilisenin iç çevresinde yürütülür. Bundan başka, bebeğin ağırlığına göre, kiliseye ve türbelere bir miktar mum ve buhur bırakılır. Marunîlerde en ilginç dinî uygulamalardan biri de uykusuzluk veya başka bir hastalık olması durumunda bebeklerin başına özellikle Kutsal Kitap veya okunmuş ekmekle bastırılmasıdır.

Bundan başka, çocukların kendi özel günleri vardır. Bazı Doğu kiliselerinin hâlâ Noel olarak kutladıkları Epifani devresindeki Lazarus Cumartesi'si ve Paskalya'dan önceki Pazar günü çocuklarla ilgili özel günlerdir. Epifani gecesinde, İsa'nın çocukları kutsamasına izin vermek için kapılar özellikle açık bırakılır. Bu gece, İsa gelip-geçerken; *"Kutsal olaydan dolayı, bu gecede annenin kızarttığı hamurla sembolize edilen evdeki sağlık ve berekete açık bir atıfla daim daim"* der. Lazarus'un ölüm ve yeniden dirilişini temsil etmek için, çiçek çelengi taşıyarak, evleri dolaşan yaslı kişiler

[94] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s 168.
[95] Antony Haji Rousos.

gibi, Lazarus Cumartesi'si, tebdili kıyafet yapan çocukların toplanmasına tanıklık eder. Lazarus*, karnı üzerine yerleştirilen bir çelenkle yere uzanır. Yasçılar, diz çökmüş olarak matem havasına uygun bir şekilde mırıldanırlarken, en hünerli bir okuyucu, kutsal resimlerle dekore edilmiş büyük bir kartonu tutarak, Yuhanna'nın İkinci mektubundan âyetler okur. İsa'nın emriyle ayağa kalkan ölü Lazarus meydana çıktığında, büyük bir heyecan yaşanır ve yasçılarla birlikte gözden kaybolur. Bu kutlamalar esnasında, çocuklar, taze yumurta, pasta veya parayla ödüllendirilirler.[96]

Paskalya'dan önceki Pazar günü, kökeni muhtemelen eski bahar festivallerine dayanan ve İsa'nın Kudüs'e girişinin anısına çocukların günü olarak kutlanır. Bugünde çocuklara en yeni elbiseleri giydirilir ve süslenmiş mumlar verilir. Hatta bazen bu mumların, ailelerin sosyal statülerini bile yansıttığı olur. Aileler, durumlarına göre, çocuklarına bu günde kocaman süslü mumlar, pastalar, çeşitli meyveler ve kuruyemişler vererek, onların bugünü en iyi şekilde kutlamalarına yardımcı olurlar.[97]

3. Ölüm ve Cenaze Törenleri

Bütün Doğulu Hıristiyanlarda olduğu gibi, Marunîlerde de ölüm, aile üyeleriyle üzüntünün ve yasçılarla birlikte yemek sofrasının paylaşıldığı ve tevekküle dayalı bütüncül bir felsefenin ortaya konduğu bir zamandır. Hastalığın bütün safhalarında ve can çekişme anında papaz bulunur ve uzun kandil törenleri yapılır. Aile ve çok sayıda dostları, üstü açık bir şekilde yatakta bekletilen cesedin etrafında nöbet tutarlarken, cenazenin gömülmesinden önce ve sonra dualar ve tütsüleme yapılır. Büyük cenaze törenlerinde profesyonel kadın ve erkek yasçılar bulunabilmektedir. Ağıt temaları genellikle hem Kitab-ı Mukaddes hem de eski pagan ve kabile efsanelerini tasvir eder. En acıklı ağıtlardan biri, mezarda papaz tarafından söylenen bir ağıttır ve bu ağıt, ölü ile yasçılar arasındaki bir diyalogu yansıtır. Bu ağıtta ölü; *"Ey kardeşlerim, beni toprağa koyun ve üzerimi taşlarla doldurun. Ey kardeşlerim, seyahat edebileyim diye, benim için dua edin"* der. Yasçılar ise *"Biz, seni toprağa verdik ve üzerini taşlarla doldurduk. İsa'nın haçı senin yoldaşın olsun"* der.[98]

Marunîler kendi ölülerini başları batıya yönelik şekilde gömerler. Ancak ölen kişi bir papaz ise o zaman başı doğuya gelecek şekilde gömerler. Ayrıca Meryem Ana'nın şefaatine nail olabilmeleri için ölünün eline bir de tespih koyarlar. Cenazenin

---

* Mitolojik bir karakter.
[96] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 169.
[97] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 169.
[98] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 169.

ardından üç gün boyunca sadece zeytinyağıyla yanan bir lamba yakarlar çünkü Marunî inancına göre ölü üç gün boyunca kendi evine geri dönebilmektedir.[99]

Ölü sahibinin evine önce papaz ve daha sonra da vaftiz babası çağrılır. Bunu takiben de yardımcı olmak ve üzüntülerini bildirmek amacıyla diğer komşular ölü sahiplerine ziyarete gelirler. Ölü kefenlenmeden önce yıkanır. Ancak, ölen kişi papaz veya bir diyakoz ise onu mutlaka papazların yıkaması gerekir. Yıkanıp kefenlendikten sonra ölü, tabuta konur ve papaz ve diyakozların okuduğu ilahiler eşliğinde kiliseye götürülür. Kadınlar, kiliseye kadar cenazeye eşlik edemezler Ancak, takip eden Pazar günü, ölünün kabrini ziyarete gidebilirler. Defin töreni öncesinde, tütsüleme töreni ve duası yapılır. Bu dua, kısa bir dua olup, tütsüleme duasının okunması (Sabahıl Moryo) üzerinde odaklanır ve daha sonra kilisede yapılan âyinin ardından cenazenin defin işlemi gerçekleştirilir. Marunîler geleneksel olarak cenaze törenlerinde, ölünün defnedilmesi esnasında, ölen kişi için Mezmur tarzında nağme ile dualar okurlar. Ölen kişinin ardından Marunîler, eğer ölen kişi erkekse, Allah rahmet eylesin anlamında *"Allah yerhamo"* kadın ise de *"Allah yerhama"* şeklinde duygularını belirtirler. Bununla beraber bu gelenekle; Marunîler, ölen kişinin Tanrı Krallığına girmiş olduğunu ima etmemekte, sadece Tanrı'nın ölen kişiye rahmet edebileceğini ummaktadırlar. Dolayısıyla, bu gelenek ölünün ardından yapılan bir dua geleneğinden ibarettir denilebilir. Defin işleminin tamamlanmasından sonra, bütün cemaat cenaze evine gider. Burada cemaate yemek ikram edilir. Yemeğin ardından tekrar cemaat ölü sahibine taziyede bulunur ve daha sonra da evlerine dönerler. Marunî geleneğine göre, bir kimsenin ölümünün dokuzuncu, on beşinci veya yaygın bir şekilde kırkıncı günlerinde ölüyü anma törenleri yapılır. Bu anma törenlerinde papaz, kaynatılmış buğdayı takdis eder ve bu buğday kilisedeki anma töreninden ayrılan halka dağıtılır.[100]

Marunî geleneğinde Pazar günleri cenaze töreni yapılmaz. Bedenin yeniden dirilişi umudu ve ölen kişiye saygı göstermek amacıyla, kilisenin öğretisine ters değilse, ölünün kilisede yıkanmasına izin verilir. Genel olarak Marunîlerde ölen kişinin ölümünün 40. günü, ölüyü anmak amacıyla Komünyon kutlama geleneği vardır. 40. günü, ölünün akrabalarının veya yasçıların maddî ve ruhânî tazelenmenin ortak bir sembolü olan Komünyonu paylaşmalarından sonra yas dönemi sona erer.[101]

---

[99] www.maronitesofcyprus.com [20.10.2009 – 09.00]
[100] Antonis Fanzis, 1960, Özhan, Liman Memuru.
[101] Ramazan Işık, *a.g.e.,* s. 170.

40 sayısı, muhtemelen Nuh'un gemisi ve İsa Mesih'in çöldeki orucunda olduğu gibi, kutsal kitapta geçen 40 günle alakalı olsa gerektir.

E. Günümüz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Marunîlerine Genel Bir Bakış

1. İçişleri Bakanlığı Nüfus Dairesi'ne Göre K. K. T. C. Üzerindeki Dağılımları

2006 yılı seçmen listelerine göre Koruçam'da 191, Karpaşa'da 12 ve Özhan'da bir kadın olmak üzere devamlı K. K. T. C.'de ikamet eden 204 kişi bulunmaktadır. Ancak bu rakam K. K. T. C.'de yaşayan net Marunî nüfusunu vermemektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Güney Kıbrıs'ta yaşayıp da emekli olarak K. K. T. C.'deki köylerine dönmekte olan çok sayıda Marunî bulunmaktadır. Dolayısıyla bu sayı her gün artmaktadır.

2. Eğitim Kurumları

2. a. Aziz Maron İlkokulu

Aziz Maron İlkokulu, çoğunluğunu Marunî topluluğuna ait çocukların oluşturduğu tek resmî okuldur. Okul, Glafkos Klerides'in cumhurbaşkanlığı döneminde yapılmış ve 1 Eylül 2002 yılında kapılarını öğrencilere açmıştır. Bina Anthoupoli'de bulunmaktadır.

Aziz Maron İlkokulu, Marunî toplumunun üyeleri tarafından topluluğun hedeflerine ve beklentilerine uygun bir şekilde ileri derecede eğitim ve sosyal çalışmalarla donatılmıştır. Okul dört Marunî köyünden gelen öğrencilere eğitim vermektedir ancak bunun yanında bu okulda okumak isteyen diğer öğrencilere de açıktır.[102]

Anaokulu ve çocuk bakımevi ile birlikte okula devam eden öğrencilerinin sayısı 160'ı geçmektedir. Ekim 2002 tarihinden bu yana okul, tam gün programını uygulamaya başlamıştır ve böylece eklenen zaman içerisinde okula devam eden öğrenciler Bilgisayar, Teknoloji, Müzik, Tiyatro, Spor ve İngilizce gibi dersler görme imkânı elde etmiş oldular. Ayrıca akşam saatlerinde Kıbrıs Marunî Arapçası dersleri de seçmeli olarak verilmektedir.[103] Aziz Maron İlkokulu, Kıbrıs'ta Yüzyıllardır var olan Marunî Cemaati'nin varlığının bir sembolüdür. Antonis Haji Rousos'a göre; *"Marunî çocuklar arasındaki ilişkilerin pekiştirilmesi ve Marunî kültürel varlığının devam ettirilmesi açısından böylesi bir okulun kurulması elzem idi."*

2. b. Terra Santa Okulu

Terra Santa Okulu, Marunî Cemaati'nin iki etnik okulundan biridir. 1641 yılında Fransisken keşişlerinden oluşan bir grup, dinî duyarlılığın geliştirilmesini hedef edinerek

[102] www.maronitesofcyprus.com [20.02.2010 – 14.00]
[103] Antonis Haji Rousos.

bir okul kurarlar. Okul Terra Santa adı altında, Kudüs kökenli bu keşişlerin sorumluluğu ve koruması altında 1646 yılında işlev görmeye başlamıştı. Osmanlı egemenliği döneminde okul sadece ilköğretim eğitimi yapmıştır.[104] 1936 yılında önce İngilizlerin eline geçer daha sonra ise yine Fransisken keşişlerin himayesi altına girer ve adı Terra Santa Koleji olarak değiştirilir. Önceleri okul Paphos Gate bölgesinde faaliyet gösterirken, daha sonra Lefkoşa bölgesindeki Acropolis'e taşınarak yeni yapılmış bir binada faaliyetlerine devam etmiştir. 1913 yılında okulun programları ortaokul eğitimi verebilecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. 1970 yılında ise bir çocuk bakımevi eklenmiştir.

Okul bütün Marunî köylerinden öğrenci almakla birlikte, Koruçam'daki manastırda yaşayan rahibeler okulla yakından ilgilendiklerinden daha çok Koruçamlı çocuklar okumaktadır. Bugüne kadar Terra Santa Okulu, Marunî kız ve erkek çocuklarının çoğu için bir eğitim merkezi halindeydi. Bugün okul, çocuk bakımevi, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere üç bölüm şeklinde faaliyetlerini sürdürmektedir.[105]

2. c. Aziz Meryem Okulu

Limasol'daki Aziz Meryem Okulu, yüksek öğretim sunan Marunîlerin etnik okullarından biridir. Marunî geleneklerini ve âdetlerini canlı tuttuğu için bu okul Marunî Cemaati için çok önemlidir.

Aziz Meryem Okulu, 1921 yılında açılmıştır ve bugün çeşitli milletlerden gelen 800 öğrencisi vardır. Yabancı diller konusunda ünlü bir okuldur. Bu okulu çoğu Marunî Cemaatinden gelen, Fransisken Tarikatı mensubu rahibeler yönetmektedir. Her yıl yüzlerce Marunî çocuğu bu okula kayıt yaptırmaktadır. 1974 Barış Harekâtı sırasında birçok mülteci kız çocuğu bu okulun misafirhanesinde kalmıştır.[106] Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Bakanlar Kurulu kararıyla Terra Santa ve Aziz Meryem okulları Marunî etnik okulları olarak tanınmıştır.[107]

3. Siyasî Sosyal Kurumlar, Kültürel Topluluklar ve Aktiviteleri

Kıbrıs sorununun çözümü yolunda alınan yetersiz mesafeler sebebiyle kendi köylerine dönme umutlarını yitirince Marunî Cemaati çeşitli ihtiyaçları doğrultusunda kendi kurumlarını oluşturmuşlardır. Marunî kültürel kimliğinin devam ettirilmesi ve gelecek nesillerde sürdürülmesi isteği onları çeşitli dernek ve kurum organizasyonlarında toplamıştır.

---

[104] www.maronitesofcyprus.com [20.02.2010 – 14.00]
[105] www.maronitesofcyprus.com [20.02.2010 – 14.00]
[106] Antonis Haji Rousso.
[107] www.cypnet.co.uk [15.04.2010 – 16.00]

3. a. Marunî Sosyal Yardımlaşma Kurumu

Bu kurum 1996 yılında Marunî temsilcisi olan Antonis Haji Rousos öncülüğünde Lefkoşa'da açılmıştır. Kurumun amacı Marunî Cemaatinin sosyal, kültürel ve bilimsel seviyesini yükseltmektir. Ayrıca bu kurum aracılığıyla Marunîler, kendi cemaatlerinin gelişmesini sağlayacak çeşitli olay ve programlara öncülük etmektedirler. Kurum Marunî Cemaati üyeleri arasında yardımlaşmanın ve hükümet desteği yeterli olmadığı zamanlarda cemaatin yararına olacak etkinliklerin desteklenmesini amaçlamaktadır. Kurumun mâlî yapısı birtakım yardım ve bağışlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Yönetim kurulu yedi üyeden oluşmaktadır ve Yönetim Kurulu Başkanı Marunî Temsilcisi Antonis Haji Rousos'tur.

Marunî Sosyal Yardımlaşma Kurumu ayrıca Marunî Cemaatini tanıtan kültürel içerikli kitap yayını, başarılı öğrenci, araştırmacı ve sanatçıları destekleme gibi faaliyetlerde bulunarak da Marunî Cemaatine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında birçok ders, konferans, seminer, dinî ve sanatsal etkinlikler, spor müsabakaları ve diğer bir takım faaliyetlerde de bulunmaktadır. Bütün bunların yanında Kıbrıs Marunîlerinin geçmişine dair yapılan tarihi incelemeleri yakından takip edip desteklemektedir.[108]

İletişim: 8 St Maron, 1010 Nicosia

Tel: 00357- 22673183 Fax: 22670510

3. b. Aziz Antony Huzurevi

Bu huzurevi de Marunî Temsilcisi Antonis Haji Rousos'un öncülüğünde, hükümet ve cemaatin yardımlarıyla, 1997 yılında Lefkoşa'da kurulmuştur.

Aziz Antony Huzurevi Avrupa standartlarına göre donatılmış bir kurumdur. 35 kişilik kapasitesiyle çoğunlukla Marunîlere hizmet vermektedir.

İletişim: 5 Dervenakiwn, 2305 Lakatamia

Tel: 00357- 22372404/5 Fax: 22372390

3. c. Marunî Kooperatif Tasarruf Bankası AMKKA (Ayia Marina, Kormakitis, Karpashia, Asomatos)

Marunî Kooperatif Tasarruf Bankası da Marunî Temsilcisi Antonis Haji Rousos'un çabalarıyla, 1 Haziran 1998 yılında kurulmuştur. Bu bankanın kurulmasındaki amaç, hem Güney Kıbrıs'a göç eden, hem de K. K. T. C.'de yaşayan Marunîlerin ihtiyaçlarını karşılamaktır. AMKKA aynı zamanda, Sağlık Bakanlığı ve K. K. T. C.'de yaşayan

[108] Antonis Haji Rousos, www.maronitesofcyprus.com [20.02.2010 – 14.00], www.cypnet.uk [15.04.2010 – 14.00]

Marunîler arasında bir bağlantı vazifesi de görmektedir. Marunîler için yapılan hükümet yardımları, AMKKA aracılığıyla insanlara ulaştırılmaktadır.

İletişim: 8 Saint Marona, 1010 Nicosia

Tel: 00357-22451437, 22667341 Fax: 22664169

Marunî Cemaati üyeleri, adanın geneline yayılmış oldukları için, onları bir araya getirecek ve kültür ve geleneklerini yaşatmalarını sağlayacak çeşitli dernek ve kulüpler kurmaktadırlar:

3. d. Sportif Faaliyetler

3. d. 1. Kormakitis Kulübü

Bu kulüp Lefkoşa'da Aziz Meryem Kilisesi'nin yanında bulunmaktadır. Başarılı bir geçmişe sahiptir. Futbol takımı olarak faaliyetlerini sürdürmekle beraber çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerde de bulunmaktadır.

Başkan: Antonis Toumazou

İletişim: 8 Ayiou Marwna, 1010 Nicosia

Tel: 00357- 99622420 (Antonis Sarrou- Sekreter)

3. d. 2. Kedros Ayias Marinas

Ayia Marina (Gürpınar)'dan göçenlerin bir kulübüdür ve çoğunlukla spor ve sosyal faaliyetlerde bulunmaktadır.

Başkan: Degaulle Hadjihannas

İletişim: 2654 Kotsiatis, Nicosia

3. d. 3. EMA Anthoupolis

Anthoupoli bölgesinde yaşayan Marunîlerin bir araya gelmesini sağlamak için çeşitli spor ve sosyal etkinlikler düzenleyen bir kulüptür.

Başkan: Marinos Christofi

İletişim: 20 Ayiou Marwna, 2304 Lakatamia, Nicosia

Tel: 00357- 99664412

3. d. 4. ENA Asomatou

ENA kulübü de Marunîlerin kurduğu daha çok sportif faaliyetlerde bulunan bir kulüptür.

Başkan: Yiannis Kontos

İletişim: 5 Calvou, 1107 Agios Pavlos, Nicosia

Tel: 00357- 99549680 Email: ykontos@mcit.gov.cy

3. e. Kültürel Topluluklar

Adından da anlaşılacağı gibi bu kulüpler Marunîleri bir arada tutmak ve kültürel faaliyetlerde bulunmak üzere kurulmuş topluluklardır.

3. e. 1. Kıbrıs Marunîleri Üniversite Mezunları Derneği

Başkan: Gabriel Kalakoutis

İletişim: Kennedy Avvenue 89, Floor 201 P.O. Box 26624, 1640 Nicosia

Tel: 00357- 99697402 Email: kalakoutis@cytanet.com.cy

3. e. 2. Katolik Marunî Gençliği

Başkan: Michael Skoullos

İletişim: P. O. Box 26915, 1648 Nicosia

Tel: 00357- 22772635 Fax: 22780136 Email: info@cmyc.com

Web: www.neolaia-maroniton.org.cy

3. e. 3. Karpaşa Kutsal Haç Gençlik Kulübü

Başkan: Joseph Kokkinos

İletişim: 22 Aiantos, Agioi Omologites, 1082 Nicosia

Tel: 00357- 99660075 (Joseph Kokkinos)

Tel: 00357- 99609148 (Marios Mavrides)

Tel: 00357- 99443685 (Dr. Petros Katsioloudes)

Web: www.karpasha.com

3. e. 4. Marunî Gençlik Merkezi

Başkan: Panicos Sellas

İletişim: 8th street, no: 17, 4195 Kato Polemidia, Limasol

Tel: 00357- 99622972 Email: sellas@avacom.net

3. e. 5. Kıbrıs Marunî Gençliği

Başkan: Yannos Pavlou

İletişim: P. O. Box 22249, 1519 Nicosia

Tel: 00357- 22425487 Fax: 22424480

3. e. 6. 99scouts System (Maronites)

Başkan: Antonis Vasileiou

İletişim: 2 Loutrakiou, Strovolos, 2027 Nicosia

Tel: 00357-99450050 Email: epiteleio@scouts99.org

Web: www.scouts99.org

3. e. 7. Xki Fi Sanna Kulübü

Hükümete bağlı bir kuruluştur ve amacı Kıbrıs Marunî Arapçası'nın kaybolmasını önlemek ve bu dili korumaktır.

Başkan: Michael Hadjiroussos

İletişim: 6 Petraki Giallourou, Flat 1, 2373 Nicosia

Tel: 00357- 99545404 (George Skordis) Email: gskordis@gmail.com

Web: http://sana.squarespace.com

3. e. 8. Kormakitis Trust

Geleneksel Marunî mimarisini korumayı amaçlayan ve hükümete bağlı olmayan bir kuruluştur.

Başkan: Antouanetta Katsioloudi

Tel: 00357-22774895

Tel: 00357-99496565 (Antouanetta Katsioloudi)

Web: www.kormakitistrust.org.uk

3. e. 9. Kermia Ztite

Marunî tarih ve kültürünü tanıtım ve koruma amaçlı bir gruptur.

Başkan: George Skordis

İletişim: 6 Petraki Giallourou, Flat 1, 2373 Nicosia

Tel: 00357- 99545404 Email: gskordis@gmail.com

3. e. 10. Marunî Kilise Korosu

Başkan: Antonis Skoullos

Tel: 00357- 99630905

3. e. 11. Kıbrıs Marunîleri Müzik Korosu

Christina Sella

İletişim: 33Ioanni Prodromou, Mesa Geitonia, 4002 Limasol

3. e. 12.Asomatos Kadın Hareketi Derneği

Başkan: Monica Despoti Christofidi

İletişim: Kyriakou Matsi 11, Nikis Centre, Oficce 302, 1082 Ayioi Omologites Nicosia

Tel: 00357- 99517643

4. Gelir Kaynakları

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ikamet eden Marunî Cemaatinin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ancak asıl gelirleri emeklilik ve yardım adı altında almış oldukları maaşlardır.[109] Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden göç etmedikleri ve her türlü zorluğa rağmen burada kaldıkları için kaynağının nereden geldiği belli olmayan yüksek miktarda bir maaş almaktadırlar. Bununla beraber 2003 yılından beri evlerini tamir ettirenlere ve Koruçam Köyü'ne* yeni ev yaptıranlara harcadıkları para geri ödenmektedir.[110] Bunun sebebi Marunîlerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki asıl topraklarına dönmelerini sağlamaktır. Çiftçilik yapan Marunîlere çok ciddî yardımlar yapılmakta ve teşvik verilmektedir. 2003 yılından sonra Güney Kıbrıs'ta çalışıp da emekli olan Marunîlere Kuzey Kıbrıs'a dönmeleri için Koruçam Köyü'nden ev, arazi ve para teklif edilmiştir. Ancak bu uygulama hem Marunîler arasında hem Güney Kıbrıs Yönetimi hem de Kuzey Kıbrıs Yönetimi tarafından eleştirilmiştir.

Güney Kıbrıs'ta ikamet eden Marunîler ise çeşitli meslek gruplarında çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar.

5. Günümüzde Marunî Toplumu

1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Koruçam, Özhan ve Karpaşa'da kalan Marunîler dışında birçoğu Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne göç etmişlerdir. Bugün Koruçam'da yaklaşık 120, Karpaşa'da 12, Özhan'da ise 1 kişi yaşamaktadır. Bugün Özhan Köyü Türk Askerinin himayesindedir ve sadece Pazar günleri Baş melek Michael Kilisesi'nde âyin için köye girilebilmektedir. Gürpınar Köyü'ne ise giriş kesinlikle yasaktır. Karpaşa'da ise evlerin bir kısmında evleri korumak amacıyla ve herhangi bir zarar vermeden Türk askeri personeli oturmaktadır.

Kıbrıs Marunî Cemaati kendi farklı dilsel ve dinî özellikleriyle, ada halkını bütünleyici bir unsurudur. Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan Marunîler adadaki 6000 kişilik Marunî Cemaatinin çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Bu

---

[109] Antonis Haji Rousos; İllias Yoannu Baba; Yuannis Orfanu.

* Konuştuğumuz Marunîler Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti tarafından Koruçam dışında diğer köylere imar izni verilmediğini ifade etmektedirler. Bunun sebebi ise herhangi bir giriş çıkış izni olmadan girilebilen ve hiçbir şekilde müdahale edilmeyen tek köyün Koruçam Köyü olmasıdır. Karpaşa'da eski evlerin tamirine izin verilmekte ancak yeni ev yapımına izin verilmemektedir. Diğer iki köy ise zaten Türk askeri birliğinin içinde kalmaktadır. Ancak Karpaşalı Marunîler kendilerine imar izni verilmediği takdirde çocuklarının artık Kuzey Kıbrıs'a gelmeyeceğini ve Marunîliğin zamanla kaybolacağı düşüncesindedirler. Yuannis Koçaludi, Karpaşa, 1935, Çiftçi; Christina Koçaludi, Karpaşa, 1936, Ev Hanımı; Yuannis Orfanu.

[110] Gürkan Kara; Nazemin Gelen, Baf, 1952, Arşiv Görevlisi.

topluluğun %75'i Anthoupoli, Ayios Dometios ve Lefkoşa'da; %15'i Limasol'da; %5'i Larnaka'da; kalan kısmı da Marki, Kotsiatis ve Paphos'ta yaşamaktadır.

Marunîler Yunan okullarında okuyup akıcı bir şekilde Yunanca konuşsalar da kendilerine ait bir dilleri, dinleri (Katolik Marunî Dinî) ve kendi âdet ve gelenekleri bulunmaktadır. Marunîlerin ayrıca kendilerine has ikonları, mimarisi, müzik ve tarihleri vardır. 2008 Aralık ayından beri Başpiskoposları Yosif Andoniu Sueyif'tir.

Marunîler için köyler doğrudan dinleri ve gelenekleri ile bağlantılıdır. Bundan dolayı bayram zamanlarında ve hafta sonları çok kalabalık olarak kendi köylerini ziyaret ederler ve ayrıca da bazı âdet ve geleneklerini sadece köylerinde icra edebilmektedirler. Çok ilginç bir detay olarak da Koruçam kökenli Marunîler bu köy toplantılarında aralarında sadece Kıbrıs Marunî Arapçası'nı kullanırlar. Başka yerlerde karşılaştıklarında ise genellikle Yunancanın Kıbrıs lehçesini kullanırlar. Marunîlerin köylerine tekrar tekrar dönmeleri kültürel kimliklerinin devam ettirilmesi açısından gerekli görülmektedir ve Cemaatin belirgin özelliklerinden birisidir.

Köylerinden, mal varlıklarından ve kiliselerinden uzak kalan Marunî topluluğu daima daha büyük topluluklar karşısında asimilasyon gerçeğiyle karşı karşıyadırlar. Bu asimilasyonu engellemek için Marunîler değişik yollar kullanmaktadırlar: Gençlerin bir araya gelebilmesi için değişik kulüp ve kültürel derneklerin kurulması, kamp organizasyonları, Aziz Maron İlkokulu, Aziz Meryem ve Terra Santa gibi millî okulların faaliyete geçirilmesi ve sürdürülmesi, aylık cemaat dergi yayınları, çeşitli internet siteleri, izci organizasyonları, Kıbrıs Marunî Arap Dili'nin alfabesinin oluşturulması için alanında uzaman akademisyenlerle işbirliği yapılması ve vatandaşların kendi kimlikleri konusunda bilinçlendirilmesini hedefleyen çeşitli kültürel olayların düzenlenmesi v.b.

Son birkaç yıldır Marunîler daha aktif bir şekilde teşkilatlanma ve kendi köylerine dönme konusunda çalışmalar yürütmektedirler. Güney Kıbrıs'a göç eden Marunîler, çocuklarının Katolik Marunî kimliğini kaybetmek üzere olmasından yakınmaktadırlar. Rumlarla kız alışverişleri başlamış, artık evlenmeler ve beraber yaşamanın bir sonucu olarak gençlerin dinlerine ve kimliklerine bağlı kalmadıklarını ifade etmektedirler. Bu olumsuz durumlara karşı tedbir almak amacıyla köylere dönmeye teşvik, eski kiliselerini restorasyon gibi çalışmalar yapmaktadırlar. Ayrıca Haziran 2010'da Papa Kıbrıs'a gelerek Marunî âyinine katılmış ve yanlarında olduğunu göstermiştir. Tüm bunların doğal bir sonucu olarak Marunîler kiliselerine daha çok bağlanmakta köylerine dönmek için çok daha fazla emek harcamakta ve kapalı olan köylerini yeniden açtırmak için tüm siyasî

yolları denemektedirler.[111] Onları bir arada tutan şeyin din olduğunun farkındalar ve tüm propagandalarını bu din olgusu üzerinden yürütmektedirler. Girne Kaymakamı Gürkan Kara[*] sürekli olarak kendilerine gelip köyleri birleştirmek ve tek muhtarla yönetmek istediklerini ifade etmektedir.

Kıbrıs'taki ortamı okuyucuya aktarmak açısından Kıbrıs Gazetesi'nde, 29 Haziran 2008 tarihinde Antonis Haji Rousos ile yapılmış olan bir röportajı burada paylaşmayı uygun görüyoruz:[112]

Kıbrıslı Maronitler Yok Olmak Üzere

Maronit cemaatinin Rum Meclisi'ndeki Temsilcisi Antonis Haji Roussos, KIBRIS'a konuştu:

KUZEY KIBRIS'TAKİ KÖYÜMÜZE DÖNSÜNLER... Antonis Haji Roussos, Güney Kıbrıs'ta dağınık halde yaşayan Maronitlerin, yeniden bir toplum olabilmesi için kuzeydeki eski köylerine geri dönmeleri gerektiğini vurguladı. Roussos, Kuzey Kıbrıs'taki köylerine dönmedikleri takdirde Maronitlerin dış evlilikler sonucu maruz kaldıkları asimilasyon nedeniyle yakın zamanda yok olacağından endişe ettiğini söyledi.

İbrahim BEYAZOĞLU

Maronit cemaatinin Rum Meclisi'ndeki Temsilcisi Antonis Haji Roussos, Güney Kıbrıs'ta dağınık halde yaşayan Maronitlerin, yeniden bir toplum olabilmesi için kuzeydeki eski köylerine geri dönmeleri gerektiğini vurguladı. Roussos, Kuzey Kıbrıs'taki köylerine dönmedikleri takdirde Maronitlerin dış evlilikler sonucu maruz kaldıkları asimilasyon nedeniyle yakın zamanda yok olacağından endişe ettiğini söyledi.

KIBRIS'a konuşan Roussos, Kıbrıs sorununun çözüm aşamasında Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıs meselesini pasif bir şekilde beklediklerini kaydeden Roussos, mülkiyet ve siyasi temsil haklarını kazanıp var oluşlarını sürekli kılmak için Annan Planı'na evet demelerine rağmen Rumların hayır demeleriyle birlikte adadaki Maronit nüfusunun belirsiz bir geleceğe saplanıp kaldığını belirtti.

Roussos, Maronitlerin Rum parlamentosunda oy verip konuşma haklarının olmadığından dolayı siyasal etkilerinin olmadığını kaydetti.

Roussos, Türk tarafındaki yönetimden de şikâyet ederek, Türk ordusunun Karpaşa ve Özhan'ı kamp haline getirdiğini ve eski evlerini görüp orada dinî ibâdetlerini gerçekleştirmeye izin vermediğini söyledi. Roussos, bu bağlamda, Birleşmiş Milletler'e

[111] Yusuf Suiçmez, Trabzon, 1968, K. K. T. C. Din İşleri Başkanı.
[*] Gürkan Kara, 1960, Girne, Girne Kaymakamı.
[112] İbrahim Beyzaoğlu, *Kıbrıs Gazetesi*, 29.06.2008, s. 8.

de başvurarak, kuzeye âyin yapıp evlerini görmek için geçmek istediklerini ancak bir sonuç alamadıklarını ifade etti.

"Asimilasyona karşı yeniden toplum olma arzusu"

Toplum olmanın önemine değinen Roussos, Kıbrıs sorununa dair üretilecek bir çözüm sonucunda, cemaatinin evlerine döneceğini ve eski toplum hayatını yeniden canlandıracağını belirtti.

Kuzeydeki köylerine dönüp orada yaşamak istediklerini belirtmelerine rağmen, söz konusu isteklerinin kabul edilmediğini ifade eden Roussos, Maronitleri köylerine geri dönüp orada yaşamaları için cesaretlendirmeye çalıştıklarını ifade etti.

"Cemaatimizi tek bir kimlik olarak bir arada tutmanın tek yolu budur" diye konuşan Roussos, asimilasyon tehlikesi yüzünden cemaat olarak varlıklarını sürdürmenin zor olduğundan yakınarak, dış evlilikler yüzünden birkaç yıla kalmaz asimilasyona maruz kalıp yok olabileceklerini söyledi.

"Kaybolmamak için asimilasyonun önüne geçmek lazım" diyen Roussos, eskiden Kuzeydeki köylerinde bir arada yaşayan Maronitlerin birbirini tanıdığını söyledi ve yeniden bir toplum olmak istediklerini dile getirdi.

Roussos, 1974'ten önce, ağırlıklı olarak Kormakitis (Kormacit), Karpashia (Karpaşa), Asomatos (Özhan) ve Agia Marina (Gürpınar) köylerinde, çoğunlukla tarım ve hayvancılıkla uğraşıp Kıbrıslı Türklerle barış içerisinde yaşayan Maronitlerin 1974'ün ardından köylerini terk ederek adanın çeşitli bölgelerine dağıldığını, gün geçtikçe köylerinde kalan Maronitlerin sayısının azaldığını söyledi.

Geçmişte yaklaşık 5000 Maronit'in yaşadığı Kuzey'de bugün itibariyle sadece 150 Maronit'in kaldığını ifade eden Roussos, yakın bir geçmişte tarım ve hayvancılıkla uğraşan Martonit cemaatinin dağılma sürecinde birçok şeyin onlar için zorlaştığını belirtti. Roussos, Maronitlerin işsizlik sıkıntısı çektiğine de değindi.

"Sembolik bir siyaset"

Annan Planı'na siyasî ve kültürel anlamdaki belirleyici nedenlerden dolayı haklarını tekrar kazanmak için evet dediklerini söyleyen Roussos, planın reddedilmesinden sonra söz konusu duruma ilişkin yaşanan belirsizliklerden ötürü mağduriyet yaşadıklarını söyledi.

Roussos, Annan Planı ortaya çıktığında, Maronitlerin köylerine geri dönüp mülkiyetlerine kavuşma ve her zaman hak iddia ettikleri parlamentodaki siyasal temsiliyetlerini yükseltmek için referandumda evet oyu verdiklerini ifade etti.

Bugün gelinen noktada Rum yönetimi parlamentosunda oy verip konuşma hakları olmadığını söyleyen Roussos, sadece meclise katıldıklarına dikkat çekerek, yüz yüze geldikleri siyasî durumu "aşağı yukarı sembolik bir şey" diye niteledi. Roussos, bu konuda şöyle konuştu:

"Politik bir etkimiz yok. Etkimiz çok aşağı seviyelerde. Politik anlamda karar verme aşamasında değiliz. Annan Planı kabul edilmedi ve biz muallâkta kaldık. Eğitim ve kültürel anlamdaki sorunlarımıza çözüm üretmek için uğraşıyoruz. Bu yüzden de İki büyük cemaat arasında yaşanan mücadele bizim için bir cezaydı. Boş yere acı çektik."

"Türk Askeri izin vermiyor"

Kıbrıslı Türklerin, özellikle Koruçam'da kalıp hayatlarını sürdürmeleri için kendilerini cesaretlendirerek Maronitlere mülkiyet kullanımına dair bazı haklar verdiklerini söyleyen Roussos, eskiden köyde yaşayayanların mülkiyetini Kıbrıslı Türk yetkililerin yönettiğini söyledi.

2003'ten sonra, Kıbrıslı Türk yetkililerin, Koruçam'da yaşayan tüm Maronitlerin mülkiyet kullanım haklarını geri almaları gerektiğini söylediklerini ifade eden Roussos, Koruçam'da ordu mensuplarının yaşamadığı iki evin de kendilerine iade edildiğini belirtti.

Roussos, aynı durumun Karpaşa ve Özhan için geçerli olmadığını, Karpaşa ve Özhan'da Maronitlerin yaşamalarına izin verilmediğini kaydetti. Maronitlerin sadece Koruçam'da yaşayabildiğini söyleyen Roussos, Karpaşa'da, köydeki en iyi durumdaki evlerde Türk ordusu mensuplarının kaldığını kaydetti. Özhan'ın ise tamamıyla askeri kamp olduğunu söyleyen Roussos, "Orada yaşamamıza izin verilmiyor. Kampta sadece iki yaşlı kadın yaşıyor" diye konuştu.

Roussos, Özhan'da kendilerine sadece pazar günleri 100 kişiyle dinî ibâdetlerini yerine getirmek için izin verildiğini söyledi. İçeriye girip âyinlerini gerçekleştirmek için kapıda ordu mensuplarına pasaport ve kimlik kartlarını teslim ettiklerini ifade eden Roussos, Maronit din adamının geldikten sonra söz konusu âyinin gerçekleştiğini ve belgelerini çıkışta geri aldıklarını kaydetti. "Gürpınar'da da kimsenin girip evini görmesi ve kiliseye gitmesi için izin verilmiyor" diyen Roussos, bu çerçevede şunları söyledi:

"Çok zor bir durum. İnsanların evlerini görmelerine izin verilmiyor. Oldukça askeri bir vaziyet. Orası kapalı bir askeri kamp. Birçok kez âyinlerini gerçekleştirmek

için Barış Gücü ve Türk ordusu mensuplarına başvurmamıza karşın isteğimiz bölgenin askeri kamp olduğu gerekçesiyle geri çevrildi. Sadece Kormacit ve Karpaşa'yı ziyaret edip orada yaşamamıza izin veriliyor."

Roussos, yılın 17 Temmuz günü geldiği zaman eski adı Ayia Marina olan köyün koruyucusu Ayia Santa Marina için dinî âyin[*] ve kutlama yapmak istemelerine rağmen gerekli izinin kendilerine verilmediğini söyledi.

Kıbrıslı Türklerle dostuz

İki toplumla da iyi ilişkilere sahip olduklarını söyleyen Roussos, dost olarak yaşadıkları Kıbrıslı Türklerle hiç sorunları olmadığını söyledi.

Eskiden yaşadıkları çevrede Maronitlerin Kıbrıslı Türklerle oldukça mutlu yaşadığını vurgulayan Roussos, Maronitlerin Gürpınar'da (Ayia Marina) Kıbrıslı Türklerle dış evlilikler gerçekleştirdiğini ve iki cemaatin kendi aralarında birinci dereceden akrabalık unsurları barındırdığını anlattı.

Mesaj

Kıbrıslı Rumlarla iyi ilişkiler içerisinde olduklarını belirten Roussos, "Rumların bizi yanlış anlamalarını istemiyoruz. Onlarla aynı dili konuştuğumuz aynı toplumun parçasıyız" dedi.

Bu anlamda, yanlış yapıp Kıbrıs sorununu riske atmak istemediklerini söyleyen Roussos, bu yüzden de tedbirli, sağgörülü ve öngörülü bir yaklaşımla geleceği düşünerek siyasete karışmadıklarını kaydetti.

Roussos, "Kıbrıs sorunu üzerinde etkimiz yok. Bu yüzden de Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin bir çözüm bulmaları için bekliyoruz. Çözüm gerçekleşene kadar bir toplum olarak hayatta kalmak istiyoruz. Pasif bir şekilde bekliyoruz. Sorunumuz bu" diye konuştu.

Hristofyas'la birlikte politik havanın umut verdiğini ifade eden Roussos, çözüm için ortak bir zemin gerektiğini söyledi. Hristofyas'ın çözüm iradesi gösterdiğinin altını çizen Roussos, komitelerin iyiye işaret olduğunu söyledi. Adanın çözüm için ideal bir zamanda olduğunu ifade eden Roussos, çözümsüzlüğün ilelebet devam etmeyeceğini belirtti.

Bir dereceye kadar iki toplumu da tatmin edecek bir anlaşmanın şart olduğuna değinen Roussos, Kıbrıs dışında başka ülkelerin aralarındaki farklılıklara rağmen bir uzlaşıya vardıklarını söyledi.

---

[*] Temmuz 2010 itibariyle Gürpınar Köyü'nde de Marunîler âyinlerini gerçekleştirebilmektedir. K. K. T. C. Hükümeti tarafından gereken esneklik gösterilmiş ve Marunîlerin dinî hayatlarını yaşamaları için gereken girişimler yapılmıştır.

Roussos, iki tarafın farklı konuştuğunu ifade etti ve Kıbrıslıların oturup kendi arlarında barışçıl bir yolla gelecek için anlaşmalarını gerektiğini kaydetti. Roussos, ayrıca "Biz Maronitlerin de haklarımız var ve çözüm çalışmaları kapsamında haklarımız da hesaba katılmalı" dedi.

"Lütfen Maronit cemaatinin haline bir bakın"

Geleceğe dair muallâkta kaldıklarını yineleyen Roussos, her iki tarafın politikacılarına, pratikte mümkün bir çözüm içerisinde herkesin ortak iyiliği için barış koşullarında yaşama isteminde bulunan Roussos, Türk politikacılara ayrıca şu mesajı gönderdi:

"Lütfen Maronit cemaatinin haline bir bakın. Küçük bir toplum olduğumuzu anlamaları gerekir. Biz Maronitler kimsenin kötülüğünü istemiyoruz. Köylerimize barışçıl ve iyiye giden bir şekilde geri dönmekten başka bir şey istemiyor ve Kıbrıslı Türk yetkililerden bu isteğimizi gerçekleştirmemize yardım etmelerini istiyoruz. Kıbrıslı Türk yetkililerden Maronitlere ilişkin mülkiyet düzenlemelerinin açığa kavuşturulmasını rica ediyoruz."

SONUÇ

Kıbrıs topraklarında farklı dönemlerde değişik inançların yerleştiğini ve farklı egemenliklerin hüküm sürdüğünü görürüz. Bu egemenlikler yerlerine farklı devletleri bıraksalar da bazılarının dinî etkileri ada üzerinde görülmektedir. Marunî Cemaati de bunlardan biridir.

Kıbrıs Adası'nda tarihte kanlı savaşlar yaşanmış, adaya hâkim olma mücadelesi devamlı var ola gelmiştir. Marunîlerin adaya gelişleri bu savaşlar ve adaya hâkim olma mücadelesi sırasında olmuştur. Burada değinilmesi gereken en önemli husus bugün Kıbrıs'ta çok az bir topluluk olmasına rağmen kaybolmadan varlıklarını sürdürebilmeyi nasıl başardıkları konusuna dikkat çekilmelidir. Kıbrıs Marunî Cemaatinin asimile olmadan varlıklarını sürdürmelerindeki yegâne sebep dindir. Adayı ve bu halkı gözlemlediğimizde bu gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır. Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkının bir kısmı dinîn, dinî eğitimin ve dinî olan her şeyin karşısında durmaktadır. İslâm'a karşı sert bir duruş sergilerken; Yehova Şahitleri ve yeni kurulan kilise evlere sessiz kalınmaktadır. Halkların varlık sebepleri arasında dinîn büyük bir etkisinin olduğu burada vurgulanması gereken en önemli hususdur.

Bugün Marunîler yine dinleri sayesinde ya da başka bir deyişle dinleri için, güneyde onları daha iyi bir hayatın beklediğini bildikleri halde, göç etmemiş, asıllarını kaybetme kaygısıyla, her türlü zorluğa rağmen bu topraklarda yaşamayı sürdürmüşlerdir. Ayrıca Marunîler bugün Kıbrıs'ta varlıklarını sürdürebilmek için geçmişte olduğundan çok daha fazla çalışma yapmaktadırlar. Vatikan ve Lübnan'la devamlı diyalog içerisindedirler ve çok az bir topluluk olmalarına rağmen Roma tarafından yeterince ilgi de görmektedirler. (Haziran 2010'da Papanın Kıbrıs'ta Marunî âyinine katılması bunun en güzel örneğidir.)

Toplumlarda aynı coğrafyayı paylaşmanın bir sonucu olarak karşılıklı etkilenme kaçınılmaz bir gerçektir. Marunîler de bu etkilenmeden nasibini almış Kıbrıs Marunî Arap dili yerini Rumcaya bırakmaya başlamıştır. Marunîler dil konusuna da özel bir hassasiyet göstermekte okullarda ve yaz kurslarında bu dilin kullanılması ve yaygınlaşması için çalışmalar yapmaktadırlar.

Burada özellikle değinmek istediğim bir konu bulunmaktadır: K. K. T. C.'de Türk, Rum (Karpaz bölgesinde Türklerle karışık olarak), İngiliz ve Marunîler birbirilerinin dinîne karışmadan ve karşılıklı hoşgörü çerçevesinde yaşamaktadırlar. Ancak siyasî arenada olabilecek bazı sorunlar muhakkak kaçınılmazdır. Siyasî sebeplerden

kaynaklanan kısıtlamalar dışında Marunîler bizce K. K. T. C. Hükümeti tarafından yeterince tatmin edilmektedirler. Dinlerini yaşama konusunda 1974 tarihinden beri hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını kendileri ısrarla dile getirmektedirler. Marunîler kendileri dahi dinleri hakkında fikir sahibi değildirler. Kendilerine dinleri ile ilgili soru yönelttiğimizde sadece Marunî ve Katolik olduklarını söylemekte, bunun dışında bir beyanda bulunamamaktadırlar. Çalışmamızın birinci kısmında özellikle Marunîlik hakkında bilgi vermemiz bu eksikliği görmemizden kaynaklanmaktadır.

Konunun daha önce çalışılmamış olması ve yeterli kaynak bulunamaması sebebiyle çalışmamızda eksiklikler olacaktır. Ancak bundan sonra konu üzerine ve Kıbrıs'ın dinî coğrafyası, inanç tarihi gibi konularda yapılacak olan çalışmalara bir fikir sunacağı muhakkaktır.

BİBLİYOGRAFYA

ALTAN, Zekai, *Kuzey Kıbrıs'ı Tanıyalım, Gezelim, Görelim*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2000.

ANABRITANNICA (I-XXII), Ana Yayıncılık, İstanbul, 1986-1990.

AYDIN, Mehmet, *Hıristiyan Genel Konsillleri ve II. Vatikan Konsili,* Konya, 1991.

----------, *Dinler Tarihine Giriş,* Konya, 2004, 3. Baskı.

----------, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü,* Damla Ofset, Konya, 2005.

BELAZURİ, Ebu'l Hasan, *Futuhu'l Büldan,* Daru'l-Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1991.

ÇELİK, Mehmet, *Süryani Kilisesi Tarihi,* İstanbul, 1987.

DAU, Butros, *History of the Maronites,* Lebanon, 1984.

DUVEYHİ, İstefan, *Tarih et-Ta'ifa el-Maruniyye,* Editör: Rashid el-Huri eş-Şartuni, Beyrut, 1890.

DVORNİK, Francis, *Konsiller Tarihi İznikten II. Vatikan'a,* Tercüme: Mehmet AYDIN, TTK Basımevi, Ankara, 1990.

ERBAŞ, Ali, *Hıristiyan Âyinleri*, Adapazarı, 1988.

ERDEM, Mustafa, "Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma", *AÜİFD.*, Ankara, 1997, XXXVI, s. 143-178.

FEHMİ, Hasan, Kuzey *Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin El Kitabı,* Gelişim Ofset, Lefkoşa, 1987.

GÜNALTAY, Şemsettin, *Yakın Şark III Suriye ve Filistin*, TTK Basımevi, Ankara, 1947.

GÜRKAN, Haşmet Muzaffer, *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta (Tarih Yazıları 1860-1945),* Lefkoşa, 1986.

----------, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar,* Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2006.

HİLL, Sir Hamilton, *Kıbrıs'ın El Kitabı,* Tercüme: Ali ÇAKIROĞLU, Lefkoşa, 2007.

HOURANİ, Albert, *Çağdaş Arap Düşüncesi,* Tercüme: Latif BOYACI-H. YILMAZ, İstanbul, 2000.

IŞIK, Ramazan, *Maruni Kilisesi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003.

KAPLAN, Evgin, *Elçilerin Göbeği Antakya Kilisesi*, Mor Gabriel Manastırı, 1982.

KATAR, Mehmet, *Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm'da Tövbe,* Ankara, 1997.

***KİTABI MUKADDES*,** Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 2006.

OSTROGORSKY, Georgy, *Bizans Devleti Tarihi,* Tercüme: Fikret IŞILTAN, TTK Basımevi, Ankara, 1995.

ÖZTÜRK, Levent, *İslâm Toplumunda Hıristiyanlar,* İstanbul, 1998.

ŞENGİL, Mustafa, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Koruçam Köyü Marunîleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Semineri), Konya, 2010.

TAPLAMACIOĞLU, Mehmet, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi,* Ankara, 1976.

TAŞPINAR, İsmail, "Marunîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*(I-), Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1988-, XXVIII/71-72.

TÜMER, Günay-KÜÇÜK, Abdurrahman, *Dinler Tarihi,* Ocak Yayınları, Ankara, 2002.

KAYNAK KİŞİLER

Alexandros Alexandro, Özhan, 1945, Emekli.

Andony Orfanu, Karpaşa, 1932, Çoban.

Antonis Fanzis, Özhan, 1960, Liman Memuru.

Antonis Marku Orfanu, Karpaşa, 1937, Karpaşa Muhtarı.

Antony Haji Rousos, Koruçam, 1939, Emekli, (K. K. T. C. Marunîlerinin Temsilcisi).

Christina Koçaludi, Karpaşa, 1936, Ev Hanımı.

Gürkan Kara, Girne, 1960, Girne Kaymakamı.

İllias Yoannu Baba, Koruçam, 1934, Koruçam Muhtarı (Kahveci, Kooperatif sekreteri).

Mihalis Gamilaris, Gürpınar, 1956, Elektrikçi.

Mihalis Haji Jovanni, Özhan, 1936, Emekli.

Nazemin Gelen, Baf, 1952, Arşiv Görevlisi.

Yannula Orfanu, Karpaşa, 1945, Muhtarın Eşi.

Yuannis Koçaludi, Karpaşa, 1935, Çiftçi.

Yuannis Orfanu, Karpaşa, 1966, Su Tesisatçısı.

Yusuf Suiçmez, Trabzon, 1968, K. K. T. C. Din İşleri Başkanı.

İNTERNET ADRESLERİ

www.kormakitis.net.
www.maronitesofcyprus.com.
www.cypnet.co.uk.
www.asomatos.com
www.ayiamarina.com
www.newadvent.org